

Diakoni i Svenska kyrkan: Kunskapsläge och metoder

Delrapport 1, projektet Diakonins kunskap

Lena Sjöberg
31 augusti 2023

Innehåll

1	Introduktion	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Diakonins kyrkorättsliga reglering	4
1.3	Diakonins kunskap	5
1.3.1	Diakonalt förhållningssätt	5
1.3.2	Professionskunskap	6
1.3.3	Förslag till kunskapssyn	7
1.4	Uppdraget	8
1.5	Forskningsfrågor	8
1.6	Avgränsning	8
1.7	Metod	9
2	Kunskapsläget	10
2.1	Forskningsmiljöer	10
2.2	Teoretiska och teologiska strömmar	11
2.2.1	Diakonins teologi: Skapelsesteologi och kyrkans identitet	12
2.2.2	Maktkritiska perspektiv	13
2.2.3	Ett civilsamhälle i förändring	14
2.3	Nya publikationer och doktorandprojekt	15
2.4	Kanaler för tillgängliggörande och spridning	18
3	Diakonalt församlingsarbete i siffror	20
3.1	Diakonins samhällsekonomiska bidrag	20
3.2	Diakonins medarbetare	22
3.2.1	Ideella diakonimedarbetare	22
3.2.2	Anställda diakonimedarbetare	24
3.3	Diakoni i verksamhetsstatistiken	27
3.3.1	Metoder för insamling av verksamhetsstatistik	28
3.3.2	Antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd	29
3.3.3	Hembesök och besök på sjukhus eller annan institution	30
3.3.4	Gruppverksamhet	31
3.3.5	Öppen gemenskapsverksamhet	34
3.3.6	Ekonomiskt bistånd till hushåll	34
3.3.7	Omsorg om skapelsen	37
3.3.8	Verksamhetsstatistiken som mått på den diakonala verksamheten	39
3.4	Diakonimatrisen	40
4	Diakonins kunskap i praktiken	45
4.1	Metoder i diakonalt arbete	46
4.1.1	Den ”tysta” kunskapen	46
4.1.2	Ekonomisk utsatthet och fattigdom	48
4.1.3	Leda och samverka	49

4.1.4 Spridning och kvalitetssäkring	50
4.2 Strategisk analys och metodutveckling	51
4.2.1 Omvärldsanalys och -bevakning	52
4.2.2 Innovation och nya välfärdsroller.....	54
4.2.3 Kunskapsbehov och styrformer.....	55
5 Sammanfattning och slutsatser	57
5.1 Ny kunskap har svårt att hitta ut.....	57
5.2 Medarbetarkåren: generationsskifte och kompetensbehov.....	57
5.3 Strukturer för datainsamling.....	58
5.4 Bred metodanvändning i diakonalt arbete	58
5.5 Förmågan till utveckling och innovation behöver stärkas.....	59
Referenser.....	60
Bilagor.....	64
Bilaga 1: Intervjuguide gruppsamtal med stiftsdiakoner/motsvarande	64
Bilaga 2: Metodförteckning.....	65

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Kyrkomötet beslutade i november 2021 att bifalla motionen 2021:21, Diakonins kunskap, av Anna Karin Hammar och Elisabeth Rydström.¹ Kyrkokansliet fick genom beslutet i uppdrag att utreda hur Svenska kyrkan mer systematiskt ska kunna ta vara på det diakonala arbetets kunskap om samhällssituation, kristen teologi och diakonala arbetsmetoder.

Ett av uppdragen inom projektet har varit att göra en översiktlig inventering av den kunskap som finns inom området diakoni, dess teori, teologi och arbetsmetoder, vilken diakoniforskning som bedrivs idag, och hur samarbetet mellan Svenska kyrkan och akademien ser ut.

Resultatet av inventeringen presenteras i denna rapport, som belyser Svenska kyrkans diakonala arbete och dess förutsättningar ur ett kunskapsperspektiv. Rapporten diskuterar vilken kunskap som behövs i församlingsuppgiften diakoni, och hur kunskap för och om diakoni genereras. Rapporten belyser också kunskapsbehov och diskuterar hinder för kunskapsförsörjning.

1.2 Diakonins kyrkorättsliga reglering

I kyrkoordningens andra kapitel står inskrivet att varje svenskkyrklig församlings grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt att utöva diakoni och mission.² Den grundläggande uppgiften ska förstås som **en** uppgift med fyra dimensioner.

Således är varje församling ålagd att utöva diakoni. Exakt vad som är inkluderat i uppdraget är dock inte reglerat: varje församling är fri att tolka den grundläggande uppgiften utifrån sin lokala kontext. Det framgår dock tydligt av kyrkoordningen att uppdraget att utöva diakoni åligger församlingen, inte någon enskild medarbetare. Precis som för all annan verksamhet i församlingen är det yttersta ansvaret kyrkoherdens.³

Den diakonala dimensionen av den grundläggande uppgiften beskrivs närmare i *Ett biskopsbrev om diakoni* (2015). Biskopsbrev utgör inte någon kyrkorättslig reglering men då de är uttalanden från biskopsmötet har de stor tyngd och fungerar som teologiska styrdokument. I *Ett biskopsbrev om diakoni* framgår att diakoni handlar om tjänsten för medmänniskan, både i form av konkreta verksamheter och stöd till enskilda personer, att bevaka människors rätt, bedriva påverkansarbete samt samverka med alla goda krafter i samhället. Enligt biskopsbrevet utgör också diakonins perspektiv ett förhållningssätt som kan och bör genomsyra församlingens arbete.⁴

En församling kan, men måste inte, ha en diakon. För de församlingar som har en diakon, finns en viss formell reglering av diakoniuppdraget genom diakonens vigning och vigningslöften, vilka är ställda under domkapitlets och biskopens tillsyn. Kyrkoordningen beskriver diakonens uppdrag som att vara "ett barmhärtighetens tecken" med ett ansvar att "göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor".⁵ Kyrkoordningen reglerar inte diakoniuppdraget i detalj annat än vad gäller tystnadsplikt.⁶ I biskopsbrevet (2014) *Kallad till diakon och präst* beskrivs diakoniuppdraget mer detaljerat med utgångspunkt i fyra roller: *röstbärare, ledare, själavårdare och undervisare*.⁷

---

¹ Motion 2021:21

<https://www.svenskakyrkan.se/filer/587615/Motion%202021%20021%20Diakonins%20kunskap.pdf> Beslut: KmSkr 2021:20

² 2 kap. 1 § första stycket kyrkoordningen

³ 5 kap. 2 § kyrkoordningen

⁴ Biskopsmötet 2015, *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 11–14, 31–32, 36, 39–41

⁵ Inledning 7 avd kyrkoordningen, s. 67

⁶ 32 kap. 9 § kyrkoordningen

⁷ Biskopsmötet 2014, *Kallad till diakon och präst*, s. 34–42

Av regleringen i kyrkoordningen framgår att ansvaret för att diakoni utövas överallt i Svenska kyrkan, vilar lokalt på varje kyrkoherdes och kyrkoråds axlar, men att alla kyrkans nivåer har uppdrag som syftar till att stödja detta arbete. Stiftens uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingarnas arbete med den grundläggande uppgiften.⁸ Tillsyn av den grundläggande uppgiften sker bland annat genom biskopsvisitationer och domkapitlets godkännande av församlingens församlingsinstruktion. Även den nationella nivån har ett uttalat uppdrag att stödja stiftens arbete för utveckling av församlinglivet. Vidare ska den nationella nivån ansvara för de kyrkliga grundutbildningarna samt främja forskning med relevans för Svenska kyrkan.⁹ Diakonins kunskap är härigenom en angelägenhet för hela Svenska kyrkan.

1.3 Diakonins kunskap

I processmodellen *En vägledning för diakoni* definieras diakoni som ”kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen”.¹⁰ Bilden nedan av diakoni som en triangel vill visa att diakonins utövare, verksamheter och förhållningssätt inte är skilda storheter, utan hör samman med ett centrum, en idé om kyrkans identitet som uttrycks just genom omsorg.

Figur 1 Diakonitriangeln (Ur *En vägledning för diakoni*)

”Diakonins kunskap” kan uppfattas som ett luddigt begrepp. Diakonins arbetsfält är brett, och kunskapen för att utföra arbetet kan komma från flera olika akademiska discipliner.

Inom diakonins sfär kan kunskapsbegreppet syfta på diakoners och andra diakoniarbetares professionskunskap, och ifall denna är teoretisk eller praktisk. I kunskapen ingår också förmågan att omsätta teoretisk kunskap från olika sammanhang i en teologiskt grundad kyrklig praktik, och att främja ett diakonalt förhållningssätt, så att församlingen alltmer rustas att utöva diakoni.

1.3.1 Diakonalt förhållningssätt

I Svenska kyrkan förstås diakoni som alla döptas uppdrag. Detta innebär att det inte bara är personer som är anställda för att utföra diakonalt arbete, utan även övriga medarbetare, församlingsledning, förtroendevalda och ideella medarbetare som behöver besitta diakonikunskap. I detta avseende har kyrkoherden tillsammans med kyrkorådet, som ansvariga för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd, och även diakonen, ett särskilt ansvar för att leda och utveckla församlingens diakonala arbete.

I antologin *Diakoni – reflektion och praktik* reflekterar Mats J Hansson över begreppet ”diakonalt förhållningssätt”, och menar att det ska förstås som en attityd, som inkluderar en kunskapskomponent,

⁸ 6 kap. 4 § första stycket kyrkoordningen

⁹ 10 kap. 3 § första, femte och åttonde punkten kyrkoordningen

¹⁰ Bodin, Magnus och Hollmer, Miriam (2018), *En vägledning för diakoni*, Argument förlag s. 19

men också värdering, känslor och handlingsberedskap. Hansson problematiserar att det diakonala förhållningssättet riskerar att förstås som en personlig egenskap, något som i så fall enligt Hansson strider mot luthersk tradition.¹¹ I *Ett biskopsbrev om diakoni* beskrivs det diakonala förhållningssättet snarare som en kultur som ska genomsyra församlingens liv och verksamhet, och ge trygghet till såväl medarbetare som deltagare i verksamheten:

En sådan miljö signalerar en öppenhet för människors situation och en omsorg kombinerad med respekt för vars och ens integritet. [...] Utbildning och fortbildning av församlingens medarbetare behöver [...] medvetet ges en form som stödjer denna strävan.¹²

I processmodellen *En vägledning för diakoni* fördjupas bilden av det diakonala förhållningssättet. Det handlar enligt vägledningen om att se och bekräfta hela människan inklusive hennes andliga behov, och skapa en atmosfär som bygger på kärlek, omsorg och värnande om skapelsen. Diakonin ska präglas av omsorg och respekt, möten ”i ögonhöjd” där ojämlika maktförhållanden utjämnas, samt främjande av egenmakt och långsiktig hållbarhet.¹³ Det framhålls att det inte bara är viktigt vad som görs, utan också hur det görs, särskilt i situationer som präglas av en ojämlik maktbalans.¹⁴

Av detta framgår, att det diakonala förhållningssättet är något mer än en personlig egenskap hos enskilda individer. Det handlar om att forma och vidmakthålla en kultur med de kvaliteter som *Ett biskopsbrev om diakoni* och *En vägledning om diakoni* benämner. Den kunskap som krävs för att åstadkomma detta, är en komponent i diakonins kunskap.

1.3.2 Professionskunskap

Kunskapen om diakoni som grundläggande församlingsuppgift, dess plats och ställning inom kyrkan, dess många praktiker, dess förhållningssätt och teologiska utgångspunkter är en av komponenterna i diakonins kunskap. En annan, lika viktig, komponent, är den fackkunskap som dess utövare behöver för att kunna utföra ett kunskapsunderbyggt diakonalt arbete. Denna kunskap är svårare att definiera och avgränsa, eftersom den ofta behöver hämtas från fält som inte definierar sig som kyrkliga eller diakonala, utan snarare återfinns inom exempelvis socialt arbete, folkhälsa, migration och etnicitet, kris och katastrof, geriatrik, mänskliga rättigheter, mediakunskap, statskunskap, suicidprevention och många andra kunskapsfält och discipliner. När kyrkans medarbetare utför sitt arbete – möter människor i utsatta livssituationer, driver projekt, etablerar samverkan med myndigheter och andra organisationer, skapar förutsättningar för ideellt medarbetarskap samt stödjer människor i att få sin rätt – behöver detta ske utifrån etablerade teorier och metoder.

Många av diakonins medarbetare är diakoner. För att kunna bli diakon krävs fackutbildning på kandidatnivå i psykologi, socialt arbete, vård, medicin eller folkhälsa, vilket innebär att Svenska kyrkan regelbundet tillförs ny kunskap på dessa områden genom att diakonkandidater antas och vigs till tjänst. Det finns dock idag ingen organisation inom Svenska kyrkan som har ansvar för att bevaka att diakonins arbetsmetoder är uppdaterade utifrån ny kunskap och nya forskningsrön. Det finns därför ingen kontrollmekanism som utvärderar om kyrkans insatser har effekt, eller om de riskerar att ofrivilligt skada människor, i stället för att hjälpa dem. I rapporten *Diakonins strukturer* (2017) skriver Elisabeth Christiansson och Charlotte Engel:

Å ena sidan ska diakoners arbete idealt sett anpassas både till de varierande lokala och de aktuella behoven. Detta ska dessutom ske inom ramen för en mycket varierad repertoar av arbetsuppgifter såväl allmänmänskliga som specialiserade, riktade mot olika åldersgrupper genom olika aktiviteter och arbetsmodeller. [...] Detta förhållande bidrar till att konservera okunskapen om diakoner och deras uppdrag

---

¹¹ Hansson, Mats J, ”Att förstå diakoni” i Christiansson, Hansson och Linde, *Diakoni – reflektion och praktik*, Verbum 2022, s. 25–27

¹² *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 31–32

¹³ Bodin och Hollmer (2018), *Vägledning*, s. 16, 21–22

¹⁴ Bodin och Hollmer (2018), s. 88

och det försvårar för ledningen att såväl veta vilka uppgifter en diakon ska utföra som att hitta en diakon med relevant kompetens för detta.¹⁵

Filosofen Jonna Bornemark skriver i sin bok *Horisonten finns alltid kvar* om vikten av professionellt omdöme i människovårdande discipliner. Bornemark använder det aristoteliska begreppet *fronesis* för att beteckna den överskridande kunskap som inte är inriktad på att producera något, utan där ett gott handlande är själva målet:

[F]ronetisk kunskap handlar om hur man i en viss situation tillämpar regler eller bemöter sina medmänniskor, vilket kräver överläggning, omdöme och förståelse för det situationsunika.¹⁶

Enligt Bornemark utmärks fronetisk kunskap bland annat av en förmåga att, trots att mycket är okänt, kunna fånga upp det som är viktigt; att bedöma när, och vilken, teoretisk kunskap som behövs, och kunna omsätta denna i en handling som inte är godtycklig, utan ”grundad i en komplex förmåga att ta in världen, vara en del av världen och driva världen åt ett visst håll.”¹⁷ Bornemark menar vidare att ett gott professionellt omdöme inte framför allt är en egenskap på individnivå, utan hör till en miljö medarbetarna skolas in i och utvecklar vidare med hjälp av kvalitativa diskussioner.¹⁸

Fronesis-begreppet har använts i relation till diakoniforskning, bland annat av den norske teologen och diakoniforskaren Tormod Kleiven.¹⁹ Diakonen Harriet Sundström har i sin masteruppsats utgått från *fronesis*-begreppet i sin analys av diakoners etiska bedömningar, för att synliggöra något av denna komplexa och ofta tysta kunskap.²⁰ Enligt Sundström visar diakoners etiska bedömningar på en känsla för och kunskap om viktiga etiska begrepp som egen och andras integritet och autonomi, vilket i studien resulterade i rimliga och adekvata lösningsförslag på de etiska problem som presenterades²¹.

Diakonins kunskap har ett kontinuerligt behov av uppdatering, utgående från förändringar i kyrka, samhälle och människors livsvillkor. Marianne Rodriguez Nygaard har i sin doktorsavhandling (2015) studerat hur diakoner skapar ny professionskunskap. Rodriguez Nygaard visade, att diakoner använder en mängd olika konceptuella och materiella verktyg, från teologi och kristen trospraktik, sociala vetenskaper och det dagliga livet, för att skapa och utforska ett ”möjlighetsfält” tillsammans med personer som söker deras stöd. Hon problematiserar att församlingen som arbetsplats utmärks av en låg inbördes omsorgsnivå och förlegade bilder av diakonalt arbete, vilket enligt Rodriguez Nygaard hämmar kunskapsprocesserna hos diakoner, och påverkar vilket mandat de upplever sig ha.²² Enligt Rodriguez Nygaard är organisatoriskt lärande beroende av att det, mellan medarbetare, finns tillgång till hjälp och stöd, empati, tillit och icke-dömande. Det behövs situationer där medarbetare kan möta omsorg och få bidra med sin kunskap till organisationens gemensamma lärande.²³

1.3.3 Förslag till kunskapssyn

Sammanfattningsvis är begreppet *Diakonins kunskap* komplext och kan inbegripa flera olika kunskapsbegrepp och kunskapssyner, såväl som olika kyrkosyner. Enligt den kunskapssyn som denna rapport vill förmedla, omfattar diakonins kunskap åtminstone följande komponenter:

¹⁵ Christiansson och Engel (2017), *Diakonins strukturer*, Stockholms stift, s 42

¹⁶ Bornemark, Jonna, *Horisonten finns alltid kvar. Om det bortglömda omdömet*. Stockholm: Volante 2020, s 48. Tack till Helen Kémi, stiftspedagog i Linköpings stift som påminde om det fronetiska perspektivet.

¹⁷ Bornemark s. 65, 85–86, citat s 72

¹⁸ Bornemark s. 68, 71

¹⁹ Kleiven, Tormod (2015) ”Empirical Diaconal Research and Normativity”, *Diaconia Journal* vol 6, s. 43–60

²⁰ Sundström, Harriet, *I bedömningens landskap*, Uppsala universitet 2018

²¹ Sundström, s. 37–38

²² Rodriguez Nygaard (2015), *Caring to know or knowing to care? Knowledge Creation and Care in Deacons' Professional Practice in the Church of Norway*, se även Sjöberg, Lena (2020) *Nordisk diakoniforskning 2015–2019. Kunskapsproduktion i det nordiska forsknings-sammanhanget*. Kyrkforskning online 2020:2, s. 40

²³ Ibid, se även Idestrom Jonas, *Ikoniska kartor: Att göra teologi i kyrkans vardag*, Verbum 2021, s. 158–160

- **Teoretisk kunskap** från akademiska fält som till exempel omvårdnads kunskap, socialt arbete, beteendevetenskap, migration, etnicitet och samhälle, ideellt engagemang, mänskliga rättigheter, samt givetvis en god teologisk grundkunskap.
- **Teoretisk och praktisk professionskunskap** kring exempelvis bemötande, grupprocesser, metoder i socialt och diakonalt arbete, ledarskap, svåra samtal, psykisk ohälsa samt sorg.
- **Teologisk lyhördhet och god förankring i Svenska kyrkan**, dess tro och lära, kyrklig praktik och det diakonala uppdraget
- **Aktuell och kontextuell omvärldskunskap** om samhällsförhållanden och politiska beslut som påverkar människors livsvillkor, förvaltningsrätt, sociallagstiftning samt välfärdssystem
- **Professionellt omdöme** som kan omsättas i komplexa etiska resonemang och konkret handling

Detta är den kunskap som församlingen behöver ha tillgång till för ett allsidigt diakonalt arbete, oavsett om det i församlingen finns en (eller flera) diakoner eller om sådana saknas. Därutöver behövs strukturer, kompetenser och mandat för att driva samverkan och strategiskt diakonalt utvecklingsarbete, samt för att leda diakoni. För att fullt ut dra nytta av det som finns inom diakonins kunskapsfär, behövs också system för delande av kunskap och stöd för organisatoriskt lärande.

1.4 Uppdraget

Denna rapport ska, inom ramen för kyrkokansliets projekt *Diakonins kunskap*, ge en lägesbeskrivning över kunskapsförsörjningen för diakoni i Svenska kyrkans församlingar, kunna peka på kunskapsluckor och bidra med idéer om hur kunskap om diakoni kan fångas upp.

Rapporten ska enligt uppdragsbeskrivningen bygga på flera material:

- Statistik
- Diakonala metoder
- Samverkansformer
- Litteratur och forskning
- Samhällsekonomisk konsekvensanalys för diakoni

1.5 Forskningsfrågor

I rapporten besvaras följande forskningsfrågor:

- Vilka strukturer finns för insamling av data om det diakonala arbete som bedrivs i Svenska kyrkan, och vilken kunskap ger dessa om den verksamhet som bedrivs?
- Vilka metoder används i det församlingsdiakonala arbetet och hur sprids dessa?
- Vilka resurser finns för en fortsatt god kunskapsutveckling för Svenska kyrkans diakonala arbete? Vilka risker finns för den fortsatta kunskapsförsörjningen?

1.6 Avgränsning

I rapporten presenteras en översiktlig inventering och sammanställning av den kunskap som finns inom området diakoni, inte en heltäckande vetenskaplig genomgång. Fokus ligger på den diakoni som praktiseras på församlings- och pastoratsnivå inom Svenska kyrkan, och berör även stiftens främjandearbete.

Rapporten berör inte diakoni i SKUT:s församlingar eller i samarbetet med ACT Alliance.

1.7 Metod

Rapporten bygger på en sammanvägning av flera material med koppling till diakoni som församlingsuppgift:

- Publikationer, som till exempel rapporter, böcker och artiklar.
- Svenska kyrkans offentliga statistik samt statistik från Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, SKAO.
- Material från årliga enkätundersökningar ställda till kyrkoherdar.
- Digitala gruppintervjuer och samtal med stiftsdiakoner och diakonimedarbetare

De digitala intervjuerna med stiftsmedarbetare ägde rum vid sju tillfällen under maj och juni 2023. Intervjuerna, som genomfördes via Teams, spelades in och automattranskriberades. I samtalen deltog 20 stiftsmedarbetare, och samtliga 13 stift var representerade. Fyra av intervjuerna var semistrukturerade gruppintervjuer, som följde en enkel intervjuguide (se bilaga 1) där respondenterna också gavs möjlighet att lämna fritt formulerade synpunkter kring diakonins kunskapsbehov. Tre av intervjuerna var individuella intervjuer, där intervjufrågorna anpassades efter respondentens stift och roll.

Intervjumaterialet har analyserats med kvalitativa metoder, och materialet har i denna rapport framför allt använts för att synliggöra diakoniarbetares kompetens och metodanvändning, stiftens främjandearbete kopplat till metodutveckling och kunskapsspridning, samt för att djupare belysa och problematisera frågor kring kunskapsförsörjning för diakoni.

Resultatet har validerats genom insiktsfulla läsarkommentarer från medarbetare i stift och på kyrkokansliet, samt vid en muntlig föredragning för församlingsdiakoner i Karlstad stift, vilkas värdefulla inspel har berikat rapporten.

2 Kunskapsläget

Hur kunskapsläget för diakoni ska avgränsas och beskrivas, beror i hög grad på vilken diakoni som avses. Som tidigare redovisats, kan teoribildning och empiriska studier som är relevanta för Svenska kyrkans diakoni, med dess bredd av verksamheter utövad av medarbetare med olika fackutbildningar, behöva komma från fler kunskapsfält än denna rapport kan omfatta. Istället fokuseras i detta kapitel på forskningsmiljöer och publikationer där diakoni är studieobjektet, det vill säga kunskapen om diakoni.

I förhållande till den definition av ”diakonins kunskap” som presenterats i avsnitt 1.3 talar vi här om forskningsmiljöer där akademisk kunskap om den diakonala praktiken produceras. Här kan diakoniarbetare, kyrkoherdar, förtroendevalda och församlingar samt stift och nationell nivå hitta teoretisk kunskap om och för diakoni, och få stöd för sin reflektion om dess plats i kyrkan. Vitala forskningsmiljöer är en absolut förutsättning för att attrahera studenter och doktorander i en internationell konkurrens för en framtida kunskapsproduktion.

En forskningsgenomgång från 2020, omfattande nordiska forskningspublikationer från åren 2015–2019, visar att finns ett akademiskt intresse för studier av civilsamhällets organisationer som aktörer i välfärden, och hur de samverkar med samhällets aktörer för att möta olika välfärdsutmaningar. Däremot visar forskningsgenomgången att det akademiska intresset för att studera diakoni i församlingens kontext har varit förhållandevis lågt.²⁴

Ett observandum är, att skandinavisk, och särskilt svensk, forskning inte alltid använder sig av begreppet diakoni i sitt studium av kyrkligt socialt arbete. Istället kan begrepp som *ecklesiologi* i kombination med *socialt arbete* ha använts som nyckelord. Detta kan bero på att ord som diakoni eller *diaconia* anses luddiga och för smala för att vara gångbara utanför en kyrklig kontext, eller att de kan misstolkas, då diakoni inte betyder samma sak i olika länder.²⁵ Att det inte råder konsensus kring terminologin är en omständighet som bidrar till att det är svårt att ringa in ett specifikt diakonalt kunskapsfält.

2.1 Forskningsmiljöer

I rapporten *Forskning om religion och samhälle. Erfarenheter av en centrumbildnings framväxt och etablering vid Uppsala universitet 1997–2019* beskriver professor emeritus i religionssociologi, Anders Bäckström, något om bakgrunden till diakoniforskningens svenska sammanhang.²⁶ Under merparten av den tid det har funnits diakoner och diakonissor i Sverige, har diakonutbildning skett vid fem diakoninstitutioner: Ersta, Bräcke, Stora Sköndal, Vårsta diakonigård och Samariterhemmet. 1981 beslutade diakonistiftelsen Samariterhemmet om en stadgeändring, som innebar att stöd till forskning skrevs in i diakonistiftelsens stadgar. Samverkan mellan Samariterhemmet och Uppsala universitet ledde 1997 till bildandet av Diakonivetenskapliga Institutet (DVI), efter tysk förebild.²⁷ Efter tio år avslutades samarbetet, DVI lades ned, och verksamheten övergick till det som idag heter CRS, *Centrum för mångvetenskapliga studier om religion och samhälle*, vid Uppsala universitet.

Vid Ersta högskola och Sköndalsinstitutet fanns en socialvetenskaplig och medicinsk-etisk forskningstradition. 1996 bildade Ersta diakonisällskap och Stiftelsen Stora Sköndal gemensamt Ersta Sköndal högskola (senare Ersta Sköndal Bräcke högskola, nuvarande Marie Cederschiöld högskola), där det vid tiden bedrevs forskning om bland annat frivilligt socialt arbete och diakonins teologi och retorik.²⁸ Fram till 2014 utbildades där också diakoner. Från och med 2014 övergick profilutbildningen för diakoner, och övriga kyrkliga profilyrken, i Svenska kyrkans egen regi på Svenska kyrkans utbildningsinstitut (SKUI).

---

²⁴ Sjöberg, Lena, *Nordisk diakoniforskning*, Kyrkforskning online 2020:2, s. 87

²⁵ Samtal med professor Cecilia Nahnfeldt vid Åbo akademi, 2023-05-11. Anteckningar hos författaren.

²⁶ Bäckström, Anders, *Forskning om religion och samhälle Erfarenheter av en centrumbildnings framväxt och etablering vid Uppsala universitet 1997–2019*, Uppsala universitet 2020, 35, Se även Sjöberg, Lena, *Nordisk diakoniforskning*, s. 14–18, för en sammanfattning

²⁷ Bäckström 2020, s. 39

²⁸ Sjöberg (2020, *Nordisk diakoniforskning*, s. 15

Idag finns vid Marie Cederschiöld högskola ett *Centrum för civilsamhällesforskning* med flervetenskaplig forskning bland annat om engagemang, tillit, filantropi, civilsamhällets organisering och ideologi, samt forskning om välfärdsproduktion av organisationer inom civilsamhället. Vid institutionen för *Diakoni, kyrkomusik och teologi* bedrivs bland annat forskning om kyrkans och kyrkliga organisationers sociala verksamhet, diakoners professionsidentitet och modern svensk kyrkohistoria.²⁹

I sin rapport lyfter Bäckström fram betydelsen av forskningssamarbetet mellan Uppsala universitet och det som nu är VID vitenskapelige høgskole, tidigare Diakonhjemmet, i Oslo. Enligt Bäckström är det i Norge den starkaste forskningsförmeringen och största potentialen finns. Den norska diakonutbildningen ger en masterexamen, vilket stimulerat den akademiska miljön. Idag finns möjlighet att avlägga doktorsexamen vid VID vitenskapelige høgskole i Oslo inom det tvärvetenskapliga programmet *Diakoni, verdier og profesjonell praksis*. Norska avhandlingsprojekt med inriktning mot diakoni kan även förläggas antingen till Teologiska fakulteten vid Oslo universitet eller på MF vitenskapelig høyskole. Även Finland har en livaktig diakoniforskning, särskilt vid Åbo akademi där ämnet Praktisk teologi har flera pågående projekt med diakonal inriktning. Östra Finlands universitet i Joensuu bedriver sedan flera år forskning om diakonatet i den tidiga kyrkan. Vid Teologiska institutionen i Köpenhamn bedrivs diakoniforskning inom ämnen som exegetik, praktisk teologi och systematisk teologi. Det bedrevs även socialvetenskaplig och kvinnohistorisk diakoniforskning.³⁰

I Sverige kan ett doktorandprojekt med inriktning mot diakoni eller kyrkans sociala arbete bedrivas exempelvis i någon av disciplinerna praktisk teologi, socialt arbete, sociologi eller etik, beroende på projektets inriktning. Vid Uppsala universitet, kan ett avhandlingsprojekt med inriktning mot diakoni exempelvis placeras i ämnet *Empirisk-praktiska studier av religion och teologi*. Enskilda högskolan i Stockholm erbjuder teologisk forskarutbildning, exempelvis i det praktisk-teologiska forskningsprogrammet *Kyrka i samtid*. Vid Marie Cederschiöld högskola finns forskarutbildning i ämnet *Människan i välfärdssamhället*.

Svenska kyrkan har ett flertal formella samarbeten med lärosäten, bland annat forskarskolan *Samhälle, teologi och kyrka* i samarbete med Lunds och Uppsala universitet. Forskarskolan fokuserar på ”samtidsrelevanta teologiska och religionsvetenskapliga frågor” såväl i samtiden som historiskt, och i förhållande till olika religiösa traditioner. Särskilt angelägna för forskarskolan är teman kring praktisknära teologi inklusive religiöst aktörskap, religiösa/teologiska perspektiv på ekologi, klimat och teknikutveckling, samt religionsmöten.³¹

2.2 Teoretiska och teologiska strömmar

Teoretiska utgångspunkter med relevans för diakonins praktiker kan komma från många akademiska discipliner som är för omfattande för att sammanfatta i den här rapporten. Kjell Nordstokke, professor emeritus vid VID Vitenskapelige høgskole i Oslo, beskriver två huvudspår i diakoniforskning; dels studiet av diakonins praktiker, det vill säga sådana aktiviteter som kan karaktäriseras som diakoni, och diakonin i sig själv, det vill säga dess ecklesiologiska och teologiska innebörd.³²

Utan att göra anspråk på att vara fullständig, lyfts här några ecklesiologiska/teologiska och samhällsvetenskapliga forskningsperspektiv som visat sig fruktbara i förhållande till diakoni. Det handlar om synen på diakoni som ett uttryck för kyrkans identitet, studiet av praktiker som uttryck för levd teologi, där maktkritiska perspektiv ofta kommer till uttryck, samt perspektiv kring trosbaserade organisationers roll i ett förändrat välfärdslandskap.

---

²⁹ Sjöberg (2020), *Nordisk diakoniforskning*, s. 16

³⁰ Ibid, s. 15–16, 18, 84

³¹ Forskarskolan Samhälle, teologi och kyrka [Forskarskola i samhälle, teologi och kyrka - Teologiska fakulteten - Uppsala universitet \(uu.se\)](https://www.uu.se/teologi-och-kyrka) läste 2023-06-26

³² Nordstokke, Kjell, “The study of Diakonia as an academic discipline” i: Dietrich, Jørgensen, Karsrud Korslien, Nordstokke (red). *Diakonia as Christian social practice*. Eugene: Wipf & Stock 2014, s 46–61

2.2.1 Diakonins teologi: Skapelseteologi och kyrkans identitet

Skandinavisk diakoniförståelse har traditionellt gärna använt skapelseteologiska resurser, exempelvis Gustav Wingrens och K.E. Løgstrups teologiska perspektiv kring medmänniskan, utifrån vilka kyrkans diakoni kan motiveras med utgångspunkt i varje människas värde och plats i skapelsen. Från ett skapelseteologiskt perspektiv, är det människolivets och skapelsens okränkbarhet som gör diakoni nödvändig, och att värna livet är varje kristen människas uppgift. Diakoner har härvidlag ingen särställning, utan diakonatet kan ses som en funktion av den uppgift, att värna det av Gud skapade livet, som varje människa är kallad till.³³

Omkring millennieskiftet skedde i den ekumeniska rörelsen, och även delvis i Sverige, en utveckling i riktning mot en mera liturgisk och ecklesiologisk diakonisynt. En av de svenska företrädarna var Sven-Erik Brodd, som menar att diakoni och diakonat ska förstås med utgångspunkt i kyrkans väsen: kyrkan träder fram som odelbar helhet genom *Leithourgia*, *Martyria* och *Diakonia* – liturgi, vittnesbörd och tjänst. Enligt Brodd är kyrkans treledade ämbete med biskop, präst och diakon ett uttryck för denna enhet. Detta innebär att den inomkyrkliga debatten om huruvida diakonatet ska vara ”karitativt” eller ”liturgiskt”, något som var en tvistefråga i beredningen av frågan om diakonatets plats i den kyrkliga vinningstjänsten, blir en icke-fråga: Brodd menar att det aldrig genom kyrkans historia existerat något rent karitativt diakonat som står skilt från bön och liturgi.³⁴

Lutherska världsförbundet och Kyrkornas världsråd har alltmer kommit att betona diakoni som en del av kyrkans väsen och identitet. Det teologiska styrdokumentet för diakoni i LWF, *Diaconia in context* (*Diakoni i kontext*) betonar frågor om global rättvisa.³⁵ Kyrkornas världsråd och ACT Alliance gav 2022 ut det gemensamma dokumentet *Called to Transformation: Ecumenical Diakonia* som återigen bekräftar att *Diakonia* är en integrerad del av kyrkans ”vara” och mission. Ekumenisk *Diakonia* karaktäriseras i dokumentet som en trosbaserad och rättighetsbaserad aktion, i handling och ord, som utgår från kristet lärjungaskap, och i sin utövning söker lindra mänskligt lidande, samt främja rättvisa, fred och återupprättat människovärde.³⁶

I den teologi som kommer till uttryck i till exempel *Ett biskopsbrev om diakoni* och *En vägledning för diakoni* finns både skapelseteologiska perspektiv och den mera befrielseteologiskt inspirerande utveckling som beskrivs i ekumeniska styrdokument. Det är medmänniskans och skapelsens behov och utsatthet som motiverar diakoni, som är varje kristens och hela kyrkans ansvar. Samtidigt är diakoni djupt integrerad i kyrkans väsen, utgår från gudstjänstens sändning, och bärs av hela församlingen. Kyrkans diakoni vill i samverkan med andra goda krafter sträva efter omsorg och upprättelse av människan som Guds avbild. Kyrkans alla medarbetare – ideella, förtroendevalda, anställda – kan och bör vara bärare av diakonalt förhållningssätt och reflektera över sitt bidrag i det diakonala arbetet.³⁷

I det akademiska studiet av teologi har levda praktiker under de senaste decennierna kommit allt mer i fokus som uttryck för teologi. En forskare som bidragit inom detta område är professorn i praktisk teologi, Jonas Idestrom. Han har bland annat studerat hur kyrkan tar gestalt genom sina praktiker i Stockholmsförorten Flemingsberg. Tillsammans med Stig Linde, lektor vid Socialhögskolan i Lund, bedrev Idestrom ett teologiskt aktionsforskningsprojekt av startandet av ett transitboende för ensamkommande flyktingbarn i en församling i västra Sverige.³⁸

I boken *Ikoniska kartor: Att göra teologi i kyrkans vardag*, en synodalmötesavhandling för Linköpings stift, anför Idestrom att teologi kan ses som ett verb, ett aktivt skeende snarare än ett system av tankar. Olika sätt att göra teologi kan ses som ett gemensamt lärande.³⁹ Utgående bland annat från

³³ Sjöberg, *Nordisk diakoniforskning*, s. 7, 9, 24–25

³⁴ Brodd och Weman (2020) *Liturgi i Svenska kyrkan*, Skellefteå: Artos förlag s. 93–94, 96–97, 99, se även Sjöberg, *Nordisk diakoniforskning*, s. 23–24.

³⁵ LWF, *Diakonia in context* (2009), kan laddas ned från <https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/DMD-Diakonia-EN-low.pdf>

³⁶ WCC (2022) *Called to Transformation: Ecumenical Diakonia* s. 16

³⁷ *Vägledning för diakoni*, s. 84 ff

³⁸ Idestrom, Jonas och Linde, Stig (2017), *Det här är något vi måste göra*, Uppsala: Svenska kyrkan

³⁹ Idestrom, Jonas, *Ikoniska kartor: Att göra teologi i kyrkans vardag*, Verbum 2021, s. 10, 157

antropologiska och liturgiteologiska perspektiv, reflekterar Ideström över den för givet tagna tudelning som förutsätts finnas mellan teori och praktik:

Vi kan öva oss på, och be om nåden att, teologisera på sätt som gör att vi kan ana Guds försonande närvaro i det vardagliga. [...O]ckså själavårdande samtal och möten kan vara tillfällen och situationer då människor gemensamt gör teologi, på sätt som skapar nya förståelser som kan fördjupa tro och tillit. [...E]tt kreativt teologiserande (kan) uppmärksamma fler erfarenheter och skeenden i en kyrklig vardag, så att de kan bli lyssnade till och involveras i samtal som handlar om kyrkans uppdrag och identitet.⁴⁰

2.2.2 Maktkritiska perspektiv

Diakoni har ibland beskrivits som ”tro i handling” och ”kyrkans kroppsspråk”. Användandet av metaforer som ”kropp” och ”handling” i förhållande till diakoni har problematiserats av Ninna Edgardh, professor emerita i kyrkovetenskap, särskilt diakonivetenskap. I boken *Diakonins kyrka* från 2019 diskuterar Edgardh frågor om könsrelaterad över- och underordning i förhållande till omsorgens praktiker, särskilt diakoni. Edgardh problematiserar användandet av kroppsmetaforer i förhållande till diakoni och menar att de anknyter till begreppskonstruktioner från västerländsk modernism, där ”huvud” och ”tanke” förstås som överordnade till ”kropp” och ”handling”. Detta medför enligt Edgardh att diakoni riskerar att förstås som antiintellektuell och kvasiteologisk.⁴¹ Edgardh problematiserar att diakoni ofta framhålls som räddningen för en kyrka där medlemsunderlaget sviktar, samtidigt som diakonins medarbetare och brukare ofta lämnas utanför de arenor där beslut fattas.⁴²

I artikeln *Reflective Practice of Diaconia from the Margins: Ecclesiological and Professional Implications* (2017) reflekterar Marianne Rodriguez Nygaard kritiskt över vad hon benämner som ”ordets” respektive ”handlingens” logik, och menar att både människors lidande, och diakoner vars uppgift är att möta detta lidande, konstrueras som periferi i Den Norske Kirkes styrdokument för diakoni. I studier av den diakonala praktiken framgår, enligt Nygaard, att diakoner applicerar en annan logik, interaktionens logik:⁴³

Professions are constituted through their specific ways of engaging with knowledge [...] The lack of relational ideas and language in theological approaches hinders deacons' professional knowledge and practice from being understood, expressed, and made visible to others.⁴⁴

Den norska teologen Gyrid Gunnes har i sina arbeten ofta behandlat teman kring makt och sårbarhet, bland annat i sin studie av Vår Frue kirke i Trondheim som byggts om till en så kallad Open Church som drivs av Kirkens bymisjon. I studien introducerar Gunnes begreppen *ecklesial spatial rättvisa*, och *rituell rättvisa*, och menar krav på uppförande- och klädkoder i kyrkor står i kontrast med Guds rituella inkludering av var och en.⁴⁵ I ett bokkapitel med titeln *Den desentrerte kirke: Et bidrag til disability-ecklesiologien* ställer Gunnes frågan om vem som kan anses representera kyrkan. Gunnes utgår från Trygve Wyllers koncept *decentraliserad kyrka*, det vill säga att kyrkan inte är dess byggnader, organisation eller medarbetare. Istället kan varje människas konkreta liv ur ecklesiologiskt perspektiv förstås som att den kristna kyrkan träder fram och tar gestalt. Gunnes menar att detta förutsätter att

⁴⁰ Ideström, Jonas (2021), *Ikoniska kartor: Att göra teologi i kyrkans vardag*, Verbum s. 98

⁴¹ Edgardh, Ninna (2019), *Diakonins kyrka. Teologi, kön och omsorgens utmattning*, Stockholm: Verbum, s. 166–167, 188

⁴² Ibid, s 18–22, 147–149

⁴³ Rodriguez Nygaard (2017), “Reflective Practice of Diaconia from the Margins: Ecclesiological and Professional Implications” *Diaconia* 2017 8:2, 166–187

⁴⁴ Ibid, s. 184

⁴⁵ Gunnes, Gyrid (2017), “Our Lady of the heterotopia: An empirical theological investigation of heterotopic aspects of the Church of Our Lady, Trondheim” *Diaconia Journal for Christian Social Practice* 1/2017, s 51-68

kyrkan och bibliska centralgestalter också kan gestaltas genom det normbrytande och icke perfekta. Om inte detta är möjligt menar Gunnes att något fattas i föreställningen om kyrkan.

En intressant teoretisk utveckling inom teologisk forskning är en ökande användning av teorier om *space* som koncept för att bättre förstå vilken kyrka och vilket samhälle som tar gestalt och träder fram genom olika praktiker. *Space* är ett teoretiskt koncept som framför allt har kopplats till vetenskapsfilosoferna Marcel Focaults och Henri LeFevbres arbeten, och det har visat sig fruktbart för att bland annat beforska synliga och osynliga maktstrukturer. I svensk-norsk forskningssamverkan har teorier om *space* kopplats till luthersk skapelseteologi, bland annat i det treåriga forskningsprojektet NORDHOST, som undersökte spänningen mellan migration och gästfrihet i de nordiska länderna i efterdyningarna av en ökad migration.⁴⁶

Bland nyare publikationer som använt sig av spatial teori kan nämnas Kaia Schultz Rønsdals *Calling Bodies in Lived Space*. Rønsdal har med hjälp av etnografiska metoder undersökt en öppen plats nära järnvägsstationen i centrala Oslo, där affärsmän, arbetspendlare, yngre och äldre resenärer samsas med hemlösa, drogmissbrukare, EU-migranter och andra som befinner sig på samhällets så kallade undersida. Rønsdals teoretiska utgångspunkt är kallelsebegreppet, som i Gustav Wingrens tolkning kan förstås som en kallelse att tjäna sin medmänniska. Systematiska teologen och genusforskaren Cecilia Nahnfeldt, professor vid Åbo akademi, har vidareutvecklat Wingrens kallelsebegrepp till en kallelse att förutsättningslöst möta den andre, med beredskap för möjligheter till ömsesidighet. Härigenom blir kallelse mer än ett ord, utan en performativ handling.⁴⁷

Spatial teori är inte lättillgänglig, men det finns en potential i detta teoretiska ramverk, för att skapa kunskap och kunna problematisera kring diakonalt förhållningssätt, och utmana implicita föreställningar om kyrkan och församlingen som plats. Utgångspunkten är att föreställningar som dessa inte är för en gång givna, utan sociala konstruktioner som kan förhandlas och förhandlas om.

2.2.3 Ett civilsamhälle i förändring

Marie Cederschiöld högskola och dess centrum för civilsamhällesforskning bedriver sedan 2006 longitudinella studier av hur tilliten utvecklas i samhället, den så kallade *Tillitsbarometern*. Utgående Rapporten lyfter fram att kontakt och möten mellan grupper som är kulturellt och etniskt olika kräver vissa förutsättningar för att resultatet ska bli positivt ur ett tillitsperspektiv. Förutsättningen för detta ökar om individer från olika grupper är engagerade i ett gemensamt projekt eller sammanhang som arbetar tillsammans och bildar ett större ”vi”.⁴⁸

Vid Handelshögskolan i Stockholm finns *Centrum för civilsamhällesstudier*, där en forskargrupp bestående av Filip Wijkström, Ebba Henreksson, Stig Linde med flera bland annat forskat på Svenska kyrkan som civilsamhällesaktör genom två kriser: dels arbetet med flyktingmottagning under åren runt 2015, och dels under covid-19-pandemin. Utgående från begreppet *organisational slack* har forskarna identifierat, att en bidragande faktor till att Svenska kyrkan snabbt förmådde skala upp och ställa om sina resurser utifrån behoven i en samhällskris, var att kyrkan förfogade över kunskap, nätverk och strukturer för organisatoriskt lärande.⁴⁹

Tidigare nämnde Stig Linde, flitig forskare på diakonins kunskapsområde, har bidragit med såväl omsorgsteoretiska och organisationsteoretiska perspektiv på Svenska kyrkans diakoni. Enligt Linde är flera omsorgslogiker ofta verksamma samtidigt i det diakonala arbetet.⁵⁰

---

⁴⁶ Forskningsprojektet NORDHOST <https://www.svenskakyrkan.se/forskning/forskningsprojektet-nordhost> läst 2023-05-08

⁴⁷ Schultz Rønsdal, Kaia (2018), *Calling bodies in Lived Space*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, s. 21–23

⁴⁸ *Tillitsbarometern Levande rapport 1 2021 version6.pdf (mchs.se)* läst 2023-06-19

⁴⁹ Wijkström, Filip et al, *The Church of Sweden and the Quest to bounce back better*, <https://www.hhs.se/en/research/sweden-through-the-crisis/the-church-of-sweden-and-the-quest-to-bounce-back-better/> last 2023-06-19

⁵⁰ Linde, Stig (2019), ”Kan omsorg organiseras rationellt?” i Christiansson, Elisabeth och Linde, Stig (red) *Kan barmhärtigheten institutionaliseras?* Skellefteå: Artos och Norma 2019, s 201–218

2.3 Nya publikationer och doktorandprojekt

För att ge exempel på läget i svensk kunskapsproduktion, presenteras här ett urval av böcker, antologier och vetenskapliga artiklar som publicerats de senaste tre åren. Förteckningen gör inget anspråk på att vara fullständig: eftersom diakonivetenskap inte är ett eget akademiskt ämne, är det svårt att på något enkelt sätt ringa in vilka vetenskapliga publikationer som är relevanta i förhållande till diakoni.

En sökning i det svenska digitala vetenskapliga arkivet, Diva-portalen, efter vetenskapliga publikationer med något av sökorden diakon*, deacon eller diaconia, publicerade 2020 eller senare, gav 131 träffar.⁵¹ Efter bortsortering av dubletter och utvärdering av sökresultatet med avseende på relevans för församlingsdiakoni återstod blott en handfull titlar.

En av dessa är antologin *Diakoni – reflektion och praktik*, utgiven på Verbum förlag 2022, med Elisabeth Christiansson Drake, Mats J. Hansson och Stig Linde som redaktörer. Antologin är tänkt som en grundbok som vänder sig till studenter på högskolor och kyrkliga utbildningsinstitut. Utifrån diakonins historiska och bibliska rötter diskuteras hur diakonalt arbete bör förstås idag. Bland författarna finns såväl forskare som praktiker, och antologin ger en bred utblick kring diakoni med betoning på diakoni i församlingens kontext.

Ett av kapitlen i antologin är en enkätundersökning av diakoners gudstjänsttjänstgöring, skrivet av diakonerna Karin Ahlqvist och Charlotte Säll. Undersökningen visar att en stor majoritet av Svenska kyrkans diakoner tjänstgör regelbundet i huvudgudstjänsten, och att en praxis förefaller ha utvecklats kring diakonens uppgifter i liturgin. I en nyligen publicerad forskningsrapport i samarbete med Marie Cederschiöld högskola följer författarna upp enkätstudien med en fördjupad undersökning genom intervjuer med diakoner och kyrkoherdar. Intervjustudien visar på en diskrepans mellan å ena sidan, diakoners karitativa vardagsarbete, och å andra sidan, möjligheten för diakoner att gestalta sin erfarenhet i huvudgudstjänsten och påverka dess utformning.⁵²

I Johan von Essens och Lars Svedbergs antologi *Engagemangets gestaltningar: insatser i och utanför civilsamhället*, byggd på material från befolkningsundersökningar, skildras förändringar i ideellt engagemang över tid, vilka som är, respektive inte är, ideellt engagerade, och olika former för hur engagemanget tar sig uttryck.⁵³ En annan samlingsvolym av intresse är *Med Gud och hans vänskap: på spaning efter kyrkan i praktiken, historien och framtiden*, med Joel Haldorff och Jonas Idestrom som redaktörer. Bland bidragen i volymen finns bland annat Ninna Edgardhs *Det DNA som formar oss: Om kyrkan och diakonins subjekt*.⁵⁴

Ett stycke svensk diakonihistoria ges i Stig Lindes och Elisabeth Christiansson Drakes bok (2022) om Stora Sköndal, där det manliga diakonatet växte fram under 1900-talets början; *Stora Sköndal : arbetet*,

---

⁵¹ Sökningen ägde rum 2023-08-14. Länk till träfflistan med mer information om exakta sökkriterier finns här. http://www.diva-portal.org/smash/resultList.jsf?query=&language=sv&searchType=RESEARCH&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all&aq=%5B%5B%7B%22freeText%22%3A%22diakon*%22%7D%5D%2C%5B%7B%22freeText%22%3A%22deacon%22%7D%5D%2C%5B%7B%22freeText%22%3A%22diaconia%22%7D%5D%5D&aq=%5B%5D&aq2=%5B%5B%7B%22dateIssued%22%3A%7B%22from%22%3A%222020%22%2C%22to%22%3A%22%22%7D%7D%2C%7B%22publicationTypeCode%22%3A%5B%22review%22%2C%22monographLicentiateThesis%22%2C%22article%22%2C%22comprehensiveLicentiateThesis%22%2C%22book%22%2C%22manuscript%22%2C%22monographDoctoralThesis%22%2C%22report%22%2C%22comprehensiveDoctoralThesis%22%2C%22collection%22%2C%22chapter%22%2C%22conferencePaper%22%5D%7D%2C%7B%22contentTypeCode%22%3A%5B%22refereed%22%2C%22science%22%5D%7D%5D%5D&af=%5B%5D

⁵² Säll, Charlotte och Ahlqvist, Karin (2022), *Brygga mellan samhälle och kyrka. Diakonens tjänstgöring i gudstjänstlivet och dess relation till det karitativa uppdraget*, Marie Cederschiöld högskola

⁵³ Von Essen, Johan och Svedberg, Lars, *Engagemangets gestaltningar: insatser i och utanför civilsamhället*, Studentlitteratur, 2022

⁵⁴ Haldorff, Joel och Idestrom, Jonas (redaktörer), *Med Gud och hans vänskap: På spaning efter kyrkan i praktiken, historien och framtiden: festskrift till Sune Fahlgren* Bromma: Libris, 2022

livet och diakonerna.⁵⁵ Samma år kom även *Försoningens väg: Teologiska och diakonala perspektiv på försoning, upprättelse och liv* av Ulrica Fritzon och Ebba Älverbrandt. I boken beskrivs försoning som själavårdande process och hur en sådan process kan stödjas. Boken innehåller konkreta exempel på hur bibelberättelser och livsberättelser kan användas i försoningsarbete i församling och institutionssjälavård. Det finns också ett metodmaterial kopplat till boken.⁵⁶

Nämnas bör också Svenska kyrkans fyra bokserier: *Svenska kyrkans forskningsserie*, en engelskspråkig forskningsserie samt två årsskrifter: *Nyckeln till Svenska kyrkan*, med artiklar och analyser om året som gått, samt *Tidens tecken*, som innehåller reflekterande texter utifrån ett aktuellt tema. 2019 publicerades i Svenska kyrkans forskningsserie antologin *Samhällsteologi: Forskning i skärningspunkten mellan akademi, samhälle och kyrka*, med bidrag skrivna av forskare från Svenska kyrkans forskningsenhet. Perspektivet utgår från att levd och tänkt religion är en del av den väv av relationer och institutioner som utgör samhället. Religiösa och teologiska traditioner bidrar till diskussionen om detta samhälle, och bidrar därigenom också till att skapa samhället. Begreppet samhällsteologi ska förstås som ett sätt att undersöka hur samhälle, religion och teologi skapar varandra, med kritiska perspektiv på både samhälle, kyrka och religiös tradition.⁵⁷

Barnen vi möter är en kartläggning framtagen av Luleå stift i samarbete med Luleå tekniska universitet.⁵⁸ Rapporten bygger på en webbenkät ställd till föräldrar i tio församlingar och intervjuer med medarbetare i sex församlingar. Studien visar bland annat att församlingarna har ambition att nå de mest utsatta barnen, men de barn som deltar i verksamheterna kommer i högre grad än genomsnittet från familjer i tjänstemannayrken. Studien visar också att barn som av någon anledning upplever sig inte passa in någon annanstans, kan finna sig väl tillrätta i församlingarnas verksamheter och hitta sammanhang där de kan vara sig själva.⁵⁹

Flera vetenskapliga artiklar som publicerats de senaste åren behandlar trossamfunds och civilsamhällesorganisationers sociala arbete under covid-19-pandemin. Bland dessa kan nämnas två artiklar av Kristofer Hanson (2021) om hur Svenska kyrkan och andra civilsamhällesaktörer försökte upprätthålla sitt sociala arbete trots restriktioner under covid-19-pandemin. Hansson använder termen *återstabiliserande arbete* för att benämna civilsamhällesaktörernas balanserande av å ena sidan människor i utsatta livssituationer och deras behov, vilka kvarstod i samma utsträckning som före pandemin, och å andra sidan riktlinjer för att kunna bedriva sitt arbete, som inte förefaller ha gett tillräckligt stöd för hur verksamheten skulle omformas.⁶⁰ Linnea Lundgrens och Sara Franssons artikel i *Journal of Contingencies and Crisis Management* har titeln "The differences between actions and desires: The role of religious congregations in national crises and disasters". I studien undersöks minoritetssamfunds inställning till att åta sig en roll i krishanteringen under pandemin, samt i vilken grad de var beredda att bejaka uppdraget att sprida samhällsinformation, vilket myndigheter efterfrågade.⁶¹

---

⁵⁵ Linde, Stig och Christiansson Drake, Elisabeth (2022), *Stora Sköndal: arbetet, livet och diakonerna*, Stockholm: Appell förlag

⁵⁶ Fritzon, Ulrica och Älverbrandt, Ebba (2022), *Försoningens väg. Teologiska och diakonala perspektiv på försoning, upprättelse och liv*, Stockholm: Verbum

⁵⁷ Ehnberg, Jenny och Nahnfeldt, Cecilia (red, 2019), *Samhällsteologi. Forskning i skärningspunkten mellan akademi, samhälle och kyrka*. Stockholm: Verbum

⁵⁸ Jakobsson och Berglund, *Nya kompisar – nya upplevelser. En studie av barn och ungdomsverksamhet i Luleå stift*. Luleå tekniska universitet 2023

⁵⁹ Ibid, s. 34, 37

⁶⁰ Hansson, Kristoffer, "Att hålla ihop det sociala arbetet: Hur covid-19-pandemin påverkade tre olika civilsamhällesorganisationer", *Socialvetenskaplig tidskrift* 2021/4, s. 499–516 samt Hansson, Kristoffer, "Inställt tillsvidare" – Diakonernas arbete att hitta nya vägar ut under covid-19-pandemin", *Socialmedicinsk tidskrift* 2021/1 s. 90–98

⁶¹ Lundgren, Linnea och Fransson, Sara, "The differences between actions and desires: The role of religious congregations in national crises and disasters", *Journal of Contingencies and Crisis Management* 3/2023, s. 441–450

Det finns också vetenskapliga artiklar kring kyrkans och diakoniinstitutioners bidrag i socialt arbete. I Johan Nordgrens och Torkel Richerts artikel *A free position in midfield' – a qualitative study of faith-based social work with people who use drugs in Sweden* redovisas resultatet av en intervjuundersökning där 14 diakoniarbetare intervjuats om sitt arbete bland missbrukare. Enligt artikeln gav medarbetarna uttryck för ett personligt kall, och kunde bland annat följa konfidenter till möten och vara en stabiliserande faktor i förhållande till offentlig välfärd. Omfattningen av profetiska diakonala insatser uppgavs i artikeln vara begränsad.⁶²

En annan artikel av intresse är Magnus Karlssons *Det svenska icke-mottagandet* som problematiserar hur den svenska välfärden kommit att exkludera de ekonomiskt mest utsatta, vilket i förlängningen riskerar att utmana välfärdsstatens legitimitet. I artikeln diskuteras förändringarna i välfärdslandskapet i relation till Stadsmissionernas arbete med ekonomisk utsatthet.⁶³ Spänningar mellan å ena sidan kyrkliga organisationers kristna värdegrund och å andra sidan behovet av finansiering av den sociala verksamheten har studerats av Maria Ledstam.⁶⁴

För närvarande finns flera svenska doktorandprojekt som har relevans för församlingsdiakonalt arbete, och glädjande är att ett par av doktoranderna är diakoner.⁶⁵ Bland avhandlingsprojekten kan nämnas en studie vid Umeå universitet om hur förändringsprocesser kring samhällets digitalisering inverkar på kyrkans sociala arbete, social sammanhållning och lokalsamhälle.⁶⁶ Ett annat doktorandprojekt som är relevant för församlingsdiakoni, pågående vid Socialhögskolan i Lund, handlar om matfattigdom. Betydelsen av olika former av mathjälpsinsatser undersöks, både för dem som behöver hjälpen och för de organisationer som ger den.⁶⁷

Vid Åbo akademi finns ett doktorandprojekt om (bristen på) kyrkliga stödinsatser för personer som utsatts för våld i nära relation. Studien bygger på en enkätundersökning som visar att få församlingar har kontakt med skyddade boenden och personer som vistas där.⁶⁸ Vid Edingburgh universitet pågår ett avhandlingsprojekt där politisk teologi relateras till svensk diakonal praktik, framför allt kopplat till kyrkans arbete med nyanlända och migranter.

En studie som är relevant för diakoni, även om den inte handlar om kyrkligt arbete, är det danska BIP-projektet, som under fyra år följde 4 000 arbetssökande individer för att kartlägga framgångsfaktorer som leder till arbete. Studien är den mest omfattande i sitt slag, och adresserar ett problem med stor relevans för Svenska kyrkans diakoni, där flera metodutvecklingsprojekt på senare år särskilt inriktats på insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.⁶⁹

För en internationell utblick rekommenderas *International Handbook on Ecumenical Diaconia* (2021), ett omfattande referensverk som innehåller 104 olika bidrag, innehållande teologiska resurser, texter om diakonatet, forskningsbidrag och exempel från diakonal praktik från många länder med särskild tonvikt på det globala syd. Målgruppen är studenter och lärare i diakoni och socialt arbete på kristen grund, lekmän och praktiker i trosbaserade organisationer, ledare i kyrkor, ekumeniska organisationer, politiker

---

⁶² Nordgren, Johan och Richert, Torkel, "A free position in midfield' – a qualitative study of faith-based social work with people who use drugs in Sweden", *European Journal of Social Work* <https://doi.org/10.1080/13691457.2023.2227774> läst 2023-08-15

⁶³ Karlsson, Magnus "Det svenska icke-mottagandet" i *Socialmedicinsk tidskrift* 4/2022, s. 449–457

⁶⁴ Ledstam, Maria (2023) "Work in medias res: an ethnographic study of different logics of work in faith-based businesses", *Studia Theologica - Nordic Journal of Theology*, 1/2023, s. 102–123

⁶⁵ Listan gör inte anspråk på att vara fullständig.

⁶⁶ Digitalisering och diakoni, Umeå universitet <https://www.umu.se/forskning/projekt/diakoni-och-digitalisering/> läst 2023-05-25

⁶⁷ Elinn Leo Sandberg, Socialhögskolan i Lund <https://www.soch.lu.se/elinn-leo-sandberg> läst 2023-05-25

⁶⁸ Hellöre och Vikström, "Diakonin och skyddshemmen", *Diakonian utmikus* 2022, s. 6–31 <https://doi.org/10.37448/dt.111676> läst 2023-06-19

⁶⁹ Væksthusets Forskningscenter (2020), *BIP Indikatorer och jobbsannolikhet - Huvudpunkter* www.vaeksthusets-forskningscenter.dk läst 2023-06-26

och beslutsfattare samt forskare. Bland de många bidragen finns ett svenskt sådant, *The Need for a Theology of Resilience, Coexistence and Hope*, skrivet av ärkebiskop emerita Antje Jackelén.⁷⁰

2.4 Kanaler för tillgängliggörande och spridning

Intresse för information relaterad till diakonins kunskap kan finnas i flera mottagargrupper, till exempel ideella och anställda medarbetare i Svenska kyrkan eller andra trossamfund, förtroendevalda och andra kyrkligt engagerade, lärosäten, media och en intresserad allmänhet.

För användare som finns inom Svenska kyrkans IT-arkitektur, finns sidor för forskning och diakoni på intranätet Kornet, som utgör en viktig kanal för spridning av diakonikunskap till och mellan medarbetare på kyrkans olika nivåer. Även stiftens sidor för diakoni på Kornet fungerar som kanaler för att sprida information till medarbetare i församlingar och pastorat.

Det finns ett flertal kanaler och konton på sociala medier som kan spela en viktig roll för spridning av kunskap och information om diakoni. Genom dessa kan församlingar, stift och nationell nivå nå ut till allmänheten, media och samarbetspartners, men information om sin verksamhet, och ta ställning i angelägna frågor. Medarbetares egna konton, bloggar och kanaler, särskilt mer välkända sådana, kan utgöra ett ansikte och en ingång till nätverkande och mer information.

Svenska kyrkans externa webbplats innehåller naturligtvis mycket information om kyrkans verksamhet, men där finns också forskningssidor med information om publikationer och projekt. Forskningssidorna är tillgänglig för alla intresserade, exempelvis lärosäten, förtroendevalda eller media. Kyrkokansliet ger också ut podden *Teologi i tiden* med korta presentationer av nya böcker och rapporter eller samtal om ämnen med relevans för Svenska kyrkan.

Tidskriften Svensk Kyrkotidning har med sina två diakoninumnummer per år blivit en betydelsefull kanal för spridning av nya publikationer, debattartiklar. I den finns också möjligheter för studenter och diakonimedarbetare att få publicera texter och nå ut med sitt arbete i en bredare krets.

Bland externa webbplatser med relevans för diakoni kan nämnas *Diakonibloggen*, en kanal som drivs av diakoner, där läsaren kan ta del av bokrecensioner, debattinlägg etcetera.⁷¹ Webbportalen Diakoni.nu, som drivits i många år av Mats J Hansson och Stig Linde förefaller nedlagd. Här har det tidigare varit möjligt att finna nya vetenskapliga publikationer, studentuppsatser, rapporter och artiklar som berör diakoni i vid bemärkelse.

Nätverket för främjande av diakonalt ledarskap är ett svenskt nätverk som bedrivs i samarbete med Sensus, och vars syfte är att stärka diakonen som ledare, samt att främja diakonalt ledarskap i Svenska kyrkan. Organisationen med över 300 medlemmar leds av en styrelse och anordnar bland annat nätverksträffar och bedriver påverkansarbete. Under 2022 anordnade nätverket en diakonikonferens i samarbete med Marie Cederschiöld högskola. Nätverket bedriver även opinionsbildning kring diakoni och ett inomkyrkligt påverkansarbete.

Två andra nätverk i Svenska kyrkan är *Framtiden bor hos oss* (FBHO), som samlar församlingar i mångkulturella kontexter, och *Ett annat centrum*, som samlar lands- och glesbygdsförsamlingar som vill utveckla teologi och diakoni för en kontextuell kyrka.⁷² Dessa nätverk vill stödja reflektion kring kyrka och samhälle i sina respektive kontexter, och bidra till metodutveckling och kunskapsutbyte.

---

⁷⁰ Ampony, Büscher, Hofmann, Ngnintedem, Solon & Werner (reds, 2021) *International Handbook on Ecumenical Diakonia. Contextual Theologies and Practices of Diakonia and Christian Social Services – Resources for Study and Intercultural Learning*. Oxford: Regnum Books International

⁷¹ [Diakonibloggen - Vi lyfter fram, hyllar, diskuterar och inspirerar till diakonalt arbete inom och utanför Svenska kyrkans ramar](#). läst 2023-08-17

⁷² Framtiden bor hos oss <https://www.svenskakyrkan.se/framtidenborhososs> läst 2023-08-31, se även Ett annat centrum <https://www.svenskakyrkan.se/uppsalastift/ett-annat-centrum-konferens-2023> läst 2023-08-31

Nätverket Ideellt Forum i Svenska kyrkan är en annan viktig resurs, som bland annat erbjuder fortbildning för både ideella medarbetare och arbetslag. Ideellt forum driver frågor om idealitet, arrangerar idédagar för utbyte av kunskap och idéer, ger stöd till forskning samt ger ut en skriftserie om idealitet.⁷³

Det internationella forskningsnätverket ReDi –*International Society for the Research of Diaconia and Christian Social Practice* – är en intresseorganisation för individer och organisationer med ett intresse för studier om kyrkans bidrag till samhällelig välfärd och hälsa, med syftet att stärka forskning på området. ReDi arrangerar en forskningskonferens vartannat år, och ger också ut den vetenskapliga tidskriften *Diaconia Journal for the Study of Christian Social Practice*. ReDi konferensen 2023 ägde rum i Oslo, och i vissa delar av konferensen var det möjligt att delta digitalt. ReDi delar också ut *Anders Bäckströms pris* för bästa masteruppsats, och pristagarna har möjlighet att presentera sin forskning på konferensen.⁷⁴

ReDi-nätverket har sitt säte hos och samverkar med *Eurodiaconia*, ett europeiskt nätverk bestående av 58 kyrkor och kristna organisationer som arbetar med social välfärd och mänskliga rättigheter. Eurodiaconia, där Svenska kyrkan är medlem, verkar i 32 länder och har varit drivande i arbetet med ovan nämnda *International Handbook on Ecumenical Diaconia*.⁷⁵

---

⁷³ Ideellt forum i Svenska kyrkan [Ideellt Forum | Start](#) läst 2023-08-31

⁷⁴ Diaconia Research [Diaconia Research – ReDi](#) läst 2023-06-19

⁷⁵ <https://www.eurodiaconia.org/wordpress/wp-content/uploads/2021/01/Diakonia-Flyer-5.pdf> läst 2023-08-29, se även not 69

3 Diakonalt församlingsarbete i siffror

Svenska kyrkan är den största civilsamhällesorganisationen i Sverige med över fem miljoner medlemmar. Medlemsundersökningar visar att det diakonala arbete som kyrkan utför är viktigt för Svenska kyrkans medlemmar. Genom sin närvaro i hela landet har Svenska kyrkan förmåga och resurser som få andra organisationer har.

I relation till detta kan det ses som en utmaning att diakoni saknar styrdokument som reglerar vilken diakoni som förväntas finnas i pastorat och församlingar. De dokument som finns, exempelvis *Ett biskopsbrev om diakoni*, betonar istället församlingsdiakonins lokala och kontextuella karaktär. Detta har många fördelar, men gör det samtidigt svårt att identifiera mått som gör det möjligt att följa upp och utvärdera om den diakoni som Svenska kyrkans församlingar erbjuder är adekvat i förhållande till målen med verksamheten och teologiska och samhällsliga utmaningar. I Charlotte Engels avhandling från 2006 påtalas att den diakonala praktiken inte lever upp till Svenska kyrkans retorik om stöd till de mest utsatta.⁷⁶ Bland senare undersökningar kan nämnas Elisabeth Christianssons och Helena Inghammars studie av församlingsinstruktioner (2013), och Torbjörn Hjorts och Stig Lindes studie av församlingars webbsidor (2020) vilka båda visar att det församlingsdiakonala arbetets bredd gör det svårt att veta vilka behov och förväntningar Svenska kyrkans diakoni strävar efter att uppfylla.⁷⁷

I detta kapitel diskuteras den församlingsdiakonala verksamheten med utgångspunkt i kvantitativa material som samlats in från församlingarna, i form av verksamhetsstatistik, lönestatistik och årliga enkätundersökningar som vänder sig till kyrkoherdar. Kapitlet syftar till att visa hur dessa olika material bidrar till den samlade kunskapen om Svenska kyrkans diakoni. Det pekar också på möjligheter och utmaningar med kvantitativ utvärdering samt lyfter fram vissa utvecklingsbehov. Kapitlet inleds med en presentation av en studie där diakonins samhällsnytta beräknats i ekonomiska termer.

3.1 Diakonins samhällsekonomiska bidrag

För att försöka mäta det samhällsekonomiska värdet av kyrkans diakonala insats, genomförde Ramboll Consulting, på uppdrag av Svenska kyrkan, en ”samhällsekonomisk konsekvensanalys” under 2021.⁷⁸ Analysen utgår från verksamhetsstatistik, fallstudier, intervjuer med sakkunniga, experter och forskare. I analysen används två jämförelsescenarior för att räkna på värdet av Svenska kyrkans insats: dels vilken merkostnad som skulle uppstå om motsvarande verksamheter och insatser skulle utföras av en kommunal, statlig eller privat aktör, dels vilka värden som skulle förloras om verksamheten inte utfördes alls.⁷⁹

Studien visar att Svenska kyrkans diakonala arbete bidrar med en samhällsnytta motsvarande åtminstone 1,5 miljarder kronor per år. Svenska kyrkans diakonala arbete bidrar enligt analytikerna också med stora nyttor som inte går att kvantifiera, till exempel andliga och existentiella värden, olika förebyggande insatser, en känsla av gemenskap och bättre hälsa, vilket – förutom värdet för de individer som får del av stödet – också har spridningseffekter till anhöriga, arbetsgivare och offentlig sektor. Analytikernas bedömning är att värdet på de icke kvantifierbara nyttorna troligtvis överstiger värdet av de kvantifierbara nyttorna.⁸⁰

---

⁷⁶ Engel, Charlotte (2006), *Svenska kyrkans sociala arbete - för vem och varför?: en religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma* Ersta Sköndal högskola

⁷⁷ Christiansson, Elisabeth och Inghammar, Helena, ”Diaconia – Recent changes in the Church of Sweden”, *Diakonia Journal for the study of Christian social practice* vol 4 s 159 – 171. Se även Hjort, Torbjörn, & Linde, Stig (2020). *Decentraliserad diakoni - en studie av tre församlingar*. Research Reports in Social Work; Vol. 2020, Nr. 5, Socialhögskolan, Lunds universitet.

⁷⁸ Ramboll Consulting (2021) *Samhällsekonomisk konsekvensanalys av Svenska kyrkans diakonala arbete*

⁷⁹ Ibid, s. 9

⁸⁰ Ibid, sammanfattning

De verksamheter som utvärderades fanns bland annat inom områdena arbetsmarknadsinsatser, integrationsstöd, pedagogiskt stöd, ekonomiska och konkreta stödinsatser, existentiellt och psykiskt stöd samt sociala aktiviteter:

Svenska kyrkans **arbetsmarknadsinsatser**, i form av till exempel subventionerade anställningar och olika insatser för att främja individers inträde på arbetsmarknaden eller återgång i arbete värderades till omkring 200 miljoner per år. Därutöver tillkommer värdet av Svenska kyrkans integrationsstöd, i form av bland annat språkundervisning, socialt stöd och juridisk rådgivning, som värderas till omkring 117 miljoner per år. **Pedagogiska insatser** i form av till exempel skol/förskoleverksamhet, fritidsverksamheter och helgverksamheter för barn och unga beräknades ge kostnadsbesparingar i offentlig verksamhet på omkring 197 miljoner kronor per år

Svenska kyrkans olika **psykiska eller existentiella stödinsatser**, i form av bland annat förebyggande insatser och insatser för att stödja och främja psykisk och existentiell hälsa, beräknades till ett värde på 340 miljoner kronor per år, bland annat stora kostnadsbesparingar i offentlig verksamhet samt användarnyttor för individer som kostnadsfritt får ta emot stöd.

Svenska kyrkans olika former av **ekonomiska/konkreta stödinsatser** till olika målgrupper, till exempel ekonomiskt bistånd, krisstöd, rådgivning, mat- och kläudt delning samt stöd i myndighetskontakter, beräknades till ett värde av 155 miljoner kronor per år. Svenska kyrkan som arrangör av **sociala aktiviteter**, som erbjuder gemenskap, meningsfull fritid och minskar social isolering, beräknades till ett värde av 542 miljoner kronor per år.

Enligt rapporten är en av Svenska kyrkans styrkor att de många enheterna i olika delar av landet, trots att de är självstyrande, ändå har strukturer som gör att de fungerar som en helhet och kan lära av varandra. En annan styrka är att Svenska kyrkans sociala verksamheter är organiserade inom den ordinarie verksamheten och inte som projekt, vilket enligt författarna ger långsiktighet och kontinuitet.⁸¹ Rapporten synliggör också att kyrkan bidrar som aktör i olika nätverk tillsammans med offentliga aktörer, religiösa aktörer och civilsamhällesorganisationer, vilket bidrar till samverkan mellan offentlig och idéburen sektor, främjar sammanhållning och möjliggör snabba insatser i händelse av kris. Vidare tar rapporten upp att kyrkan arbetar med hållbar utveckling och certifiering, utvecklar metoder, deltar i det offentliga samtalet och bidrar till att stärka samhället som helhet.⁸²

Enligt konsekvensanalysen har insatserna huvudsakligen bedrivits med egna medel, vilket betyder att Svenska kyrkans medlemmar är med och finansierar verksamheter som kommer hela samhället till del. Rapportförfattarna medger att det finns betydande osäkerheter i de kvantitativa uppskattningarna av det diakonala arbetets samhällsnytta. För att inte överskatta värdet av Svenska kyrkans insats, uppger författarna att de genomgående har strävat efter att hellre värdera lågt än för högt.⁸³

En kvantitativ beräkning av Svenska kyrkans samhällsnytta i ekonomiska termer, som får denna att framstå som betydande i kronor och ören, är en kommunikativ möjlighet som dock inte är utan risker, exempelvis att insatser som inte låtit sig kvantifieras, eller som visar på en låg samhällsekonomisk vinst, kan komma att framstå som onödiga. Svenska kyrkans syfte är inte att till varje pris vara nyttig i samhällsekonomiska termer, utan syftet är, med kyrkoordningens ord:

...att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas.⁸⁴

Enkätundersökningar som vänder sig till allmänheten har visat att det uppfattas som angeläget att Svenska kyrkan har ett socialt arbete, som exempelvis motverkar ensamhet, ger personligt stöd till äldre och utsatta, och bistår vid samhällskriser. Samtidigt är kunskapen hos allmänheten låg, även bland kyrkans medlemmar, om att detta arbete finns och utförs av Svenska kyrkan, och kunskapen sjunker för

⁸¹ Ramboll Consulting 2021, *Samhällsekonomisk konsekvensanalys*, s. 3

⁸² Ibid, s. 1417

⁸³ Ibid, s. 1213

⁸⁴ Kyrkoordningen, s. 7

varje generation.⁸⁵ Detta förhållande utgör en kommunikativ utmaning som bland annat adresserats i det nationella projektet *Kommunikation som mission*.

3.2 Diakonins medarbetare

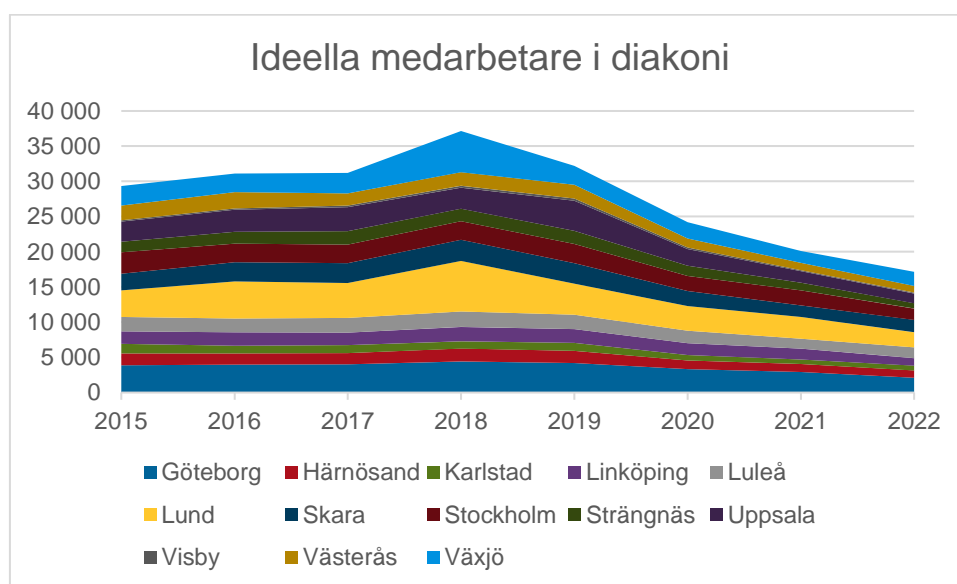
När diakoni förstås som en dimension i församlingens grundläggande uppgift, är också hela församlingen i någon mån diakonins medarbetare, och medbärare av det diakonala förhållningssättet. Att församlingen rustas för uppgiften att utföra diakoni beskrivs i *Ett biskopsbrev om diakoni* som ett av diakonens särskilda ansvar.

Till diakonernas uppgift hör att inspirera och utrusta församlingens döpta till ett diakonalt förhållningssätt och en diakonal handlingsberedskap. Tillsammans med församlingens diakon eller diakoner ska också övriga medarbetare, anställda och ideella, ses som diakonala resurser.⁸⁶

Kyrkorådet har tillsammans med kyrkoherden ansvaret för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd.⁸⁷

3.2.1 Ideella diakonimedarbetare

Alla ideella medarbetare i en församling, oavsett deras uppgift, är i någon mån medskapare till att diakonins förhållningssätt genomsyrar församlingens verksamhet, bemötande och församlingskultur. Vissa ideella medarbetare har dock en starkare koppling till den diakonala verksamheten. Diakoni ger stora möjligheter att erbjuda ideella medarbetare meningsfulla uppgifter, till exempel i besöksverksamhet, gemenskapsträffar, matbanker eller språkcaféer. Ideellt engagemang är också i sig främjande för hälsan, ger en upplevelse av sammanhang och att vara behövd, och minskar risken för social isolering.

Figur 2. Ideella medarbetare i diakoni per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik 2022

⁸⁵ Widmark, Magdalena (2020) "Kommunikation som mission – synlig men ändå osynlig", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2020, s. 32, se även Widmark, Magdalena (2022), "Kommunikation med kyrkans framtid – kan man skicka brev till den som är under 30 år?", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2022, s. 67, 76 och Widmark, Magdalena (2021), "Nå ut och nå fram - pandemi, livshändelser och digital närvaro", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2021, s. 62–63

⁸⁶ *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 42

⁸⁷ 4 kap 2 § samt 5 kap 2 § Kyrkoordningen

Antal ideella medarbetare i diakoniverksamheten hade en tydlig topp 2018, och sedan dess har antalet kommit att minska kraftigt. En orsak till ökningen 2018 kan vara att många församlingar var engagerade i verksamhet som vände sig till flyktingar och nyanlända, till exempel språkcaféer. Bakom den kraftiga minskningen 2020 ligger troligtvis covid-19-pandemin. Många besökare och ideella medarbetare i församlingens verksamhet tillhörde riskgruppen äldre, och många församlingsverksamheter låg helt nere eller omfattades av restriktioner. Enligt 2022 års verksamhetsstatistik förefaller dock antalet ideella medarbetare på diakonins område fortsätta att minska, och ingen återhämtning syns ännu. Orsaken till detta är något som bör studeras djupare, då idealitet brukar benämnas som en framtidsfråga för Svenska kyrkan.

Att möjliggöra för idealitet, hitta meningsfulla arbetsuppgifter för människor att växa i och att skapa goda strukturer för att ta vara på människors engagemang är en viktig del av diakonins kunskap. I Ideellt forums skriftserie om idealitet finns en publikation som särskilt adresserar förutsättningar för idealitet i kyrkligt välfärdsarbete, *Frivilliga i välfärden? En introduktion till diskussioner om kyrkan, socialt kapital och ideellt arbete* (2014). Rapporten, som är utgiven i samarbete med bland annat Uppsala universitet och Sensus, tittar på frivillighet i socialt arbete utgående från erfarenheter i norsk kontext samt i Church of England. Med rapporten följer ett studiematerial som kan användas som samtalsunderlag för församlingar, pastorat, stift eller andra kyrkliga organisationer som vill adressera hinder för idealitet i sin verksamhet.⁸⁸

Forskningsrapporten *Av fri vilja på fri tid*, framtagen i ett samarbete mellan kyrkokansliet, Ideellt forum och samtliga stift, bygger på en omfattande enkätstudie, och undersöker vad som driver ideellt engagemang i Svenska kyrkans barn och ungdomsverksamhet. Rapporten lyfter fram de ideellas eget perspektiv men också vilka hinder och möjligheter som kan finnas utifrån anställda medarbetares synvinkel.⁸⁹ I en artikel anför studiens huvudforskare, Sara Fransson, att förutsättningarna för idealitet i Svenska kyrkan kan ses som en balansgång mellan olika logiker. Genom ett starkare fokus på brobyggande mellan olika verksamheter kan det skapas förutsättningar för ideella medarbetare att i högre grad stanna kvar och växa i sina uppgifter. Enligt Fransson är en av förutsättningarna för detta att det finns strukturer för att överbygga stuprörstänkande mellan verksamheter och skapa förutsättningar för ideella medarbetares aktörskap.⁹⁰

I den årliga enkätundersökningen bland kyrkoherdar 2022 svarar nästan 44 procent av dem som besvarat enkäten att församlingen/pastoratet särskilt avser att satsa på kommunikation kring idealitet som möte och relationsskapande arena under den kommande femårsperioden.⁹¹ I detta sammanhang kan noteras att det bara är uppgiften om antalet personer som är ideellt engagerade som samlas in med hjälp av verksamhetsstatistiken. Anvisningarna för vilka medarbetare som ska räknas in i underlaget är knapphändiga; det är församlingen som ska avgöra.

För att kunna följa utvecklingen av idealitet i Svenska kyrkan och kunna sätta uppföljningsbara mål, är dagens verksamhetsstatistik kring ideellt medarbetarskap otillräcklig. Exempelvis inkluderar inte statistiken över olika verksamheter information om huruvida de leds av anställda eller ideella medarbetare. Det behövs mer kunskap om dagens ideella medarbetare, vad som driver dem och i vilka typer av verksamheter de är engagerade, data för att möjliggöra analys av utvecklingen för idealitet inom olika verksamheter och ge ett underlag för olika förbättrings- eller kommunikationsinsatser. Pågående och kommande forskning på området *Idealitet*, som kyrkokansliet bedriver, har stor betydelse för att skapa kunskap på dessa angelägna områden.

---

⁸⁸ Middlemiss Ié Mon, Strømsnes, Dinham & Cameron (2014), *Frivilliga i välfärden? En introduktion till diskussioner om kyrkan, socialt kapital och ideellt arbete*. Ideellt forums skriftserie #5

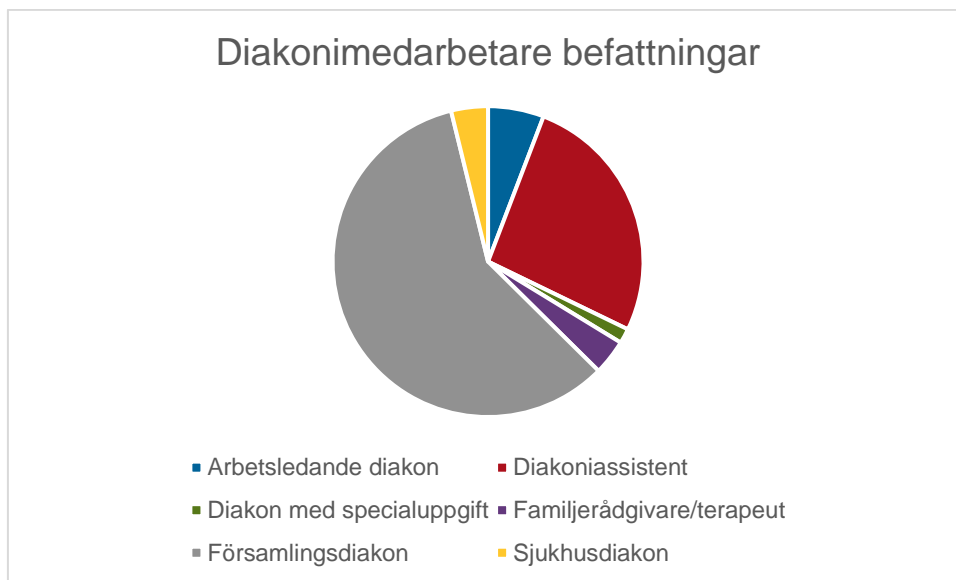
⁸⁹ Fransson, Bromander, von Essen (2021), *Av fri vilja på fri tid: Ideellt arbete i svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet på 2020-tale* Uppsala: Svenska kyrkan

⁹⁰ Fransson, Sara, "Från organisation till nätverk", *Nyckeln till Svenska kyrkan 2022*, s. [Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2022](#) s. 23–45

⁹¹ Årlig enkätundersökning 2022, fråga 22

3.2.2 Anställda diakonimedarbetare

Bland de yrkeskategorier som är specialiserade mot diakonala uppdrag är det stora flertalet församlingsdiakoner eller diakoniassistenter. Ett mindre antal diakoner har en arbetsledande funktion eller någon form av specialuppgift.

Figur 3. Diakonimedarbetare, typ av befattning
Källa: Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, lönestatistik 2022

Under de drygt 20 år som diakonatet har tillhört den kyrkliga vigningstjänsten har utbildningsvägen genomgått förändringar. Tidigare var exempelvis en teologisk eller pedagogisk examen gångbar, men idag behöver den som vill bli diakon ha lägst en kandidatexamen i något av ämnena psykologi, socialt arbete, vård, medicin eller folkhälsa. Utöver akademisk utbildning, ska den sökande ha genomgått lämplighetsprövning, ha fullgjort församlingspraktik och stiftsförlagda utbildningsmoment. Utbildningen avslutas med en ettårig profilutbildning.⁹² Sedan 2014 ges denna utbildning vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut, SKUI, där diakoner utbildas tillsammans med präster, kyrkomusiker och församlingspedagoger.

I *Mål och strategidokument för Svenska kyrkans utbildningsinstitut* finns kompetensmål angivna för de kyrkliga yrkesprofilerna. Av dokumentet framgår att en kompetent diakon:

1. är rustad att se och möta den enskildes, församlingens och samhällets diakonala och karitativa behov och kan motivera och inspirera till diakoni i församling och samhälle,
2. är en profetisk och politisk röst som har förmåga att identifiera och uppmärksamma brister i församling och samhälle,
3. fungerar som en brobyggare mellan församling och samhälle och samverkar med olika aktörer,
4. uppmuntrar och samordnar ideellt engagemang inom församlingens diakonala ansvar,
5. organiserar, strukturerar och leder församlingens diakonala och karitativa arbete.

Vissa diakonkandidater är högt kvalificerade, och har lång yrkeserfarenhet och ibland chefserfarenheter, vilket framgår av intervjuerna med stiftsdiakoner:

⁹² Att bli diakon [Att bli diakon - Svenska kyrkans utbildningsinstitut](#) läst 2023-08-29

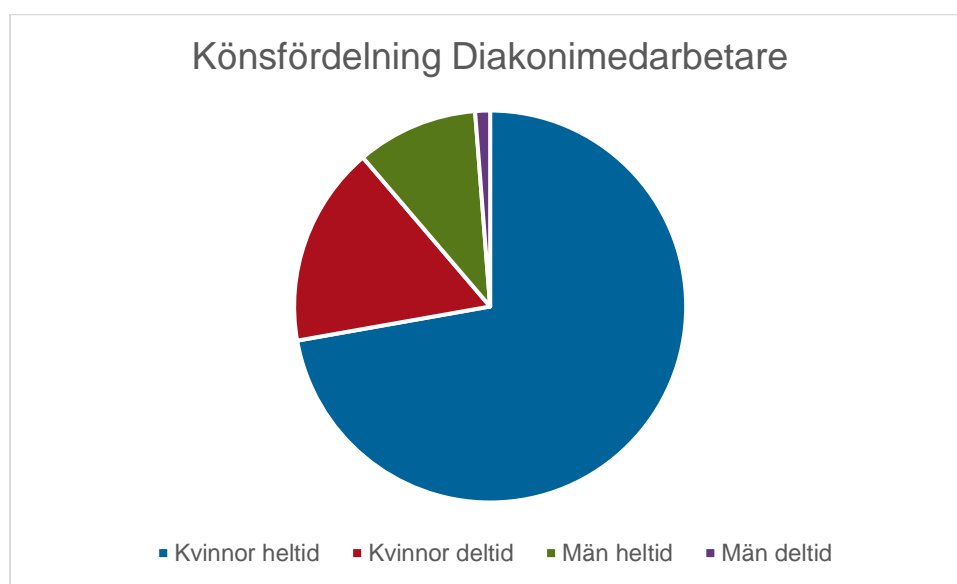

*[D]iakonerna (vi har) är väldigt kompetenta. Vi har [...] någon diakon som är, har varit [...] enhetschef på socialförvaltning till exempel och en har jobbat väldigt mycket med kvinnor i utsatthet.*⁹³

I intervjuerna med stiftsdiakoner framkommer dock att arbetsuppgifterna som församlingsdiakon ibland inte motsvarar de höga kompetenskraven. Det förekommer att stiftsmedarbetare får tona ned diakonkandidaters förväntningar på sina blivande arbetsuppgifter som församlingsdiakoner, och diakoner kan också, enligt stiftsdiakoner som intervjuats, uttrycka att deras yrkeserfarenhet och kompetens inte tas i bruk. Det förefaller saknas former för att på stiftsnivå tillvarata och dra nytta av den kompetens som tillförs stiftet genom dem som vigs till diakoner – detta sägs vara upp till församlingarna.⁹⁴ För den medarbetare som lämnat en hög befattning för att bli diakon, och kanske fått gå ned rejält i lön, kan detta vara frustrerande. Det är också ett slöseri med värdefull kompetens.

Den grupp som i statistiken från Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation benämns ”diakoniassistenter” är en mångskiftande skara. Vissa är högskoleutbildade, andra inte, ett antal är diakonkandidater som är på väg mot vinningstjänst. I intervjuerna med stiftsdiakoner uttrycks att fördelningen mellan diakoner och diakoniassistenter skiljer sig rejält mellan stiftet – i något stift är det bara några enstaka församlingar som inte har någon diakon, i andra stift kan det vara omkring en tredjedel av församlingarna som inte har någon diakontjänst. I intervjuerna uttrycks att det tycks saknas incitament för diakoniassistenter att vidareutbilda sig till diakoner, då de redan har samma arbetsuppgifter och samma lön som en vigd diakon. Det kan också finnas en föreställning om att ”det räcker med att vara snäll”, för att kunna göra det diakonen kan.⁹⁵

Könsfördelningen bland diakoniarbetare är ojämn: Som framgår av figur 4 är den övervägande majoriteten är kvinnor.

Figur 4. Könsfördelning bland diakonimedarbetare som arbetar heltid eller deltid med månadslön.
Källa: *Jämställdheten i Svenska kyrkan*, KsSkr 2020:5 Bilaga 2

⁹³ Stiftsdiakon, intervju 2

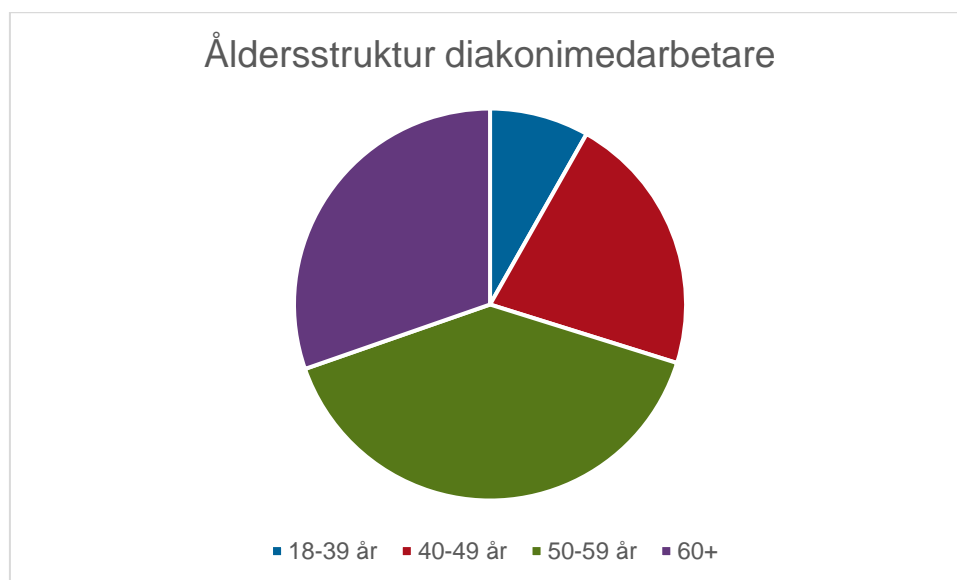
⁹⁴ Intervju 6, intervju 3.

⁹⁵ Intervju 3

Hur den låga andelen män påverkar pojkars och mäns möjligheter till identifikation samt rekrytering till idealitet och kyrkliga yrken är en fråga som inte förefaller ha studerats. En utvärdering av profilutbildningarna på Svenska kyrkans utbildningsinstitut (2020) indikerade att det finns skillnader mellan kvinnliga och manliga alumner vad gäller hur nöjda de är med utbildningen på SKUI: 43 procent av kvinnorna, men endast 19 procent av männen, anser att utbildningen i hög grad givit tillräckliga och relevanta kunskaper för arbetsuppgifterna. Diakoner var dock den studentgrupp som över lag var mest nöjda med utbildningen.⁹⁶

Frågan om konsekvenserna av en alltmer enkönad kyrka, och på vilket sätt den höga andelen kvinnlig personal påverkar kyrkans tilltal, rekrytering till dop och konfirmation, har dock fått en ökande inomkyrklig uppmärksamhet, och behandlas bland annat i kyrkostyrelsens skrivelse 2020:5 *Jämställdheten i Svenska kyrkan*. I denna påtalas den ojämna könsfördelningen bland medarbetare i diakonala och pedagogiska arbetsuppgifter, och det beskrivs som angeläget att uppmärksamma och göra något åt den låga andelen män.⁹⁷ Inga genomgripande förändringar kan dock förväntas uppnås i närtid, då endast tio procent av de antagna studenterna till diakonprogrammet är män.

En särskild utmaning för framtidens kompetensförsörjning är åldersfördelningen bland diakonimedarbetare. Medelåldern bland diakoner som utexamineras från SKUI är 47 år.⁹⁸

Figur 5. Åldersfördelning bland diakonimedarbetare med befattning som arbetsledande diakon, diakoniassistent, diakon med specialuppgift, familjerådgivare/terapeut, församlingsdiakon, sjukhusdiakon
Källa: Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, lönestatistik 2022

Av figur 5 framgår att endast 30 procent av de yrkesverksamma diakoniarbetarna är under 50 år, och 31 procent är äldre än 60 år. Med andra ord kommer en betydande andel av de diakoner och diakoniassistenter som idag arbetar i församlingar att gå i pension inom en tioårsperiod. Den låga andelen unga diakoner hänger bland annat ihop med att diakonyrket ofta är en andra karriär. Detta medför att det är förhållandevis få som hinner med att arbeta 25 år eller längre som diakoner efter sin vigning, innan det är dags att gå i pension. För diakonins kunskapsförsörjning innebär detta att det

⁹⁶ Sandberg, Schött, Ganebo Skantz, Sjöberg 2020, *Utvärdering av profilutbildningarna vid SKUI 2014–2019*, s. 43, 83

⁹⁷ Kyrkostyrelsens skrivelse *Jämställdheten i Svenska kyrkan* KsSkr 2020:5 Bilaga 8

⁹⁸ Sandberg, Schött, Ganebo Skantz, Sjöberg (2020), *Utvärdering av profilutbildningarna vid SKUI 2014–2019*, s. 8

kanske inte alltid finns möjlighet för en diakon att vidareutbilda sig inom yrket genom det reguljära utbildningsväsendet, då möjligheten att få studiestöd hänger på dels tidigare antal utnyttjade terminer, dels den sökandes ålder.

Sammanfattningsvis är diakonins medarbetare oftast en kvinna över 50 år, som utbildat sig till diakon som en andra karriär. Hon har hög kompetens och relevant yrkeserfarenhet med sig in i yrket, vilket dock inte alltid Svenska kyrkan förmår ta tillvara. När hon gjort satsningen på att bli diakon har hon kanske lämnat en högre befattning och fått gå ned i lön vilket påverkar hennes livsinkomst negativt. Hon är i genomsnitt 47 år när hon antas till diakonprogrammet vilket innebär att hon endast hinner arbeta som diakon i omkring 18 år efter sin diakonvigning innan hon går i pension, om hon väljer att arbeta till 66 år.

3.3 Diakoni i verksamhetsstatistiken

I detta delkapitel används olika statistikkällor för att ge en bild av den diakonala verksamheten i församlingar och pastorat. Den diakonala verksamheten är bred och mångskiftande. I en artikel i *Nyckeln till Svenska kyrkan 2018* skriver Anna Davidsson Bremborg och Pernilla Jonsson om svårigheten att skapa relevanta mått för att följa upp den diakonala verksamheten:

När vi vill mäta församlingens diakonala arbete står vi inför en särskild utmaning i frågan om vad som är diakoni. I diskussioner kring vad som är diakoni i församlingen rör vi oss ofta mellan två ytterligheter: från att betrakta allt som sker i församlingen som diakoni till att det likställs med diakonens arbetsuppgifter. De flesta uppfattar förmodligen att svaret ligger någonstans mitt emellan.⁹⁹

Bremborg och Jonsson tar i sin artikel också upp att verksamhetsstatistiken är ett trubbigt verktyg. Det mångdimensionella blir endimensionellt i statistikens värld, och när vissa saker mäts, riskerar annat att bli osynligt. Det kan också vara svårt att skilja ut vilka verksamheter som i statistikhänseende ska räknas som diakonala verksamheter, och alla typer av verksamheter fångas inte i statistiken.¹⁰⁰

Statistiken som kan hänföras till diakoniområdet har utvecklats över tid. Sedan länge har det samlats in statistik över syföreningar och arbetskretsar. 2005 och 2008 infördes statistik över vissa andra vuxenverksamheter. Från och med 2014 infördes verksamhetsstatistik över diakonala verksamheter. Syftet var, enligt Bremborg och Jonsson, att lyfta det diakonala arbetet.¹⁰¹ Att beslutet inte var okontroversiellt, framgår av Peter Brandbergs artikel ”Till vad ska diakonal räkning tjäna 2.0”, publicerad i *Nyckeln till Svenska kyrkan 2016*.¹⁰² I artikeln presenterar Brandberg resultatet från en enkätundersökning bland kyrkoherdar, där införandet av statistik för diakoniverksamhet utvärderas. I undersökningen ansåg de flesta av kyrkoherdarna – 72 procent respektive 66 procent av alla som svarat – att det är viktigt att följa upp den diakonala verksamheten och att kunna visa upp vad Svenska kyrkan gör. Vissa ansåg dock att de uppgifter som efterfrågades var för otydligt definierade, för snäva eller för känsliga för att över huvud taget samlas in.¹⁰³

I de anvisningar som finns för dagens statistikrapportering står, att det som ska räknas in under diakoniverksamhet är sådana verksamheter som är organiserade av församlingen, och som syftar till att motverka sociala problem och öka livskvaliteten för de personer som berörs, oavsett om församlingen har en anställd diakon eller inte.

Det verksamheter som registreras under statistikområde Diakoni är:

---

⁹⁹ Davidsson Bremborg och Jonsson, ”Diakonalt arbete: hur kan och ska vi mäta det?”, *Nyckeln till Svenska kyrkan 2018* s. 53

¹⁰⁰ Bremborg och Jonsson 2018, s. 54

¹⁰¹ Bremborg och Jonsson (2018), s. 54

¹⁰² Brandberg, Peter, ”Till vad ska diakonal statistik tjäna 2.0”, *Nyckeln till Svenska kyrkan 2016*, Uppsala: Svenska kyrkan 2016, s. 4557

¹⁰³ Brandberg 2016, s. 5354

- Hembesök (antal besök)
- Besök på sjukhus eller annan institution (antal besök).
- Antal kontakttillfällen/förfrågningar om råd, bistånd eller stöd
- Ekonomiska bidrag till hushåll (kronor och antal hushåll)
- Ideella medarbetare i diakonin (antal personer)

Därutöver tillkommer ett antal verksamhetstyper som registreras under rubriken Vuxenverksamhet, men som ofta i praktiken kan ha en diakonal prägel, exempelvis öppna gemenskapsträffar och diakonala gruppverksamheter, som till exempel sorgegrupper.

Det är säkerligen många verksamhetsformer, utöver dem som redovisas här, som har en diakonal prägel. Det går dock inte att utifrån verksamhetsstatistiken särskilja dessa. Till exempel saknas i verksamhetsstatistiken information om omfattningen av barn- och ungdomsverksamheter som särskilt vänder sig till individer och grupper som lever i någon form av social utsatthet, eller har en diakonal inriktning. Diakoni bland barn och unga är därför ett område som riskerar att bli osynligt.

3.3.1 Metoder för insamling av verksamhetsstatistik

2020 utfärdade kyrkostyrelsen för första gången bestämmelser om verksamhetsstatistik, vilka trädde i kraft den 1 januari 2022. Beslutet innebar bland annat, att kyrkoherden är ansvarig för att verksamhetsstatistik lämnas in, och att verksamhetsstatistiken för Svenska kyrkan ska lämnas in löpande under året. Vissa statistik kategorier ska även i fortsättningen lämnas in årligen, men kan lämnas löpande om församlingen föredrar det.¹⁰⁴

Under åren 2019–2021 bedrevs en försöksverksamhet med löpande statistikinsamling via de digitala bokningssystem som många församlingar och pastorat använder. I flera av dessa finns inbyggda statistikfunktioner som har använts för att ta fram underlag för den årliga statistikinsamlingen. I försöksverksamheten utvecklades funktioner för att automatisera överföringen till Svenska kyrkans statistikdatabas. Omkring 200 församlingar och pastorat valde att ingå i försöksverksamheten, då de upplevde att löpande statistikinsamling underlättade arbetet och ökade kvaliteten på den verksamhetsstatistik som samlas in.

Under 2021 bedrev kyrkokansliet ett utvecklingsarbete i samarbete med leverantörerna av digitala bokningssystem för att möjliggöra löpande statistikinsamling för alla församlingar i enlighet med kyrkostyrelsens nya bestämmelser. Kyrkokansliet utvecklade systemlösningar för att ta emot, stämma av och presentera den insamlade statistiken, samt en webbapp för statistikinsamling, tänkt för de församlingar som inte använder något bokningssystem. I samband med införandet av löpande statistikinsamling erbjöd kyrkokansliet webinarier och digitala utbildningar till all personal, samt särskild utbildning av statistikansvariga medarbetare.

Införandet av löpande statistikinsamling innebär att många medarbetare idag är involverade i statistikinsamlingen, och använder de appar och digitala verktyg som har utvecklats. Nya roller har utvecklats: varje församling eller pastorat har utsett en eller flera statistikansvariga, som varje månad stämmer av att all rapportering är klar och verkar rimlig. Detta görs senast den 20:e i varje månad. Den som ska registrera statistik behöver ha en @svenskakyrkan.se-adress, vilket innebär särlösningar för att samla in data om verksamheter som drivs av ideella medarbetare.

Den statistik som samlas in löpande blir omedelbart tillgänglig för den egna församlingen/pastoratet genom en särskild rapport i Visualiserings- och analysverktyget **VisA**, plattformen för att presentera och visualisera Svenska kyrkans statistik. I rapporten *Löpande statistikinsamling* kan församlingen följa hur olika verksamheter utvecklar sig månad för månad under året. Först när året är slut och den årliga statistiken publiceras, vilket sker under våren påföljande år, blir data tillgängliga utanför den egna

¹⁰⁴ Svenska kyrkans bestämmelser SvKB 2020:13

församlingen/pastoratet, genom olika rapporter som är tillgängliga för alla som har tillgång till visualiserings- och analysverktyget.

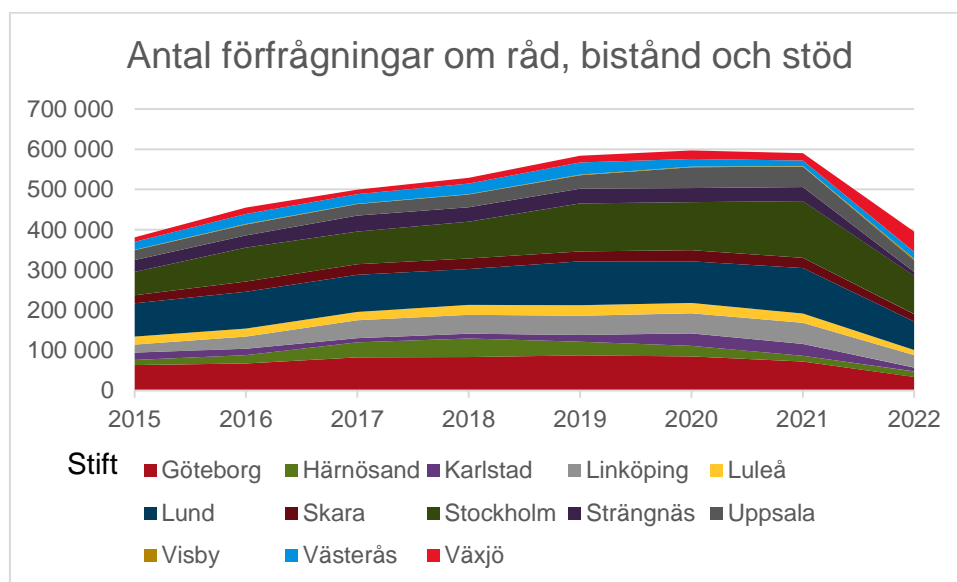
Eftersom statistikinsamling kopplats till bokningssystemen, har det krävts speciallösningar för verksamheter som inte har en naturlig koppling till en bokning av en församlingslokal. Det gäller särskilt flera av diakonins verksamhetsformer så som till exempel stödsamtal, hembesök eller förfrågningar om råd, bistånd och stöd. De bokningssystem som erbjuder stöd för statistikinsamling har implementerat stöd för statistik för dessa verksamhetsformer på delvis olika sätt, utifrån sina olika systemarkitekturer. Detta skapar vissa svårigheter i församlingarna.

En konsekvens av att statistikinsamlingen sker med hjälp av digitala verktyg är att förändringar medför utvecklingsarbete, både i Svenska kyrkans IT-system och hos leverantörerna av de bokningssystem som har stöd för statistikinsamling. Införande av nya eller förändrade statistik kategorier påverkar även digitala utbildningar och annat utbildningsmaterial som vänder sig till medarbetare i församlingar och pastorat. Av detta följer att förändringar av statistik kategorier, riktlinjer eller rutiner behöver beredas och kommuniceras i god tid före införandet.

3.3.2 Antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd

I statistik kategorin *kontakttillfällen/förfrågningar om råd, bistånd och stöd* räknas antalet tillfällen som någon kontaktat församlingen i syfte att be om råd, bistånd eller stöd. Varje kontakttillfälle räknas, oavsett om kontakten skett via telefonsamtal, SMS, sociala medier eller kanske ett personligt besök. Här ska också räknas in antal tillfällen församlingen kontaktats i frågor om ekonomiskt bistånd (oavsett om något sådant bistånd beviljats eller inte).

Statistiken gör det möjligt att följa hur stort ”trycket” är på Svenska kyrkans diakoni, och förmågan att svara upp mot detta behov. Över tid ger statistiken en bild av hur Svenska kyrkans diakonala tjänster efterfrågas, vilket också kan säga något om i vilken grad den offentliga välfärden förmår tillgodose allmänhetens behov av råd, bistånd och stöd.

Figur 6. Antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd per år, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Som framgår av figur 6 visar statistiken på en kraftig nedgång i antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd under 2022. De senaste fem åren har antal förfrågningar legat förhållandevis stadigt på omkring en halv miljon kontakttillfällen per år. Nedgången under 2022 på i absoluta tal nästan 200 000 förfrågningar är anmärkningsvärd, då diakoner i församlingstjänst samtidigt flaggat för en kraftigt ökad ström av

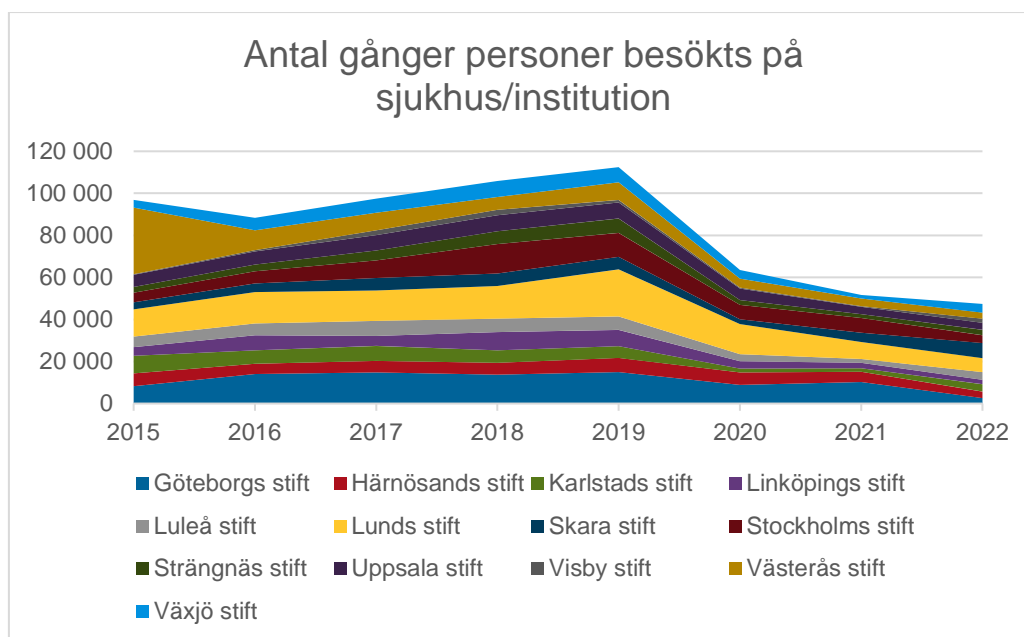
personer i behov av stöd från kyrkan med anledning av ökade elpriser och en hög inflation, något som också media uppmärksammat.¹⁰⁵

Statistiken över antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd är viktig för att synliggöra både omfattningen och värdet av Svenska kyrkans diakonala arbete. Frågan om vad nedgången i antal förfrågningar beror på behöver därför undersökas, för att klargöra om den speglar en verklig förändring av verksamheten eller om det finns någon felkälla. Det behöver utredas om det finns något systematiskt fel i hur data om antal förfrågningar samlas in efter övergången till löpande statistikinsamling: något i denna övergång kan ha orsakat svårigheter vad gäller de statistik kategorier som kanske inte så tydligt hör ihop med en bokad lokal eller bokad tid, vilket särskilt kan gälla förfrågningar om råd, bistånd eller stöd. En annan förklaring skulle kunna vara, att nya statistikrutiner gjort det mer otydligt när/vad som ska rapporteras. Enligt kyrkostyrelsens bestämmelser ska förfrågningar som gäller ekonomiskt bistånd räknas in, trots att hushåll som beviljas bistånd också rapporteras i statistik kategorin för ekonomiska bistånd. Det skulle också kunna vara på det sättet, att den årliga rapportering som gällde fram till och med år 2021 överskattade antalet förfrågningar.

3.3.3 Hembesök och besök på sjukhus eller annan institution

Här räknas antalet tillfällen som en person fick besök av någon av församlingens medarbetare (anställd eller ideell), antingen i bostaden eller på sjukhus eller någon annan institution där personen vistades.

Statistiken gör det möjligt att följa församlingens uppsökande diakoni. Då församlingar ibland organiserar besöksverksamhet med hjälp av ideella besöksgrupper eller liknande, är denna statistik även ett sätt att synliggöra dessas insatser.

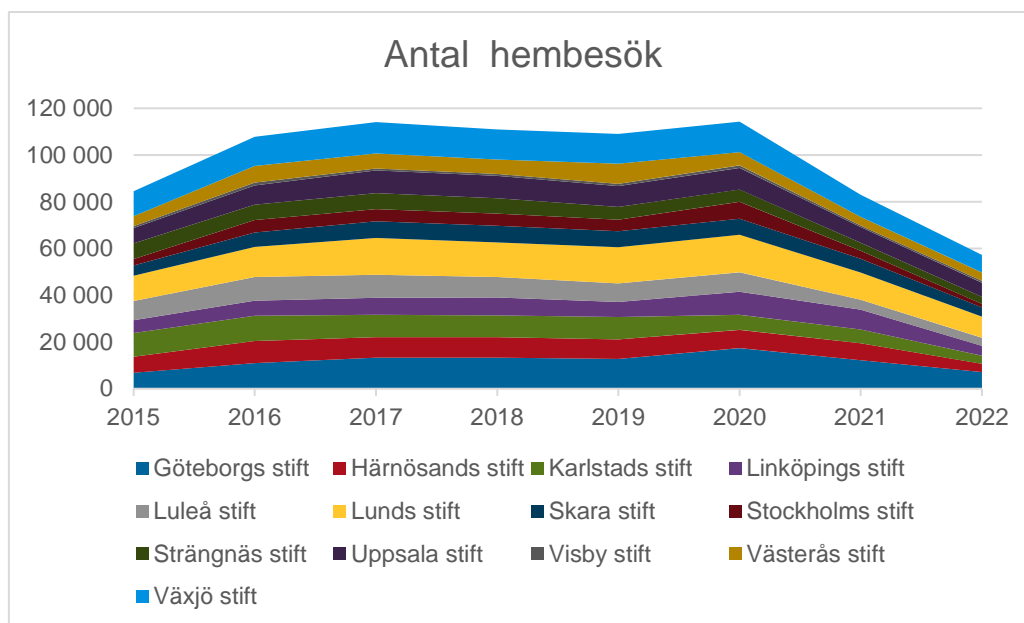

Figur 7. Antal besök på sjukhus eller annan institution, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Antal besök på sjukhus eller annan institution, som till exempel ett äldreboende eller en gruppbostad, halverades under covid-19-pandemin, vilket inte är förvånande då det på många håll rådde besöksförbud

¹⁰⁵ Inslag i SVT 14 oktober 2022 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fler-manniskor-soker-hjalp-av-svenska-kyrkan> Att problemet kvarstår även 2023 framgår av följande nyhetsinslag i Ekot 2023-03-06: [Högre tryck på kyrkans matutdelning när priserna stiger - Nyheter \(Ekot\) | Sveriges Radio](#), lyssnat 2023-08-17

på sjukhus och institutioner. Under 2022 förefaller minskningen ha planat ut, men i vissa stift har minskningen fortsatt, och totalt för riket har inte kurvan över antalet besök vänt uppåt efter covid-19-pandemins slut. Det är oklart om detta beror på något fel i inrapportering, förändringar i församlingarnas verksamhet, eller om det handlar om brutna relationer till sjukhus och institutioner.

Figur 8. Antal hembesök per år, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Antal tillfällen som personer besökts i sitt hem, som under en rad år legat stabilt på omkring eller strax över 100 000 besök per år, visar en stor nedgång under pandemiåren. Detta är inte förvånande då många äldre rekommenderades att isolera sig eller umgås i en mindre krets.

Av statistiken framgår att antal hembesök har fortsatt att minska efter covid-19-pandemin. I praktiken handlar det om en halvering av antalet hembesök jämfört med åren före pandemin. Minskningen är märkbar i alla stift. Tänkbara orsaker till nedgången i antalet hembesök är att personer som har brukat besökas har avlidit eller flyttat till institution, samtidigt som kontakten med församlingen försvagats på grund av restriktioner i verksamheten. Detta kan ha minskat kontaktytan med församlingsbor, så att nya förfrågningar om hembesök har uteblivit. En annan tänkbar anledning skulle kunna vara att församlingar har haft svårt att upprätthålla en besöksverksamhet av samma omfattning som före covid-19-pandemin, då antalet ideella medarbetare i det diakonala arbetet har minskat till nästan hälften jämfört med 2020.

Orsaken till det sjunkande antalet hembesök och besök på institution bör undersökas vidare. Vid samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift framgår att pastorat och församlingar förstått instruktionerna olika kring vad som ska räknas. Istället för att räkna varje besök, så som anges i instruktionen, har vissa pastorat räknat antal besökta personer.¹⁰⁶ Sådana skillnader kan vara en del i förklaringen till den stora nedgången i det uppsökande arbetet.

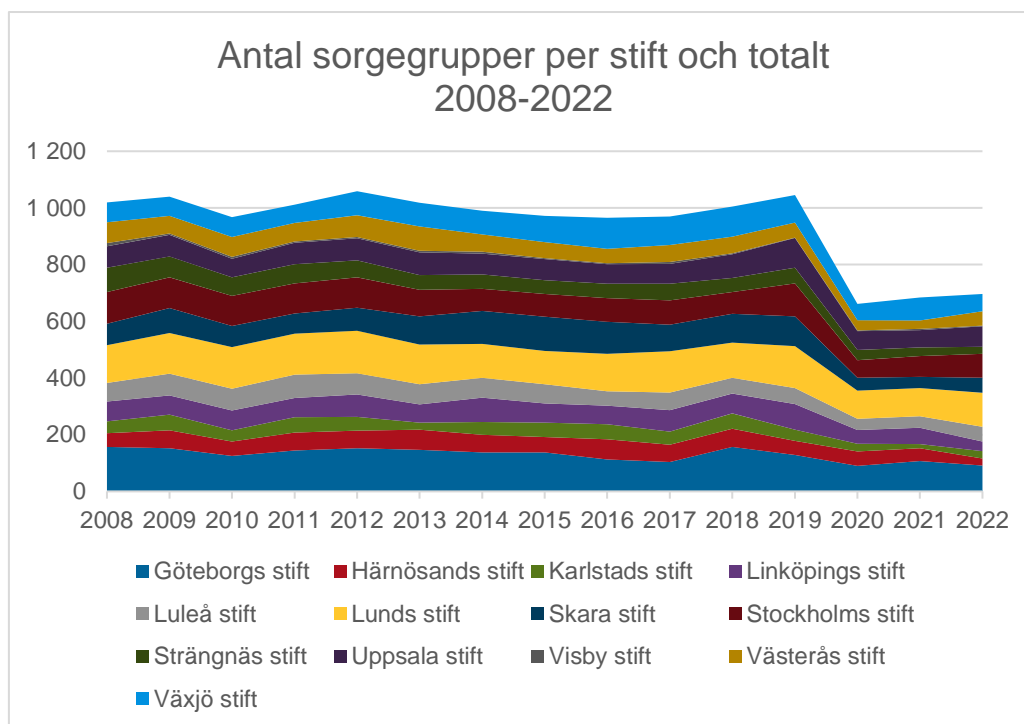
3.3.4 Gruppverksamhet

Gruppverksamhet, enligt verksamhetsstatistikens synsätt, är en regelbunden organiserad verksamhet med en deltagarlista, till skillnad från en öppen verksamhet där deltagarna inte behöver anmäla sig och kan variera från tillfälle till tillfälle. Verksamhetsstatistik samlas in för fem olika typer av gruppverksamheter för vuxna: syföreningar/arbetskretsar, bibel- och samtalsgrupper om kristen tro,

¹⁰⁶ Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

sorgegrupper, grupper med kulturell inriktning samt ”övriga grupper”. I framställningen nedan presenteras statistik över sorggrupper samt ”övriga grupper”.

Statistik över antal samtalsgrupper för personer som drabbats av sorg har samlats in sedan 2008. Antalet grupper och deltagare har över åren legat förhållandevis stabilt på omkring 1 000 grupper per år, med i genomsnitt cirka sex deltagare per grupp.

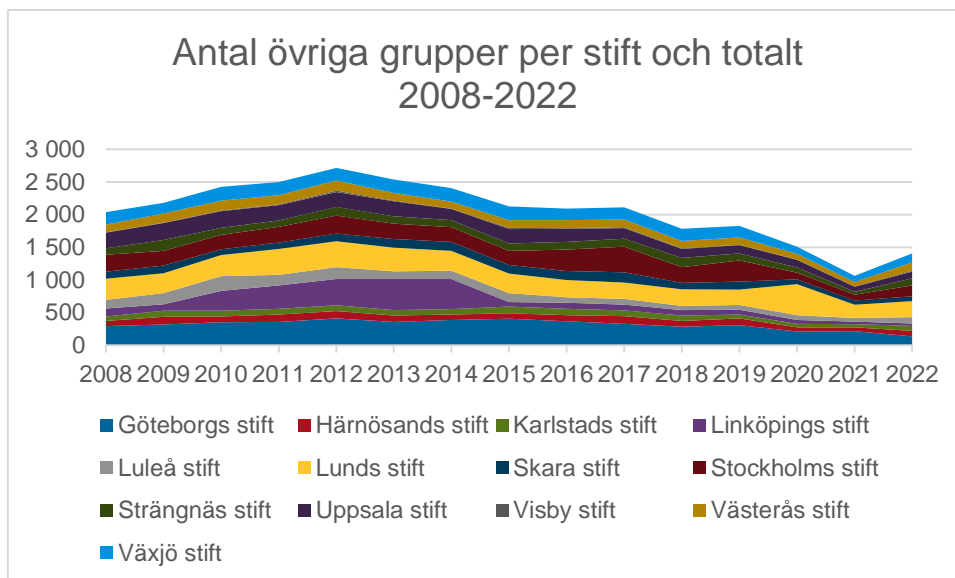

Figur 9. Antal sorggrupper per år, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Som framgår av figur 9 har antalet sorggrupper kraftigt minskat under pandemiåren. En svag återhämtning har skett efter pandemin. Antal deltagare per grupp ligger däremot stabilt på i genomsnitt sex deltagare per grupp i samtliga stift, vilket kan antas bero på att församlingarna eftersträvar en viss gruppstorlek för att en grupp ska starta. Mer analys behövs för att förstå varför antalet grupper har minskat radikalt. Tänkbara orsaker är att relationer till församlingen brutits under pandemin och kanske andra alternativ för sorgbearbetning tagit över, exempelvis privata stödgrupper i sociala medier.

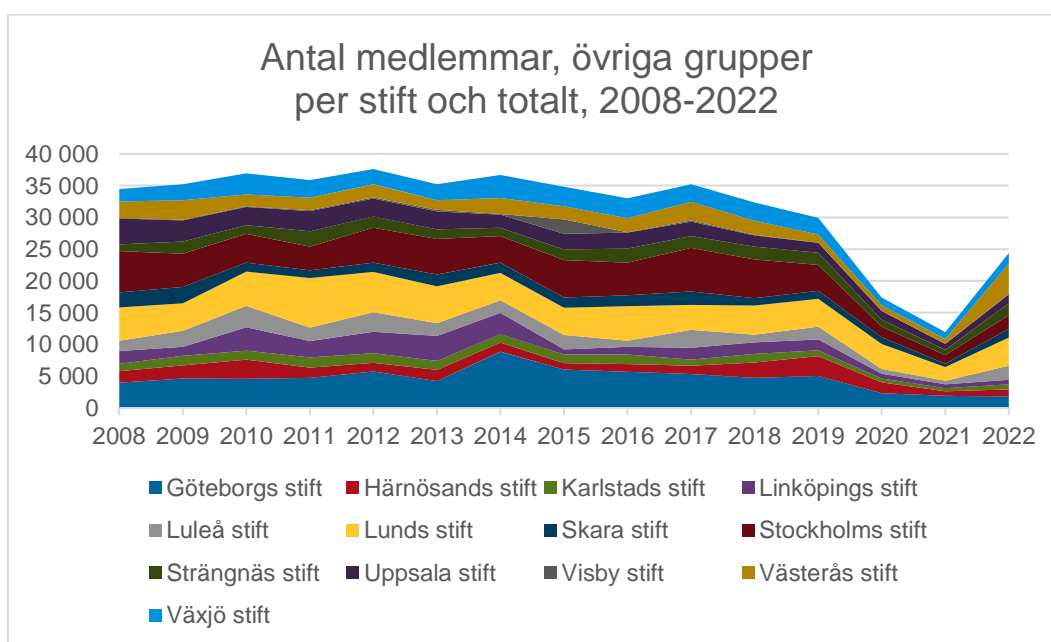
I statistik kategorin *Övriga grupper* rymms en mångskiftande verksamhet. Här registreras alla vuxengrupper som inte passar in i någon av kategorierna kör eller musikensemble, syförening/arbetskrets, sorggrupp, samtalsgrupp om bibeln eller kristen tro eller grupp med kulturell inriktning. Här kan finnas till exempel matlagningsgrupper, promenadgrupper eller snickargrupper. Här kan också finnas självhjälpgrupper kring någon problematik, grupp för ekonomisk rådgivning, samtalsgrupp för långtidssjukskrivna eller grupp som arbetar med målen i Agenda 2030. Gissningsvis har vissa av dessa grupper en diakonal inriktning, men i vilken omfattning är inte känt.

Figur 10. Antal övriga grupper per år, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

En viss uppgång i antalet grupper kan noteras efter pandemin, men uppgången är inte jämnt fördelad över landet. Skillnader mellan stiftet framgår än mer av statistiken över antalet medlemmar i grupperna:

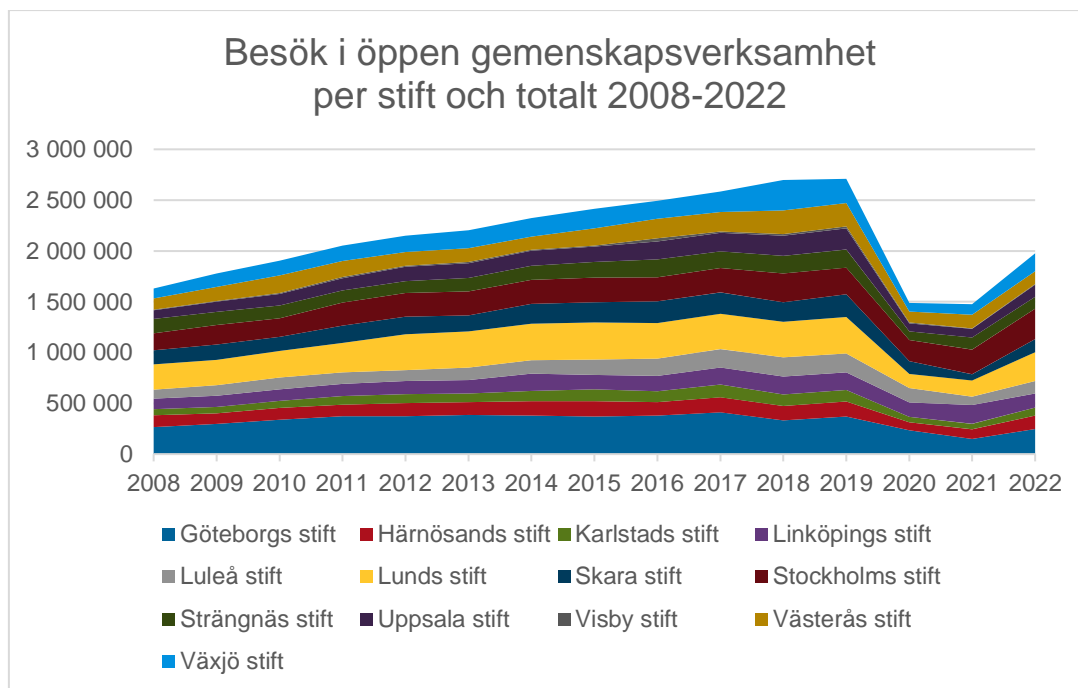

Figur 11 Antal medlemmar, Övriga grupper per år, fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Det förefaller som att ”övriga grupper” återhämtat sig bättre efter pandemin än vissa andra verksamheter, särskilt i vissa stift. För att förstå orsaken till detta krävs mer undersökning av vad det är för typ av grupper och vilka som deltar i dem.

3.3.5 Öppen gemenskapsverksamhet

Verksamhet som inte är regelbunden gruppverksamhet räknas i statistiken som en öppen verksamhet. Ibland kan gränsen mellan öppna verksamheter och gruppverksamheter vara flytande, men enligt anvisningarna är ett riktmärke hur verksamheten annonseras ut. En öppen verksamhet har inte någon deltagarförteckning, utan är öppen för var och en som vill delta vid varje tillfälle. Exempel på öppna gemenskapsverksamheter är soppluncher, dagledigträffar eller sommarcaféer. I statistiken räknas endast antalet besök, inte antalet tillfällen eller träffpunkter.

Figur 12. Besök i öppen gemenskapsverksamhet fördelat per stift
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Den öppna gemenskapsverksamheten är viktig för att skapa relationer i församlingen och lokalsamhället, och bygga och vidmakthålla en god församlingskultur. Vidare är det en plats där många ideella medarbetare och personer i arbetsträning kan finna arbetsuppgifter. Utifrån ett kunskapsperspektiv är de öppna mötesplatserna arenor där det diakonala förhållningssättet kan komma till uttryck och tränas.

Som framgår av figur 12 har en viss återhämtning av antalet besök i kyrkans öppna verksamheter skett efter pandemin. Verksamheten omfattar cirka 2 miljoner besök under 2022. Det är fortfarande en bit kvar till besöksantalen före pandemin.

3.3.6 Ekonomiskt bistånd till hushåll

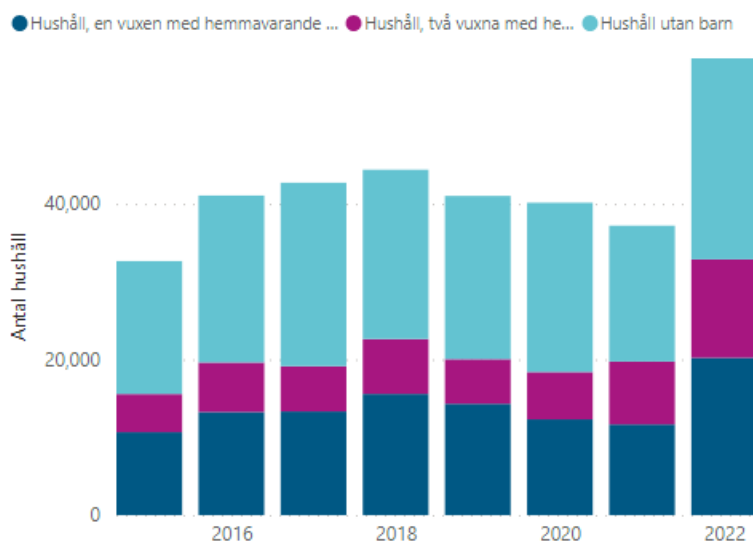
I den årliga *Fattigdomsrapporten 2022*, utgiven av Sveriges stadsmissioner, påtalas problemet att svensk offentlig statistik över ekonomisk utsatthet är bristfällig. Det finns grupper som inte syns i statistiken, och därför saknar politiker och beslutsfattare ett komplett underlag på vilket de kan basera åtgärder för att motverka fattigdom. Det behövs, enligt Stadsmissionerna, ett klagörande från stat och kommun kring vilken nivå av välfärd som medborgarna kan ha rätt att förvänta sig, för att civilsamhällets organisationer ska kunna ta ställning till hur de ska se på sitt uppdrag.¹⁰⁷

¹⁰⁷ [Fattigdomsrapporten 2022 - Sveriges stadsmissioner](#) s. 21

I Svenska kyrkans statistik över ekonomiska bistånd räknas antalet hushåll av olika familjesammansättning som beviljats bistånd, samt storleken på utbetalade bistånd mätt i kronor, oavsett om dessa medel kom från församlingens insamlade medel, stiftelser och fonder eller budgeterade medel för diakonala ändamål. Biståndet kan ha getts i form av kontanta medel, utbetalning till bankkonto, presentkort eller genom att församlingen betalat en räkning åt personen. Däremot ska inte utdelning av mat eller matkassar räknas in i denna statistikkategori.

Verksamhetsstatistiken över ekonomiskt bistånd gör det möjligt att följa hur Svenska kyrkans arbete med ekonomiskt stöd till hushåll utvecklas, och ger en uppfattning om hur biståndet fördelar sig mellan barnfamiljer och vuxna utan barn. Statistiken skiljer inte mellan mottagare som har respektive inte har uppehållstillstånd, vilket medför att det inte går att utläsa i vilken grad Svenska kyrkans bistånd går till personer som är rättighetsbärare i socialförsäkringssystemen respektive har rätt att uppbära kommunalt försörjningsstöd.

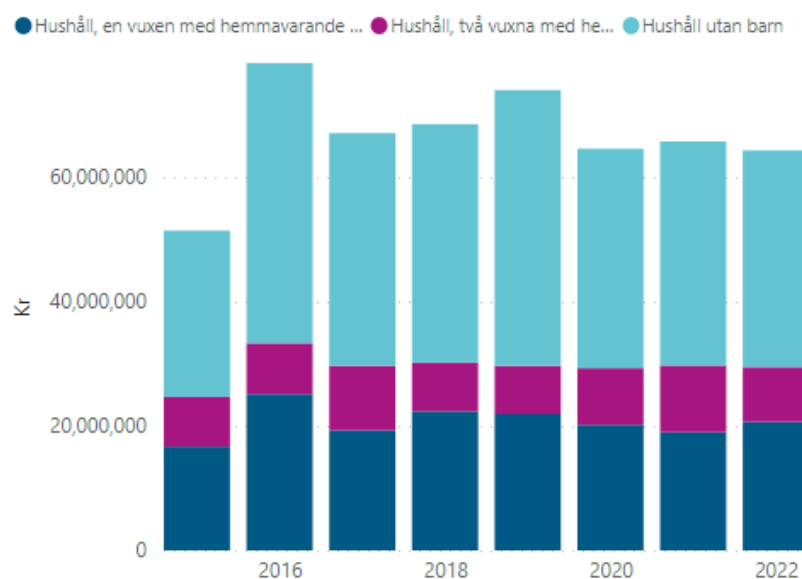
Antal hushåll totalt och per typ

Figur 13 Antal hushåll som fått ekonomiskt bistånd, per hushållstyp och år
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Som framgår av figur 13 ligger det utbetalade biståndet förhållandevis stabilt på cirka 60 miljoner kronor per år, och variationerna år från år är små. Statistiken visar ingen ökning i biståndet 2022 jämfört med tidigare år, trots att antalet hushåll som får ekonomiskt bistånd ökat med omkring 30 procent:

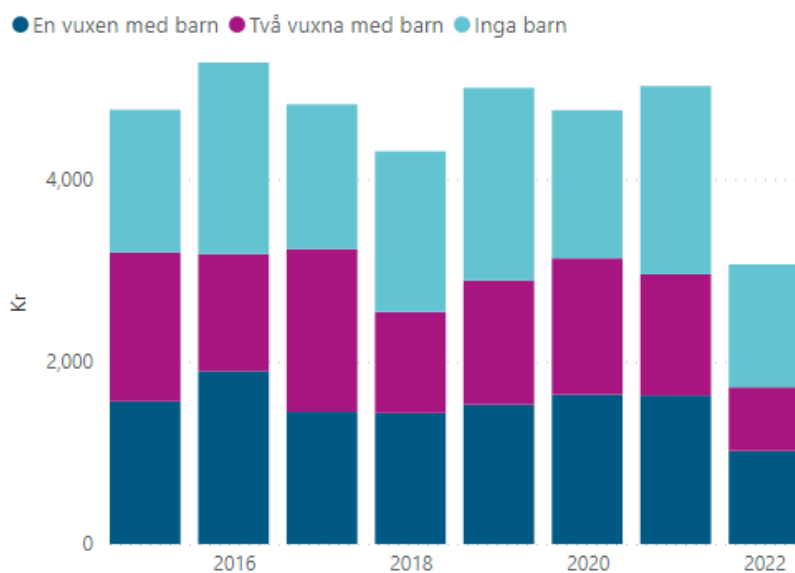
Ekonomiskt bistånd totalt och per hushållstyp

Figur 14. Ekonomiskt bistånd, antal kronor per hushållstyp och år
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Med andra ord har biståndets storlek per hushåll minskat i motsvarande grad som antalet hushåll har ökat, vilket framgår av figur 15:

Ekonomiskt bistånd i snitt per hushållstyp

Figur 15. Ekonomiskt bistånd i snitt per hushållstyp
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Jämfört med vad kommunernas ekonomiska bistånd uppgår till på ett år, är naturligtvis Svenska kyrkans ekonomiska biståndsinsats mycket liten. Det utbetalda biståndet uppgår ändå till omkring 60 miljoner kronor år 2022, fördelat på nästan 59 000 hushåll. Till det kommer bistånd i form av matkassar eller

kläder. Storleken på den insatsen, eller hur många personer som nås av den, är inte känd, men som jämförelse kan nämnas att 67 procent av biståndsinsatserna från Stadsmissionerna – enligt *Fattigdomsrapporten 2022* – handlar om mat, matkuponger eller subventionerad mat.¹⁰⁸

Av samtalet med diakonimedarbetare i Karlstad stift framgår att församlingar har olika rutiner för hantering av bistånd som ges i form av mat. Vissa församlingar gör inköp åt konfidenten med församlingens kontokort och registrerar detta i statistiken som ekonomiskt bistånd. Andra församlingar delar ut matkassar från ett förråd som kan innehålla överbliven mat med kort datum, och varor som skänkts eller köpts in för att skänkas vidare. Under samtalet för diakonimedarbetare fram, att vissa församlingar tagit bort möjligheten att ge bistånd i form av presentkort, på grund av ökade krav på spårbarhet i ekonomihanteringen, medan andra församlingar utarbetat rutiner som uppfyllde revisorernas krav.¹⁰⁹ En diakon säger:

*Vi är duktiga i Svenska kyrkan på att vara rädda och krångla till det!*¹¹⁰

I antologin *Diakoni – reflektion och praktik* skriver doktoranden och diakonen Elinn Leo Sandberg att arbetet med ekonomiskt stöd upptar en stor del av diakoners arbetstid, men att storleken på biståndet avgörs av den lokala församlingens tillgång på medel, snarare än den sökandes faktiska behov eller den socioekonomiska situationen i församlingen. Hon menar därför att det diakonala arbetet med ekonomiskt bistånd drivs av ett resursmotiv snarare än ett likvärdighetsmotiv.¹¹¹ Verksamhetsstatistiken över ekonomiskt bistånd bekräftar Leo Sandbergs slutsats då statistiken för 2022 visar en kraftig uppgång i antalet hushåll som beviljats bistånd, men inte i antal kronor som betalats ut. Som jämförelse kan nämnas, att Socialstyrelsens statistik över försörjningsstöd visar det omvända förhållandet; en minskning i antalet hushåll får stöd, men en ökning i det totala belopp som betalats ut.¹¹²

Att Svenska kyrkans medel fördelas på fler, med en lägre bidragssumma per hushåll, är intressant i relation till Leo Sandbergs forskning om den stress som det ständiga hjälpsökandet leder till hos dem som lever i ekonomisk utsatthet. Låga summor, som inte löser det egentliga behovet, innebär att den hjälpsökande upprepat måste utsätta sig för utredning och värdering av sitt behov. Många av dem som befinner sig i ekonomisk utsatthet befinner sig redan i ekonomisk stress med psykosocial ohälsa. Kyrkans insatser riskerar att addera till den stress den hjälpsökande upplever, genom att bli ytterligare en instans där den sökande måste utsätta sig för bedömning för att få del av gåvan. Även om kyrkans insats och bemötande beskrivs positivt av brukare i de undersökningar som finns, uppstår en tacksamhetsskuld och en ojämlik maktbalans.¹¹³

3.3.7 Omsorg om skapelsen

I *Vägledning för diakoni* definieras diakoni som kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen. Kyrkans gröna omställningsarbete kan i viss mån mätas i den så kallade Hållbarhetsrapporten i visualiserings- och analysverktyget VisA. Av denna framgår till exempel hur församlingars energianvändning i byggnader och krematorier utvecklas, uppdatering av fordonsparken för att minska användningen av fossila bränslen, i vilken grad församlingarna klimatkompenserar och hur det står till med olika policydokument beträffande miljö och klimat. Utvecklingen följs upp genom Svenska kyrkans arbete med *Färdplan för klimatet*. Verksamhetsstatistiken ger inte kunskap om i vilken grad församlingarna söker minska sin miljöpåverkan i arbetet med den grundläggande uppgiften, eller arrangerar verksamheter med särskild koppling till klimatfrågan, biologisk mångfald och den gröna

¹⁰⁸ [Fattigdomsrapporten 2022 - Sveriges stadsmissioner](#) s. 17

¹⁰⁹ Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

¹¹⁰ Diakon, Karlstad stift

¹¹¹ Leo Sandberg, Elinn (2022), ”Kyrkligt arbete med fattiga, gåvor och ekonomisk utsatthet” i Christiansson, Hansson Linde (reds), *Diakoni – reflektion och praktik*, Stockholm: Verbum 2022

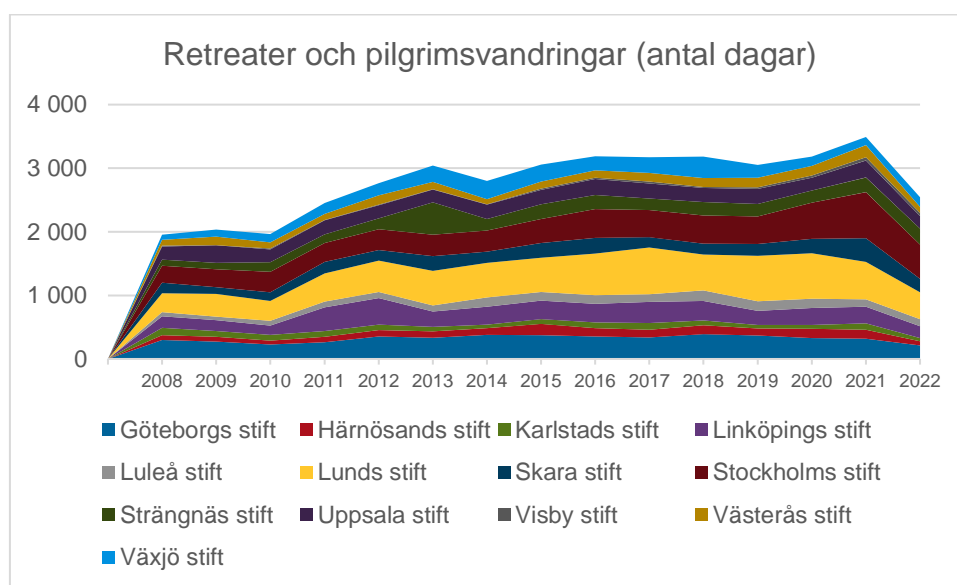
¹¹² Socialstyrelsen, statistik över försörjningsstöd <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-6-8596.pdf> läst 2023-08-28

¹¹³ Leo Sandberg, Elinn, ”Kyrkligt arbete med fattiga, gåvor och ekonomisk utsatthet” i Christiansson Drake, Hansson och Linde (2022) *Diakoni – reflektion och praktik*, s. 241264

omställningen. Däremot är det känt genom arbetet med Svenska kyrkans *Färdplan för klimatet* att omkring 100 församlingar arbetat med miljödiplomering.¹¹⁴

Vid samtal med diakonimedarbetare i Karlstad stift lyfts ett flertal exempel på hur klimatarbetet gör avtryck i församlingarnas verksamhet fram. Bland exemplen finns leksaks- och klädbytdagar i samarbete med öppen förskola, loppisar med försäljning av återbrukade kläder och leksaker, omhändertagande av matsvinn till förmån för behövande familjer, och en klimatdag i samarbete med skolan, där ungdomar engageras i genomförandet. Det berättas om en församling där arbetslaget plockar skräp två gånger per termin, och en annan församling där arbetslaget har genomgått utbildning och börjat odla grönsaker till församlingens verksamhet samt ta tillvara sådant som växer i skogen.¹¹⁵ Säkert finns många liknande exempel i andra stift. Omfattningen av detta arbete går dock inte att utläsa av verksamhetsstatistiken i nuläget. Däremot samlas data om geografisk spridning, antal projekt och kostnader in som en del av uppföljningen av *Färdplan för klimatet*.¹¹⁶

En verksamhetsform för vilken verksamhetsstatistik samlas in, och som skulle kunna tolkas som ett uttryck för församlingars strävan att leva i harmoni med skapelsen, är pilgrimsvandringar. I en av intervjuerna med stiftsdiakoner lyfter en respondent fram att många diakoner i hans stift har pilgrimsutbildning och leder pilgrimsvandringar.¹¹⁷ Statistik över antal deltagande i retreatter och pilgrimsvandringar samt antal påbörjade dagar samlas in sedan 2008. Retreatter och pilgrimsvandringar är dock inte separerade i verksamhetsstatistiken, utan det är det sammanlagda antalet dagar och deltagare som redovisas.

Figur 16. Antal påbörjade dagar, retreatter och pilgrimsvandringar
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Som framgår av figur 16 är retreatter och pilgrimsvandring något som arrangeras i alla stift. Antalet retreat- och vandringsdagar har ökat år från år sedan 2008. Även under pandemiåren noteras en ökning i antalet dagar. Under 2022 bröts dock denna uppgång och antalet retreat- och vandringsdagar 2022 var det lägsta på ett decennium. En reflektion är om en så kraftig minskning återspeglar en verklig förändring

¹¹⁴ E-post från handläggare på kyrkokansliet, finns hos författaren

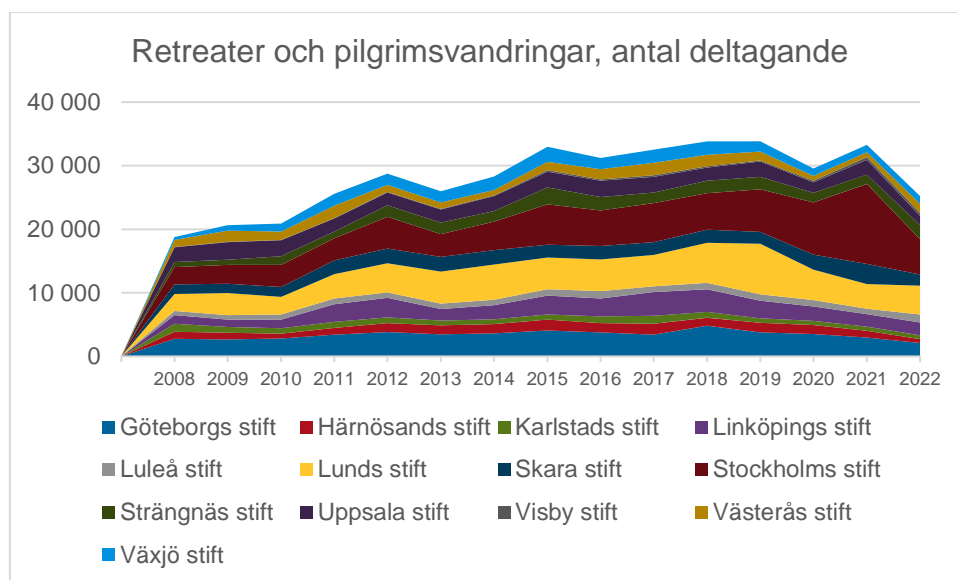
¹¹⁵ Samtal med diakoniarbetare i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

¹¹⁶ E-post från handläggare på kyrkokansliet, finns hos författaren

¹¹⁷ Stiftsdiakon, intervju 2

i församlingarnas verksamhet, eller om det beror på någon felkälla kopplad till övergången till löpande statistikinsamling.

Av figur 17 kan utläsas att antalet deltagande i hög grad följer samma kurva som antalet dagar, förutom under pandemiåret 2020, då församlingarna erbjöd ett högt antal retreat- och vandringss dagar medan antalet deltagare var lägre än tidigare år. Detta kan gissningsvis höra samman med pandemirestriktioner som begränsade antalet deltagare i allmänna sammankomster. Statistiken för 2022 visar ett lägre antal deltagande vilket sannolikt hänger samman med ett lägre antal arrangörsdagar.

Figur 17. Antal deltagande i retreat- och pilgrimsvandringar
Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Med i runda tal cirka 30 000 deltagande per år, är pilgrimsvandringar och retreat-er en omfattande verksamhet i hela riket. Det går naturligtvis inte att utläsa av statistiken om församlingar och pastorat själva ser retreat-er och pilgrimsvandringar som ett uttryck för diakoni, men det är inte helt främmande att redovisa statistiken som ett uttryck för en diakonal omsorg om medmänniskan och skapelsen, då dessa verksamheter ofta har själavårdande inslag som möter ett andligt behov och främjar existentiell hälsa.

3.3.8 Verksamhetsstatistiken som mått på den diakonala verksamheten

Som ovanstående sammanställning visar, speglar verksamhetsstatistiken för diakoni inte fullt ut den diakonala verksamheten, men ger ett bidrag till kunskapen om diakoni som den bedrivs i Svenska kyrkans församlingar, genom att visa omfattningen av vissa vanligt förekommande verksamhetstyper samt hur dessa utvecklas över tid. Att kunna följa den diakonala verksamhetens omfattning och utveckling över tid, och på ett likartat sätt, är relevant både inom församling och pastorat, stift samt nationell nivå.

Med kvantifiering av vissa verksamheter följer risken att det som inte kvantifierats blir osynligt. Detta gäller i hög grad diakonins verksamheter som kan ta många olika lokala uttryck. Exempel på sådant som idag inte följs upp via verksamhetsstatistiken är utdelning av mat/kläder, diakoni bland barn och unga, samt arbetet med att ta emot personer som är i behov av olika former av rehabilitering eller utbildning – exempelvis praktikanter och personer som arbetstränar, gör samhällstjänst eller har rätt till daglig verksamhet jämlikt LSS. Samverkan i diakonalt arbete med andra aktörer, samt profetiskt/påverkande arbete saknas också i verksamhetsstatistiken.

Verksamhetsstatistiken för diakoni 2022 visar att en viss återhämtning skett jämfört med pandemiåren, men inom vissa verksamhetskategorier visar verksamhetsstatistiken att återhämtningen är svag. Detta

gäller exempelvis den uppsökande verksamheten i form av hembesök och besök på sjukhus och institutioner, samt antalet sorgegrupper. Antalet ”övriga grupper” vars mångskiftande karaktär vi vet lite om, visar på en starkare återhämtning. Det syns dock ännu inte någon återhämtning vad gäller antalet ideella medarbetare inom diakonin.

Statistikkategorin ”Förfrågningar om råd, bistånd eller stöd” visar att Svenska kyrkans diakoni är efterfrågad, men nedgången under 2022 jämfört med tidigare år indikerar att det kan finnas någon felkälla som behöver analyseras vidare. Förfrågningar om stöd resulterar inte sällan i långa relationer med församlingens diakoniarbetare, vilket statistiken idag inte återspeglar. Sådana relationer kan pågå över flera år, och handlar ofta om komplicerade individärenden där det finns upprepat behov av stöd i till exempel myndighetskontakter, vårdkontakter eller i kontakten med anhöriga. Statistiken skiljer inte heller mellan förfrågningar som kommer från individer och förfrågningar från organisationer, som till exempel kommuner.

Det ekonomiska biståndet har ökat vad gäller hushåll som fått hjälp, men inte i antal kronor, vilket innebär att tillgängliga medel fördelas över fler hushåll. Statistiken över ekonomiskt bistånd inkluderar idag inte utdelning av mat eller kläder. Det vore förmodligen önskvärt att även matbistånd inkluderades i verksamhetsstatistiken, för att få en mer rättvisande bild över Svenska kyrkans arbete med ekonomiskt och materiellt stöd till hushåll som lever i ekonomisk utsatthet. Diakonerna i Karlstad stift uttrycker att en person som upprepat söker ekonomisk eller materiell hjälp hos Svenska kyrkan, ofta också behöver andra former av stöd, till exempel hushållsekonomisk rådgivning, hjälp att ansöka om skuldsanering, få rätt hjälp och ersättningar hos myndigheter, eller hjälp att ansöka om god man. Enligt diakonerna indikerar detta någon form av systemfel som skulle behöva synliggöras.

Sett över hela riket, är kopplingen svag mellan verksamhetsstatistiken och övergripande mål och visioner för Svenska kyrkans diakonala insatser. På lokal nivå kan relationen mellan vision och utfall vara tydligare, då en församlingens statistik kan kopplas till uppsatta mål för hur deltagande i verksamheter, utförda hembesök eller antal ideella medarbetare ska utvecklas. För ekonomiska bistånd och förfrågningar om råd, bistånd och stöd kan analysen vara mer komplex då ett ökat utflöde av medel, eller ett högt tryck på rådgivning, snarare indikerar en samhällsutveckling som går åt ett icke önskat håll.

Sammanfattningsvis är det angeläget att också mer komplexa verksamheter och insatser kan synliggöras och analyseras och bli en del av diakonins kunskap. En alltför detaljerad verksamhetsstatistik blir dock tungarbetad i församlingar och pastorat, och förändringar tar tid att införa. Det är därför viktigt att förändringar av verksamhetsstatistiken är väl utredda och kommunicerade innan de träder i kraft, och att behovet av data balanseras mot det merarbete som det leder till i församlingarna. Det är också viktigt att analysera på vilket sätt de mått som tas fram förmår utvärdera diakoni och samhälle.

3.4 Diakonimatrisen

Vissa verksamhetsformer kanske är bättre att följa upp på andra sätt än i verksamhetsstatistiken. En kompletterande metod är de årliga enkätundersökningarna som vänder sig till kyrkoherdar. Sedan några år tillbaka ställs i enkätundersökningen frågor om diakoni med hjälp av den så kallade *Diakonimatrisen*.

En bakgrund till införandet av *diakonimatrisen* är svårigheten att kategorisera diakoni för att en enhetlig uppföljning ska kunna göras. Denna svårighet har varit ett återkommande problem i Svenska kyrkan. Olika modeller har prövats och förkastats, då de resulterat i svårigheter kring begreppsdefinitioner och svåröverblickbara listor över verksamhetstyper.¹¹⁸

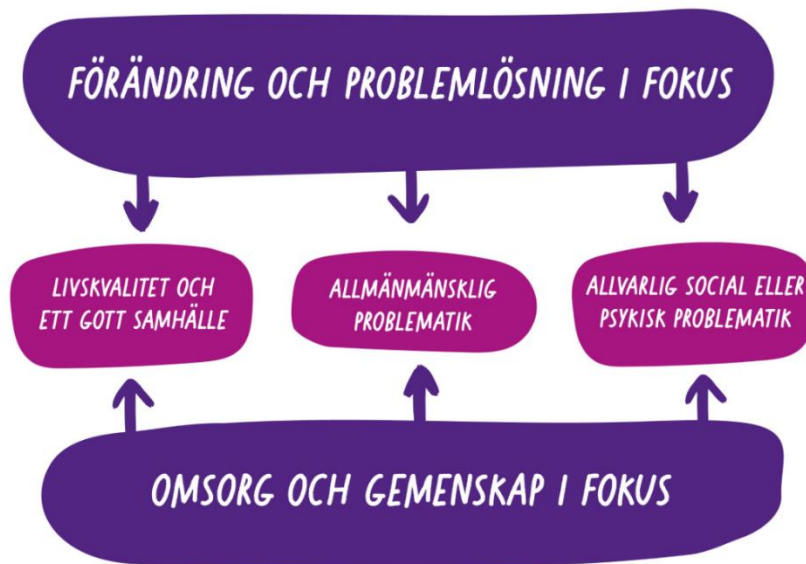
Diakonimatrisen bygger på processmodellen *Vägledning för diakoni*, framtagen i Svenska kyrkans projekt *Diakoni och välfärd*, ett samarbete mellan Svenska kyrkan på nationell nivå och tre stift. I *Vägledningen* finns en klassificeringsmodell som syftar till att skapa en enhetlig struktur genom att strukturera den diakonala verksamheten i tre olika verksamhetsområden utifrån målgruppens

---

¹¹⁸ Hollmer, Mirjam (2022), ”Församlingsdiakoni i Svenska kyrkan”, Christiansson, Hansson Linde (reds) *Diakoni – reflektion och praktik* Stockholm: Verbum 2022, s. 119–140

problematik. Området *Livskvalitet och ett gott samhälle för alla* syftar på i huvudsak förebyggande insatser och verksamheter med inriktning på att skapa sammanhållning och gemenskap. Området *Allmänmänsklig problematik* syftar på sådana svårigheter som människor kan möta någon gång i livet, till exempel sorg eller åldersrelaterade krämpor. Området *Allvarlig psykisk eller social problematik* syftar på svårare problematik som missbruk, psykisk ohälsa eller långtidsarbetslöshet.¹¹⁹

Figur 18. Klassificeringsmodellen (Ur En vägledning för diakoni)

Verksamhet för målgrupper med olika problematik kan ha olika fokus, vilket modellen också illustrerar. Exempelvis kan en verksamhet som vänder sig till personer med beroendeproblematik ha som mål att erbjuda en trygg och icke-dömande gemenskap, eller ha fokus på att arbeta med problematiken i syfte att förändra. Detta förutsätter olika metodik och kompetenser hos dem som leder verksamheten.

Frågor om diakoni med utgångspunkt i denna modell infördes i enkätundersökningen år 2019. Frågorna ställdes i form av en matris, där församlingar och pastorat skulle lämna uppgifter om vilka verksamhetsområden de är verksamma inom, och vilken problematik de huvudsakligen möter inom dessa verksamhetsområden, utifrån *Vägledningens* klassificeringsmodell.

Resultatet av enkätundersökningen 2019 visade att församlingars verksamheter framför allt lägger tyngdpunkten vid verksamheter som främjar livskvalitet och ett gott samhälle för alla, samt personer med allmänmänsklig problematik. 43 procent av kyrkoherdarna svarade att församlingen och pastoratet också bedrev verksamhet som huvudsakligen riktades till personer som har någon form av allvarlig social eller psykisk problematik.¹²⁰

En styrka med *Diakonimatrisen* som uppföljningsinstrument, är att den ger en överblick över församlingars diakonala verksamhet utan att drunkna i verksamhetstyper. Den syftar till att visa den huvudsakliga inriktningen på verksamheten utifrån olika målgruppers grad av problematik. Den visar dock inte i vilken grad personer med allvarligare psykisk eller social problematik ryms och får stöd inom en bredare verksamhetsform, eller i vilken grad församlingen som diakonal miljö förmår härbärgera allvarligare problematik. Den visar inte heller omfattningen av verksamheten. Hollmer (2020) skriver:

¹¹⁹ Bodin och Hollmer, *En vägledning för diakoni*, s. 24–29

¹²⁰ Holmer (2022), s. 131

Förenklat kanske man kan säga att verksamhetsstatistikens detaljerade kvantitativa data missar diakonins övergripande komplexitet, medan diakonimatrisen ger ett övergripande perspektiv på bekostnad av exakthet.¹²¹

Enligt Hollmers studie var de fem vanligast förekommande verksamhetskategorierna *Öppen mötesplats*, *Uppsökande* (till exempel nattvandring, besök på äldreboende eller institutionssjälavård), *Psykosocialt stöd*, *Materiellt stöd* samt *Läger och lovverksamhet*. Den verksamhetstyp som hade lägst antal utövande församlingar var diakonal verksamhet på teckenspråk eller nationellt minoritetsspråk¹²²

I 2022 års enkätundersökning bland kyrkoherdar kan konstateras att mönstret kvarstår, att nästan alla församlingar är verksamma inom verksamhetskategorin *Mötesplatser*. Det finns ganska stora rörelser i procenttal mellan 2019 och 2022, men det är svårt att dra några slutsatser om huruvida detta återspeglar verkliga förändringar i verksamheten, eller beror på andra orsaker. Forsknings- och analysenheten avråder från en sådan analys.¹²³ Anledningarna är flera:

- Diakonimatrisen i sin nuvarande utformning upplevs av respondenterna som svår att besvara. Detta leder bland annat till ett högt svarsbortfall i den årliga enkätundersökningen, endast omkring hälften av de kyrkoherdar som fått enkäten har besvarat diakonifrågorna. Skillnader mellan åren kan därför lika gärna bero på att olika församlingar svarat.
- För att svara på frågorna som ställs i enkäten, krävs komplexa bedömningar av vilka som deltar i församlingens olika verksamheter och förhållandet mellan olika grader av problematik hos dessa. Det gör att det finns osäkerhet om hur respondenter förstått frågan: Vad är en allvarlig problematik? Är det allmänmänsklig problematik, att behöva materiellt stöd ibland, eller är orsaken en allvarlig psykisk eller social problematik?

Det finns således felkällor som gör det svårt att dra säkra statistiska slutsatser om en rörelse uppåt eller nedåt i ett svarsalternativ speglar en faktisk förändring av verksamheten, eller om den beror på slump, att delvis andra församlingar eller respondenter har svarat, eller att respondenterna ändrat sin bedömning.

En nackdel med diakonimatrisen i sin nuvarande form är att den endast visar vilka verksamhetskategorier som förekommer, inte omfattningen av dessa i termer av antal verksamheter av detta slag, hur ofta de förekommer eller hur många som deltar.¹²⁴ Den visar inte heller om församlingar ändrat sin verksamhet och till exempel tagit bort eller lagt till insatser för att möta ändrade behov, när de finns kvar inom samma verksamhetskategori. När kyrkoherdarna i 2019 års undersökning fick frågan om vilka behov de såg de kommande fem åren, var det övergripande svarsmönstret, att behoven av verksamhet den kommande femårsperioden skulle förbli desamma som den verksamhet församlingen redan utförde.¹²⁵ Med facit i hand vet vi att åren som gått, från 2020 och fram till och med 2022, har varit år av mycket omfattande samhällsförändringar, med en pandemi som ledde till stora inskränkningar i möjligheten att bedriva verksamhet, och därpå följande krigsutbrott som orsakat hög inflation med ekonomiska utmaningar för hushållen. Det pekar på behov av ett uppföljningsinstrument som är mer känsligt för att fånga förändringar i såväl verksamheter som diakonala behov.

Verksamhetsstatistiken och diakonimatrisen kan enligt Hollmer tillsammans ge en mer nyanserad bild av Svenska kyrkans diakonala verksamhet, om resultaten pekar i samma riktning. Det var fallet i 2019 års undersökning, men i 2022 års data pekar verksamhetsstatistiken och diakonimatrisen delvis åt olika håll. Ett exempel på detta är verksamhetskategorierna *Materiellt stöd*, *Rådgivning* och *Psykosocialt stöd*.

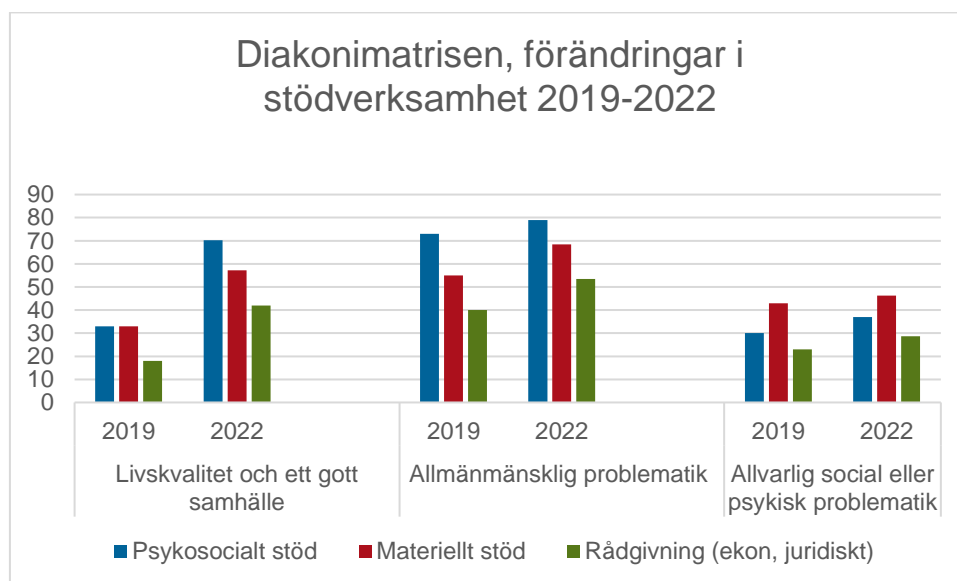
¹²¹ Hollmer 2020, s. 56

¹²² Hollmer, Mirjam (2022), s. 123124, se även Hollmer, Mirjam, ”Mätbara underlag för diakonala verksamheter i församling: hur och varför?” i *Nyckeln till Svenska kyrkan 2020* Uppsala: Svenska kyrkan 2020 s 41–57

¹²³ Samtal med Andreas Sandberg, forsknings- och analysenheten 2023-06-21

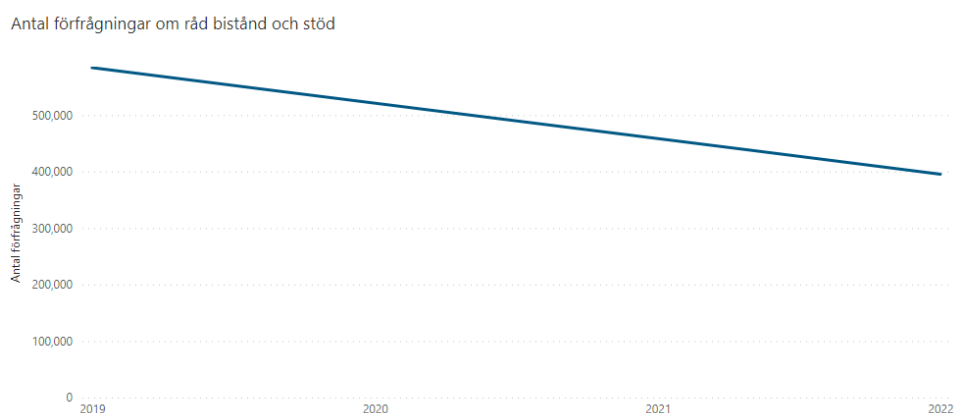
¹²⁴ Hollmer 2020, s. 44–45

¹²⁵ Holmer 2022 s. 129

Figur 19. Diakonimatrisen 2022 jämfört med 2019, verksamhets kategorier kopplade till stöd/rådgivning

Enligt diakonimatrisen 2022 har psykosocialt stöd, materiellt stöd och rådgivning ökat jämfört med 2019, medan verksamhetsstatistikens siffror över ”förfrågningar om råd, bistånd och stöd” tvärtom minskat kraftigt, från 583 000 år 2019 till 395 000 förfrågningar år 2022.¹²⁶

Figur 20. Förändringar i antal förfrågningar om råd, bistånd och stöd 2022 jämfört med 2019.

Källa: Svenska kyrkans verksamhetsstatistik

Som tidigare redovisats, ska förändringar upp eller ned mellan år tolkas med försiktighet. Som framgår av figur 19 är dock det övergripande svarsmönstret att fler församlingar 2022 uppger att de är engagerade i något de klassificerar som materiellt eller psykosocialt stöd samt ekonomisk/juridisk rådgivning, jämfört med 2019. Särskilt tydligt är mönstret gällande insatser som syftar till att främja livskvalitet och ett gott samhälle.

Dessa två motstridiga rörelser i verksamhetsdata är naturligtvis inte med nödvändighet felaktiga, utan skulle kunna förklaras till exempel med att de församlingar som tidigare tog emot många förfrågningar

¹²⁶ Se figur 6

om råd bistånd eller stöd nu tar emot betydligt färre, medan församlingar som tidigare inte hade sådan verksamhet nu har detta. Diakonimatrisen säger ju endast hur många församlingar som uppger att de arbetar med en viss verksamhetskategori, inte hur stor omfattning verksamheten har. Mera troligt är dock att motstridigheten i data beror på någon felkälla, exempelvis problem med övergången till löpande statistikinsamling eller stort svarsbortfall i diakonimatrisen.

Det diakonimatrisen kan tillföra vad gäller förfrågningar om råd, bistånd och stöd, är viss kunskap om vilken problematik som är utgångspunkten för att söka rådgivning eller stöd hos Svenska kyrkan. Även dessa data är dock svårtolkade, då merparten av församlingarna svarat att rådgivning, materiellt och psykosocialt stöd i första hand gått till förebyggande insatser eller främjande av livskvalitet, och inte varit till personer med någon form av problematik, vilket hade varit mer naturligt.

Dessa oklarheter kan spegla att diakonimatrisen, trots en god ambition, är svår att använda som underlag för en analys av Svenska kyrkans diakonala verksamhet. Det finns därför anledning att se över vilka frågor om diakoni som bör riktas till kyrkoherdar i den årliga enkätundersökningen, och vilka data som lämpligen samlas in på annat sätt, via verksamhetsstatistiken eller via enkät direkt till dem som arbetar med diakonal verksamhet eller dess brukare.

Det är dock angeläget att hitta en långsiktig modell, som gör det möjligt att följa förändringar över tid. En stiftsdiakon som intervjuats säger:

*[J]ag tycker inte att vi kan nöja oss med att säga att det där går inte att mäta. Utan, jag tänker att vi behöver jobba med **hur** vi mäter. [...D]et är en utmaning för oss att hitta bra sätt att mäta kvalitet eller att mäta [...] sådant som vi tycker är svårt att mäta.¹²⁷*

---

¹²⁷ Stiftsdiakon, intervju 7

4 Diakonins kunskap i praktiken

I det första kapitlet i denna rapport diskuterades begreppet ”Diakonins kunskap” och de komponenter den inbegriper, i form av teoretisk/akademisk grundkunskap, professionskunskap och metodkunnande, förankring i Svenska kyrkans tro och det diakonala uppdraget, omvärldskunskap samt ett gott professionellt omdöme.

Ett exempel på hur dessa kunskapskomponenter kan komma till uttryck i en konkret situation beskrivs på följande sätt i en intervju med en stiftsdiakon:

Här är scenariot. Vi får ett samtal fredag morgon kl. 9: 2 bussar med personer är på väg från Malmö upp mot oss [...] Hela bygden går man ur huse, personalen organiserar sig, tills att det finns madrasser i församlingshemmet, lakan, handdukar, kläder [...] ICA-affären levererar mat. Pang pang, allt står klart, bara ta emot. [...]

Vad händer då (i bygden) när de här människorna, som man knyter an till, ska flyttas? [...] Man har byggt relationer med familjer, barn som gått i skolor lokalt i ett år, två år rycks upp och flyttas någon annanstans. Barnen som bor kvar [...] undrar: vart tog min bästa kompis vägen? Det blir trauman! Skolorna börjar reagera och säga, ”Kommer vi att kunna ta emot barn på det här sättet? För vad gör det med våra barn?” Det sker någonting med dem som har följt de här familjerna [...] Vad kommer det att skapa när vi står i en ny sådan här situation? För det är ju inte frågan om, utan om när.¹²⁸

Av berättelsen framgår ett flertal uttryck för diakonins kunskapskomponenter. Med utgångspunkt i sitt diakonala uppdrag och Svenska kyrkans tro, behövde de diakoniarbetare som befann sig i den aktuella situation som beskrivs i citatet, mobilisera lokalsamhället i omedelbara, konkreta insatser. Detta förutsatte god lokalkännedom, förmåga att övertyga samt kunskaper i ledarskap, kommunikation och problemlösning. Samtidigt kunde diakoniarbetarna sannolikt luta sig mot en god teoretisk fackkunskap och professionskunskap, och kanske uppdatera denna med avseende på metoder för krishantering och långvarigt psykosocialt stöd. Det kan antas, att ideella medarbetare engagerades i mottagningsarbetet, vilket ställde krav på strukturer för att organisera, utbilda och handleda dessa.

I ett föränderligt politiskt landskap behövde diakoniarbetarna i exemplet en god kännedom om det svenska samhället och hur det styrs. Särskilt viktiga var förmodligen kunskaper om vilka regler och lagar som styr uppehållstillstånd, rätt till skola, omsorg och annat samhälleligt stöd för de nyanlända, för att stödja dem att få sina rättigheter tillgodosedda. Dessa kunskaper behövde kontinuerligt uppdateras i takt med hur regelverken kom att förändras under loppet av ett par år. En kraftig uppskalning av det svenska samhällets kapacitet att ta emot flyktingar följdes av en lika kraftig nedskalning, då antalet asylsökande minskade, vilket som i exemplet innebar att människor som hamnat på en viss plats inte längre fick bo kvar där, utan flyttades. Detta ställde krav på lokalsamhällets och församlingens flexibilitet och förmåga till omställning, och inte minst hantering av sorg och frustration, både i arbetslaget, hos ideella medarbetare och i hela bygden. I exemplet uttrycks också att en djupare analys ägde rum, vilken skapade insikter som kan vara av värde nästa gång en kris uppstår.

I detta kapitel diskuteras hur kunskapen hos diakonins medarbetare kommer till uttryck, genom val av metoder för olika verksamhetsformer, samt hur dessa sprids. I kapitlet diskuteras även hur diakonins kunskap kommer till uttryck i diakonal utveckling och diakonalt ledarskap. Metodbegreppet används i kapitlet i bred betydelse: på vilket sätt medarbetare utför eller inspirerar till det arbete som behöver bli gjort.

Kapitlet bygger i huvudsak på intervjuer med stiftsmedarbetare, där samtliga tretton stift varit representerade. De intervjuade medarbetarna har olika roller i förhållande till kompetensfrågor i församlingar: vissa arbetar med rekrytering av blivande diakonimedarbetare, andra med projekt kring

---

¹²⁸ Stiftsdiakon, intervju 5

diakonal utveckling eller församlingsutveckling. Intervjumaterialet relateras också till de övriga material denna rapport bygger på, exempelvis samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift, samt viss litteratur, för att ge ett bredare perspektiv på kunskapsläget i Svenska kyrkans diakoni samt dess kunskapsbehov.

4.1 Metoder i diakonalt arbete

Eftersom församlingsdiakoni utgörs av ett brett och i stora delar oreglerat verksamhetsområde, finns inget enhetligt metodbatteri att tillgå för dess utövare. I intervjuer med stiftsdiakoner kommer det fram att begreppet ”metod” kan ha en ganska bred betydelse i förhållande till diakonalt arbete, och att gränsen mellan metod, utbildning och verksamhetsområde förefaller lite flytande.¹²⁹

Nationalencyklopedin definierar metod enligt följande:

Metod är ett sätt att arbeta för att nå ett visst mål. Det innebär att man arbetar efter en tydlig plan och följer vissa regler för arbetet. Man kan se en metod som ett verktyg, en teknik eller en väg. Ett enkelt exempel är inlärningsmetod, exempelvis att göra en tankekarta för att komma ihåg något eller använda överstrykningspennor i olika färger. När det gäller vetenskap brukar man skilja mellan kvantitativa och kvalitativa metoder.¹³⁰

Under intervjuerna med stiftsdiakoner har frågor ställts om vilka metoder som är i bruk i det diakonala arbetet i församlingar och pastorat, utifrån vad de som intervjuats känner till, både sådana metoder som Svenska kyrkan själv har utvecklat eller ansvarar för, och sådana metoder som kommer från andra håll eller kanske är vedertagna metoder i socialt arbete. I intervjuerna benämns ett stort antal olika metoder som används eller har använts i diakonalt arbete. En förteckning över dessa återfinns i bilaga 2.¹³¹

4.1.1 Den ”tysta” kunskapen

I intervjumaterialet kommer det fram att det diakonala arbetet ofta är småskaligt: diakoniarbetaren utgår från sin kontext och utför sitt hantverk, och om det finns en metod i arbetet kanske den bara involverar en enda medarbetare. Detta kan vara en styrka, men är samtidigt också ett problem, som gör det svårt för diakoniarbetare att identifiera och tradera den tysta kunskap som de har. Samtidigt lyfter stiftsdiakonerna fram att detta inte är något att förringa, utan församlingarnas diakoniarbetare har god kompetens och kan stå för det de gör.¹³²

En av de ”tysta kunskaper” som benämns i flera av intervjuerna är förmågan att skapa goda mötesplatser för olika målgrupper, exempelvis genom caféverksamheter, där ideella medarbetare kan ha en viktig roll. Stiftsdiakonerna reflekterar under intervjuerna över om caféverksamheter är en verksamhetsform eller om det kan ses som en metod, och vad som i sådant fall är skillnaden. De lyfter fram, att verksamhetsformen innehåller metodiska inslag som är likartade mellan församlingar, och att även andra organisationer känner igen och arbetar med snarlika koncept. I en av intervjuerna kopplas kunskapsaspekten till det djupare syftet med verksamheten, som kanske handlar om att bryta ensamhet snarare än att servera kaffe och bulle på bästa sätt.¹³³

Ett exempel på sådana mötesplatser som kommer fram i intervjumaterialet är *språkcafé*, en caféverksamhet som kräver komplexa kunskaper som kan anses tillhöra diakonins kunskapsfär. Språkcaféet är en verksamhet som vänder sig till målgruppen nyanlända och flyktingar. Med hjälp av ideella eller anställda medarbetare ger församlingen möjligheter för målgruppen att mötas, träna svenska och träffa svenskar. Den årliga enkätundersökningen bland kyrkoherdar (2022) visar att verksamheter som vänder sig till flyktingar och nyanlända fortfarande är förhållandevis vanligt förekommande trots en minskad asylinvandring till Sverige: drygt var tredje församling erbjuder mötesplatser som välkomna

---

¹²⁹ Stiftsdiakon, intervju 2

¹³⁰ Nationalencyklopedin, NE.se sökord ”Metod” läst 2023-06-16

¹³¹ Se bilaga 2 för en förteckning

¹³² Stiftsdiakon, intervju 4

¹³³ Stiftsdiakon, intervju 2

flyktingar och nyanlända, och drygt 21 procent av de församlingar som besvarat enkäten har haft språkcafé under den senaste tolv månaders perioden. Drygt 12 procent av de som besvarat enkäten uppger att verksamhetens omfattning har ökat 2022 jämfört med tidigare år. Det är också en verksamhet som engagerar många ideella medarbetare.¹³⁴

I intervjumaterialet problematiserar stiftsdiakoner att det ”traditionella” diakoniarbetet med hembesök och gemenskapsträffar kan uppfattas ha låg status i relation till vad som anses vara mer socialt utmanande eller specialiserade arbetsuppgifter. En stiftsdiakon som intervjuats understryker att en viktig del av församlingsdiakonens roll är att ingå i församlingens sammanhang och leva i församlingens liv.¹³⁵ Stiftsdiakonerna som intervjuats uttrycker att verksamhet som förefaller enkel kan rymma en komplexitet som inte alltid uppmärksammas, vilket leder till att kunskapsaspekten underskattas:

*[M]an kan höra att en diakon säger att ja, jag tänker minsann inte vara den som bara håller på att koka kaffe. Nej, och det kan man ju förstå – vi är inte utbildade och har inte uppdraget att koka kaffe just. Men – och det är ju det här som är klurigt tycker jag – kruxet med den dåliga kunskapen (om) att de flesta av oss kokar inte bara kaffe som något mekaniskt, utan **genom** det där kaffet eller **genom** det där momentet, så är det någonting annat som vi gör; det är någonting som blir bra för människor, så. Och där tänker jag att vi också behöver [...] träna oss i att lägga märke till, **vad** är det som blir bra och **när** blir det bra och **vad** är det som gör att det blir bra? Och upptäcka det mer.¹³⁶*

Ett exempel på ett område där kunskapen ofta tas för given, är konsten att göra hembesök. En stiftsdiakon säger:

(Diakoniarbetaren) är väldigt upptagen (av) utvecklingsarbete och förbättringsarbete. [...] Ska man, kan man gå på hembesök liksom? Ja, men det är klart, om du har människor som har ett behov [...] eller vill möta kyrkan på det sättet och inte kan göra det på ett annat sätt. [...] Sådana delar i arbetet som kanske är mer traditionellt omvårdnads... [...] Det får vi inte tappa, liksom, när vi utvecklar nya metoder.¹³⁷

Att besöka personer som är sjuka eller i behov av omsorg har ett starkt bibliskt stöd och lång förankring i kyrkans tradition.¹³⁸ I hembesökssituationen befinner sig diakoniarbetaren – anställd eller ideell – i en persons hem som gäst på församlingens uppdrag, och ska utföra en uppgift som på ytan kan förefalla enkel, men som kan innehålla såväl teologiska som sociala utmaningar. Det som sker vid sådana hembesök är i väldigt låg grad beforskat, men i en norsk doktorsavhandling lyfter Marianne Rodriguez Nygaard fram något av den komplexa kunskap som kommer till uttryck vid ett hembesök:

[T]he findings show that deacons use various tools from different practices, from the inner church life and from social and human sciences and everyday life. Deacons employ their professional knowledge tools in and among three modes: 1) ‘recognition’ and ‘expansion’, 2) ‘being’ and ‘becoming’ and 3) ‘proximity’ and ‘periphery’.[...] These three modes of professional knowledge in use create hybrid spaces that combine different practices. I argue that deacons’ use of hybrid tools establishing the three modes creates a ‘spaces of possibilities’ between deacons and participants. In this space, the search for participants’ well-being and well-becoming provides the direction for the use of tools.¹³⁹

---

¹³⁴ Svenska kyrkans enkät till kyrkoherdar (2022), s. 1

¹³⁵ Stiftsdiakon, intervju 6

¹³⁶ Stiftsdiakon, intervju 7

¹³⁷ Stiftsdiakon, intervju 6

¹³⁸ Se till exempel Matt 25:35-40

¹³⁹ Rodriguez Nygaard, Marianne (2015), *Caring to know or knowing to care? Knowledge Creation and Care in Deacons’ Professional Practice in the Church of Norway*, MF Norwegian School of Theology s. 73–74

Således, enligt Rodriguez Nygaard, kombinerar diakonen vid hembesöket verktyg från olika kunskapsfärer, för att skapa ett fält av möjligheter mellan sig själv och den som besöks, där personens välbefinnande har en chans att utvecklas till det bättre. Det kan finnas många skäl till att besöka någon i hemmet: att skapa en relation, att få en bild av personens omständigheter för att kunna ge adekvat stöd, att stödja personens andliga behov och be tillsammans, eller minska social isolering, för att nämna några. Hembesöket är också en arbetssituation som kan medföra risker för diakoniarbetaren, som kanske går ensam in till en okänd person eller situation. Av detta följer att hembesök ställer höga krav på omdöme och förmåga att göra komplexa bedömningar, med andra ord ett uttryck för vad Jonna Bornemark kallar *fronetisk kunskap*.¹⁴⁰

Beroende på vilken fackutbildning en diakon eller diakoniarbetare har, kan det metodkunnande som medarbetaren för med sig från sitt tidigare yrkesliv komma till god nytta i det diakonala arbetet, om utrymme ges för detta i tjänsten. Detta kan till exempel gälla diakoner som har yrkesbakgrund i psykiatrin, socialtjänsten eller har utbildning som terapeut. Diakonen kompletterar i sådana fall ofta manualbaserade metoder med mera diakonala och självvårdande perspektiv.¹⁴¹ Rollövergången det innebär, att praktisera metoder i socialt arbete i församlingens kontext, i relation till den tidigare yrkesbakgrunden, är inte alltid enkel.¹⁴² Enligt stiftsmedarbetare som intervjuats, förekommer det också att professionskunskapen diakoner har med sig in i kyrkan från sin tidigare yrkeserfarenhet, inte tillmäts något värde i församlingens kontext. Utgående från intervjumaterialet, förefaller det inte finnas något systematiskt arbete i stiftet med att inventera eller ta tillvara kompetens som diakonkandidaten kan tillföra från sitt tidigare yrkesliv, utan om detta sker eller inte, är upp till den församling där vederbörande tjänstgör.¹⁴³

4.1.2 Ekonomisk utsatthet och fattigdom

När det gäller arbete med personer som lever i ekonomisk utsatthet och fattigdom, kommer det fram i intervjuerna med stiftsdiakoner att många församlingar famlar efter metoder. Å ena sidan efterfrågas stöd i ett arbete många tycker är svårt, å andra sidan har församlingarna olika förutsättningar vad gäller resurser, och behöver bestämma själva över sitt arbetssätt. Konsumentverkets och Finansinspektionens material för ekonomisk rådgivning är exempel på metodmaterial som används.

Det förändrade ekonomiska läget under 2022 märks, enligt stiftsmedarbetarna som intervjuats, i församlingarnas arbete, och det har blivit vanligare att ge hjälp i form av utdelning av mat. I vissa av Svenska kyrkans församlingar förekommer samarbeten med matbutiker för att ta tillvara matsvinn, och samarbeten med andra organisationer som till exempel Stadsmissionen eller Erikshjälpen, för att kunna tillgodose behov av kläder, leksaker, möbler, hemutrustning och liknande, något som samtalen med församlingsdiakoner i Karlstad stift bekräftar.¹⁴⁴ Hanteringen av matkassar upplevs av församlingsdiakonerna ge ökad arbetsbelastning jämfört med presentkort eller utbetalning till konto. Diakoniarbetarna uttrycker också att utdelning av matlådor och matkassar reducerar mottagarens egenmakt, genom att hen själv inte bemyndigas att handla och välja varor.¹⁴⁵

Trots vissa utbildningsinsatser som görs, både i stift och från nationell nivå, problematiserar stiftsdiakoner som intervjuats att matutdelning riskerar att bli ett oreflekterat, på ytan enkelt sätt att lindra den omedelbara nöden, men den leder inte till någon varaktig förändring av den sökandes livssituation. Det uttrycks att det finns behov både av djupare förståelse av processer som driver fattigdom, och metoder som är verksamma för att motverka den.¹⁴⁶

Ett intressant metodarbete är under utveckling i en församling i Stockholms stift. I en försöksverksamhet ingicks ett avtal med ett antal personer, om att de skulle erhålla ett månatligt bidrag från församlingens stiftelser under ett år. Deltagarna i projektet valdes ut utifrån vissa noggrant specificerade kriterier, till

---

¹⁴⁰ Se sid. 7

¹⁴¹ Stiftsdiakon, intervju 4

¹⁴² Stiftsdiakon, intervju 6

¹⁴³ Stiftsdiakon, intervju 6

¹⁴⁴ Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

¹⁴⁵ Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

¹⁴⁶ Intervju 2, intervju 4

exempel att de inte skulle vara i något aktivt missbruk. Projektet bygger på forskning av Alain Topor, psykologiforskare vid Stockholms universitet, som i en studie visat att även en blygsam förstärkning av ekonomin kan få stora konsekvenser på såväl symptom som upplevt välbefinnande för personer med psykisk ohälsa. Församlingens försöksverksamhet är ännu inte utvärderad men preliminära indikationer pekar mot ett liknande resultat.¹⁴⁷

4.1.3 Leda och samverka

Diakoni är hela församlingens uppgift, och enligt *Ett biskopsbrev om diakoni* är det särskilt diakonen som ansvarar för att leda och rusta församlingen för denna uppgift. Ett av diakonins kompetensområden är därför att kunna utbilda och engagera ledning, förtroendevalda, ideella och övriga medarbetare i det diakonala arbetet.

Det kommer fram i intervjumaterialet att det bland diakonkandidater och nyutbildade diakoner kan finnas orealistiska förväntningar vad gäller balansen mellan att leda andra och att själv utföra. Diakonens uppgift som ledare är något som betonas under utbildningstiden. Väl ute i församlingen kan diakonen upptäcka att det saknas intresse eller beredskap för att fler ska bidra i det diakonala arbetet, och det förväntas snarare att diakonen själv ska stå för hela arbetet.¹⁴⁸

Vid samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift, lyfter diakonerna fram att förtroendevalda i kyrko- och församlingsråd behöver inspireras i att förstå sin roll i diakoni, och problematiserar att de inte alltid vet vad de kan kräva av dem. De uttrycker att en grund och föråldrad diakonisyn traderas vidare, men att de förtroendevalda behövs som resurs och har del i det diakonala uppdraget. Diakonerna vill särskilt lyfta fram den nätverkande roll de har i lokalsamhället, och den breda kunskap och pedagogiska förmåga som behövs i denna roll. Diakonen arbetar utåtriktat och har många kontakter med kommun och region och andra aktörer, till exempel i krisförebyggande arbete och är kyrkans ansikte i olika samverkansorgan. Samverkan sker även med vårdgivare, socialtjänst och myndigheter i konkreta individärenden där det kan finnas en mängd komplexa problem.¹⁴⁹

Vid intervju med stiftsdiakoner nämns, att ett stift utbildat många församlingsmedarbetare i metoden *Förändringens fyra rum*, en metod för att leda förändringsarbete. Ett annat stift nämner konceptet *Från idé till handling. Vägledning för diakoni* och boken *Diakonins sju bord* är andra resurser som används för att kommunicera diakoni med församling, medarbetare och förtroendevalda.¹⁵⁰

Det ingår ofta i församlingsdiakonens roll att driva samverkan med offentliga aktörer, föreningar och organisationer. Samverkan kan underlätta arbetet med målgrupper som har en svårare social problematik.¹⁵¹ Ett exempel är arbetet med att bereda plats för personer som behöver arbetsträning, samhällstjänst eller daglig verksamhet. I samtalet med församlingsdiakoner i Karlstad stift, uttrycks att mottagande av sådana personer förutsätter en tydlig plan och ett gediget förarbete kring eventuella motstånd som kan finnas i arbetslaget.¹⁵² När församlingen antar rollen som utförare, eller ingår plan och organiserade samarbeten i form av till exempel *Idéburet offentligt partnerskap* (IOP), kan det uppstå krav på eller behov av nya styrprocesser, som gör att församlingen kan mäta och utvärdera effekten av sin insats i konkurrens eller samverkan med offentliga eller privata aktörer. En stiftsdiakon säger:

”När (församlingar och pastorat) [...] har börjat jobba mer, vad ska man säga utåtriktat? [...] Det kan vara (diakonicentraler och) stödinsatser på olika sätt. Så har man [...] behövt arbeta med att formalisera och organisera sig på ett sätt som gör att man (vet): [...] Hur mycket samtal kan vi ta emot, vad klarar vi av och vad är

¹⁴⁷ Samtal med församlingsdiakon 2023-08-30, se även Topor, Alain och Ljungqvist, Ingemar (2017), “Money, Social Relationships and the Sense of Self: The Consequences of an Improved Financial Situation for Persons Suffering from Serious Mental Illness”, *Community Ment Health J* 53, s. 823–831.

¹⁴⁸ Stiftsdiakon, intervju 6

¹⁴⁹ Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

¹⁵⁰ Intervju 1, intervju 2, Bodin och Hollmer, *Vägledning för diakoni*; Lindström, Sanna och Hans-Erik (2015), *Diakonins sju bord*, Stockholm: Verbum

¹⁵¹ Intervju 2, intervju 3

¹⁵² Samtal med församlingsdiakoner i Karlstad stift 2023-08-24, anteckningar hos författaren

rimligt liksom, och vilken arbetsbörda ska vi ha? [...] Det har vi ju lärt oss [...] utav andra aktörer.¹⁵³

En stiftsdiakon som intervjuats talar om ett metodarbete som lett fram till konceptet *Kapacitetshöjande samverkan*. Målet med modellen är att församlingar och pastorat ska kunna öka förutsättningarna för ett effektivt diakonalt arbete, genom att organisera samverkan med andra aktörer på orten, för att mer ska kunna bli gjort med befintliga resurser.¹⁵⁴

Däremot förefaller det enligt intervjumaterialet inte alltid vara så lätt att driva samverkan med andra församlingar eller pastorat vad gäller diakonala frågor. En stiftsdiakon säger:

Det är på något sätt lättare att samverka med kommunen eller någon förening eller så, än med grannförsamlingen i Svenska kyrkan. Jag fattar inte det där. Är det någon slags konkurrensgrej eller vad beror det på att man inte ens tänker på att man kan samarbeta med grannpastoratet?¹⁵⁵

En orsak till detta kan vara att varje församling och pastorat i första hand är till för att tillgodose församlingsbornas lokala behov, och medarbetare har ofta fullt upp att göra med detta. Det är inte självklart för kyrkoherde och kyrkoråd att prioritera ned arbetet i den egna församlingen till förmån för gemensamma projekt.

4.1.4 Spridning och kvalitetssäkring

Bland de metoder som nämns i intervjumaterialet är det många som har rötter utanför kyrkan, men som har tagits in för att de passar för ändamålet. Vissa metoder sprids genom stiftskansliernas försorg. Det är dock tydligt under intervjuerna att en viss ”kyrkifiering” ofta sker, och stiftsdiakonerna som intervjuats uttrycker att detta har både för- och nackdelar: församlingen är inte en myndighet eller vårdgivare, men å andra sidan kanske en metod inte längre har avsedd effekt, om den förändras alltför långt från sitt ursprung.¹⁵⁶

Många metoder som används i församlingsverksamheten, till exempel olika metoder för gruppsamtal om livsfrågor, förefaller att vara snarlika eller överlappande. Friheten för en församling att fritt välja metod ger goda möjligheter till lokala anpassningar, men en alltför bred flora av metoder försvårar för stift och nationell nivå att bidra i kvalitetssäkring, kompetensspridning och uppföljning. Det blir också svårt att veta om de metoder som används är ändamålsenliga. I intervjuerna problematiserar stiftsdiakonerna att en kompetens eller metod som en diakoniarbetare har lärt sig under sin utbildning, eller på annat sätt, inte automatiskt uppdateras utifrån nya rön. En vårdgivare eller annan organisation som arbetar manualbaserat, har processer för att ta metoder ur bruk när de visar sig ineffektiva eller kan ersättas av något bättre. I kyrkans kontext förefaller det inte finnas processer för att ställa av metoder som är obsoleta eller som kanske till och med kan vara skadliga. En stiftsdiakon säger:

(Sorg är) ett arbetsområde där många arbetar efter någon slags manual, men det är olika vilken, och ibland är det också församlingens (egen). Men det är klart, spanar man i den så hittar man ursprungsmärkning där som är ganska gamla, ofta. [...] Jikadant är det inom kris-sammanhangen, att det är ganska stor skillnad på folk som har gått gamla utbildningar och folk som har gått nya i vad man egentligen säger är bra för folk.¹⁵⁷

Eftersom sorg- och levavidare-grupper är väldigt vanliga församlingsverksamheter, skulle det kunna vara ett problem att församlingar arbetar på olika sätt eller enligt egna metoder. Stiftsdiakonerna understryker dock att det finns stor kompetens och erfarenhet bland diakoniarbetare, och vissa stift har även stöttat metodarbetet kring sorg på olika sätt.¹⁵⁸ I rapporten *Diakonins strukturer* (2017) lyfter dock

¹⁵³ Stiftsdiakon, intervju 6

¹⁵⁴ Stiftsdiakon, intervju 1

¹⁵⁵ Stiftsdiakon, intervju 3

¹⁵⁶ Olika uttryck för detta finns i samtliga intervjuer

¹⁵⁷ Stiftsdiakon, intervju 4

¹⁵⁸ Stiftsdiakon, intervju 4

Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson fram att många nyutbildade diakoner upplever sig otillräckligt förberedda på hur verkligheten kan se ut när de kommer ut i sin första tjänst. Till exempel kan den nyvigda diakonen hamna som enda diakon, utan något kollegialt stöd, i en församling som kanske inte har haft någon diakontjänst tidigare. Författarna anför att människor i särskilt sårbara livssituationer har rätt att förvänta sig ett kompetent stöd, även då diakonen har tung arbetsbelastning eller är nyutbildad, vilket ställer krav på strukturer för introduktion, handledning och mottagande av nya diakoner i tjänst.¹⁵⁹

Stiftsdiakoner uttrycker i intervjuerna att just metodutbildningar på olika områden är något som efterfrågas av församlingarna, och just utbildningar är något stiftsnivån förhållandevis lätt kan tillgodose. Stiftskanslierna är dock olika bemannade och har olika förutsättningar: ett litet stiftskansli kan behöva begränsa sin insats till ett färre antal utvecklingsområden, medan ett stiftskansli som är resursstarkt i högre grad kan bidra till att å församlingarnas vägnar driva olika slags utbildnings- och metodfrågor.¹⁶⁰ Enligt de intervjuade stiftsdiakonerna, gäller det att hitta balans mellan att erbjuda metoder som har evidens, och att lämna över till var och en att forma sitt arbetssätt. Det finns en stor medvetenhet i stiftsorganisationen om att församlingarna själva styr sin verksamhet; stiftet kan inte bara rulla ut en metod och förvänta sig att alla anammar den. Samtidigt som församlingarna efterfrågar metoder, vill de, enligt de stiftsdiakoner som intervjuats, gärna behålla sin egen lokala modell. Denna balansgång kommer fram i flera av intervjuerna som något av ett dilemma.¹⁶¹

4.2 Strategisk analys och metodutveckling

Diakoni i dagens kyrka möter ett samhälle som inte är vad det varit. En del i diakonins kunskap är att utifrån lokala förhållanden, och en god teoretisk och praktisk professionell kompetens, kunna finna sätt att möta förändrade behov och utmaningar samt nya målgrupper. En stiftsdiakon säger:

*Metodutveckling börjar ju alltid med ett behov som man inte kan hitta någon annan metod som svarar mot. [...] När vi ser att det finns saker som inte någon annan gör eller vill göra, eller ens kyrkan vill göra, då försöker vi skapa enkla insteg för att få det som behöver göras gjort. Det är själva görandet, hur får man någonting gjort, som är upprinnelsen till metodutveckling.*¹⁶²

Intervjuerna med stiftsmedarbetare visar på en spänning mellan å ena sidan, det goda diakonala arbete som idag görs och har bärkraft, och å andra sidan ett samhälle i snabb förändring, som utmanar våra föreställningar om vad kyrkans diakonala arbete ska vara.

Viljan att leda och utveckla diakoni kan se väldigt olika ut i olika församlingar. I intervjumaterialet påtalas att det både finns församlingar och pastorat som har en uttalad ambition att driva utvecklingsarbete, medan andra församlingar inte ser behoven på samma sätt. Kyrkoherde och kyrkoråd har stor betydelse för i vilken grad diakoniarbetare får mandat att driva ett diakonalt utvecklingsarbete.

*”[J]ag skulle säga att det beror väldigt mycket på styrning och ledning. Hur mycket styrning och ledning tillåter eller uppmuntrar också, för där är vi ju helt beroende av [...] kyrkoråd och kyrkoherdens inställning till diakoni faktiskt.”*¹⁶³

Detta bekräftas även i Mirjam Hollmers rapport *Hinder för diakonal utveckling* (2020), som visar på skillnader mellan diakoner och kyrkoherdar med avseende på vad de ser som hinder för att utveckla diakoni. Medan kyrkoherdar tar upp diakoners arbetsbelastning som ett primärt hinder, menar diakonerna att det är ledningens kunskap och diakonisyn som begränsar.¹⁶⁴

---

¹⁵⁹ Engel och Christiansson (2017), *Diakonins strukturer*, s. 21, 25

¹⁶⁰ Intervju 1, intervju 2, intervju 4

¹⁶¹ Intervju 2, intervju 3, intervju 4

¹⁶² Stiftsdiakon, intervju 1

¹⁶³ Stiftsdiakon, intervju 3

¹⁶⁴ Hollmer, Mirjam (2020), *Hinder för diakonal utveckling*, Uppsala: Svenska kyrkan

4.2.1 Omvärldsanalys och -bevakning

Stiftsdiakoner som intervjuats problematiserar att en föråldrad bild av diakoni kan leva kvar, och anför att diakoni är på efterkälken redan i förhållande till de välfärdsutmaningar som finns idag, och än mer inför framtidens utmaningar. En stiftsmedarbetare säger:

Grunden är ju den här kontextanalysen. Den ska ske i församling, på stift och på kyrkokansliet. Vad är det vi rör oss i? Vad är det vi ser för någonting? Just när vi närmar oss välfärdsfrågan är [...] ryggradsreflexen ”det där är inte vårt uppdrag. Det får samhället lösa. ” Bilden, upplever jag, bygger på en uppfattning om välfärden som den såg ut för väldigt länge sedan. [...]stället för att låta den där ryggradsreflexen slå in, [...] (bör vi) tänka och navigera och fundera: Är det här någonting vi ska ge oss in i?”¹⁶⁵

Intervjuerna med stiftsdiakonerna visar på att det finns en strävan hos stiftens medarbetare att främja församlingarnas kontinuerliga arbete med analys av sin kontext. I detta främjandearbete är församlingsinstruktionsprocessen ett viktigt redskap. Kyrkoordningen reglerar att varje församling ska ta fram en församlingsinstruktion. Församlingsinstruktionen (FIN) är inte tänkt att uttrycka verksamhetsplaner, men däremot församlingens vision/ambition för bland annat diakoni. I FIN-processen har stiftet en möjlighet att lyfta frågan om församlingens pastorala program i relation till hur det ser ut i lokalsamhället. Under intervjuerna problematiserar flera stiftsdiakoner att omvärldsanalysen allt för ofta kan stanna vid en omvärldsbeskrivning, som mynnar ut i en låg ansats:¹⁶⁶

*[D]et handlar [...]om ett fortsatt samtal om vad som är en rimlig nivå på det vi kallar församlingsdiakoni. [...]V]i har pratat om det i FIN-sammanhang att alltså, finns det en miniminivå som vi faktiskt...? När kan vi säga ”Nej, det här duger inte. Nej, men här måste ni.” [...]F]ör det handlar ju också om kyrkoherdarna, så [...] När kan man faktiskt säga: **Skärp er!**”¹⁶⁷*

I intervjumaterialet uttrycks att det märks skillnad i det strategiska arbetet om det finns diakon i församlingen eller inte. En stiftsdiakon säger:

*”[H]ur jobbar man med diakoni i en församling som inte har en diakon anställd? Ja, vi tog fram ett koncept, informerade alla kyrkoherdar och [...] vi skulle komma på beställning, för att informera hur man kunde jobba. Vi har varit ute **noll gånger** med den. [...]D]et blir skillnad om det är en diakon som också driver de frågorna, och det är ofta de församlingar vi har varit ute i med vårt strategiarbete. För det har funnits en längtan där.”¹⁶⁸*

Det kan också visa sig att församlingar, trots en positiv inställning i teorin, kanske inte i praktiken är beredda att genomföra förändringar eller backa upp sina diakoniarbetare i processer kring diakonal utveckling:

[M]an efterfrågade från församlingen då, att diakonen skulle jobba med utvecklingsarbete, (men) när personen väl var på plats så gick det ju inte. [...] Ibland tänker jag att församlingar vet inte... När man säger att man vill driva ett utvecklingsarbete så vet man inte riktigt vad det är man frågar efter. Där tänker jag att (det) egentligen handlar om kunskapen hos kyrkoherdar och kyrkoråd, men även andra medarbetare som kan känna sig konkurrensutsatta om det kommer någon person som vill bryta lite ny mark eller så”.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Stiftsmedarbetare, intervju 1

¹⁶⁶ Intervju 1, intervju 3, intervju 4

¹⁶⁷ Stiftsdiakon, intervju 4

¹⁶⁸ Stiftsdiakon, intervju 3

¹⁶⁹ Stiftsdiakon, intervju 6

Det uttrycks i intervjumaterialet att många diakoniarbetare saknar en kollega att samarbeta med i frågor om diakonal utveckling, och kan uppleva att det är svårt att få gehör för sina förslag:

*[M]ånga gånger kan jag möta detta hos diakoner, när jag har varit ute i församlingarna: "Ja, men jag är ju själv och [...] jag har ju inte så mycket att säga till om". Alltså att våga! Vi behöver bemyndiga varandra att våga stå upp i frimodighet och säga **nej, det där är inte OK!** [...] Vi måste känna oss så trygga i vårt uppdrag. Där behöver vi biskoparna, kyrkokansliet, alla kyrkans nivåer och stiftens stöd i att ta plats. Att våga ta plats.¹⁷⁰*

Det är dock inte alltid antalet medarbetare som avgör om det går att driva den strategiska reflektionen i ett arbetslag: en enda medarbetare kan göra stor skillnad. En stiftsdiakon säger:

*[D]et räcker att man har liksom **en** person, som ibland/ofta kan vara en diakon, men ibland också kan vara någon annan kompetent, som [...] är...] reflekterande. Och då kan det liksom färga ett helt arbetslag och dra med sig och liksom hjälpa andra att plocka fram den här reflektionen.¹⁷¹*

Förutom behov av kunskap och analys av större trender och tendenser som kan påverka diakoni, nämner stiftsmedarbetare behovet av bevakning kring vad som händer på det rättsliga området, till exempel socialtjänstlagen. Förändrad rättspraxis kan ha en direkt påverkan på diakoniarbetares arbete med exempelvis att ge stöd i myndighetskontakter och överklaganden. Under intervjuerna med stiftsdiakoner kommer det inte fram om det sker någon systematisk bevakning eller selektion av rättsfall som är relevanta för diakonins område i något stift, däremot erbjuds vissa utbildningsinsatser.

Som kontrast kan det vara intressant att kort nämna hur en annan organisation löst behovet av relevant och uppdaterad omvärldsbevakning för dess medarbetare.¹⁷² Stockholms Stadsmission har utvecklat en sharepoint-baserad *Verktygslåda*, där användare hittar kvalitetssäkrad och aktuell information, digitala utbildningar och nyhetsbrev. Innehållet förvaltas enligt en förvaltningsplan av jurister med god kunskap om stadsmissionens verksamhet, för att säkerställa att informationen är relevant för dem som ska nyttja den. Varje månad tas ett nyhetsbrev fram, som sammanfattar viktiga händelser och uppdateringar i dokumenten, nya relevanta rättsfall och politiska händelser av betydelse för Stadsmissionens verksamhet.

Vad gäller metoder för omvärldsanalys arbetar vissa stift utifrån modellen Grunda – Spana – Tolka – Agera som finns beskriven i antologin *Som en rörelse – på spaning efter diakoni i vår tid*.¹⁷³ Ett av stiftet beskriver att de brukar bilda Spana-grupper kring olika teman, där resultatet bearbetas tillsammans med församlingars diakoniarbetare i tankesmedjans form.¹⁷⁴ Ett annat stift stödjer församlingsmedarbetarna i att bilda nätverk för att hjälpas åt att driva och lära i angelägna frågor. Meningen är att dessa nätverk ska vara självgående, men det krävs ofta en insats från stiftet för att hålla igång nätverken, då utvecklingsfrågor annars lätt drunknar i det operativa arbetet.¹⁷⁵ Andra arbetsformer som benämns i intervjumaterialet är digitala lunch- eller frukostmöten kring angelägna teman.

Stiftsorganisationen kan också anta en mera operativ roll vilket en av de intervjuade stiftsdiakonerna formulerar på detta sätt:

[...S]om stift så framträder vi ju också i hög grad genom biskopen och biskopens uttalanden, [...] att utifrån sin plattform, till exempel inbjuda ledande politiker i stan: [...]"N]u vill vi berätta för er det som kommer oss till del. Det här märker vi.

---

¹⁷⁰ Stiftsdiakon, intervju 5

¹⁷¹ Stiftsdiakon 3

¹⁷² Möte med Stockholms stadsmissions medarbetare 2023-04-03, anteckningar hos författaren

¹⁷³ Ahlqvist, Karin och Säll, Charlotte (red, 2018), *Som en rörelse – på spaning efter diakoni i vår tid*, Stockholm: Verbum 2018

¹⁷⁴ Stiftsdiakon, intervju 2

¹⁷⁵ Stiftsdiakon, intervju 2

[...] men det är ni som har mandaten att fatta beslut i frågan.” [...] relation till församlingarna [...] har vår roll som stiftskansli varit att bli en plattform som möjliggör för möten; vi bjuder in och organiserar. [...] Och skriva fram, [...] och påverka kommunen att initiera en kartläggning och en åtgärdsplan? [...] Det är ett ganska [...] långsamt arbete.¹⁷⁶

Kyrkokansliet tillhandahåller verktyg som församlingar, pastorat och stift kan använda för att följa upp och analysera sina egna verksamheter, samt medlemsutveckling med enklare prognoser. Via visualiserings- och analysverktyget VisA kan församlingar enkelt ta fram verksamhetsstatistik och göra ekonomisk uppföljning. I enkäten till kyrkoherdar 2022 kom det fram att relativt få kyrkoherdar har kunskap om och använder VisA, trots digitala utbildningsinsatser.

Under 2023 har kyrkokansliet även tagit fram undersökningsverktyget *Mät din församling* i samarbete med Novus och ett 40-tal församlingar. Metoden, som bygger på webbintervjuer med församlingsbor, är tänkt att ge information om hur församlingsbor upplever församlingen, och ska kunna användas både för analyser på nationell nivå, och som underlag för analys av den egna församlingen, till exempel inför arbetet med en ny församlingsinstruktion eller kommunikationsstrategi.¹⁷⁷

En annan resurs är *Omvärldsrapporten*,¹⁷⁸ som ges ut av kyrkokansliet. Där analyseras årets större händelser ur ett kyrkligt perspektiv. *Omvärldsrapporten*, som ges ut en gång per år, vill utifrån det lämnade underlaget teckna en helhetsbild av året som gått, och antyda framtida utmaningar.¹⁷⁹ För att samla underlaget använder kyrkokansliet verktyget Wide-Narrow, som är en IT-baserad informationslösning där medarbetare dels kan prenumerera på uppdateringar, dels hjälpa till att skapa och sprida nyheter och kunskap de får del av. Vissa bevakningsområden har en tätare periodicitet för sina uppdateringar medan andra är glesare.

I intervjuerna med stiftsdiakoner kommer det inte fram om, och i så fall i vilken grad, stiftskanslierna använder *Omvärldsrapporten* eller verktyget Wide-Narrow för att skapa eller få del av uppdaterad information. Enligt intervjumaterialet förefaller det vanligare att stiftsdiakonerna håller en egen nivå av omvärldsbevakning genom att prenumerera på olika nyhetsbrev från riksdag/regering, regioner, kommuner och myndigheter, och att de sprider sådan information till församlingarna genom egna nyhetsbrev och teamsgrupper. Flera av stiftskanslierna förefaller också lägga vissa resurser på mediabevakning.¹⁸⁰

Även om lokala och kontextuella perspektiv är viktiga att bevaka och analysera, är det troligt att det också sker dubbelarbete kring omvärldsbevakning och -analys. Det bör undersökas om det finns efterfrågan från stift, församlingar och pastorat om ett mer utvecklat stöd från kyrkokansliet i arbetet, i form av tätare uppdateringar och analyser.

4.2.2 Innovation och nya välfärdsroller

Den välfärdsmodell som i huvudsak fortfarande fanns på plats vid relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten år 2000, har idag stora revor i skyddsnetet. För att möta förändringar i det svenska välfärdsutbudet tog Svenska kyrkan 2013 fram en plattform för sin roll i välfärden. I utredningen *Att färdas väl* (2013) utreddes frågan om Svenska kyrkan kunde ta på sig en utförarroll och om sociala företag var förenligt med kyrkans uppgift. Utredningen föreslog att socialt företagande skulle vara åtskilt från församlingslivet i övrigt och rekommenderade aktiebolagsformen.¹⁸¹

---

¹⁷⁶ Stiftsdiakon, intervju 7

¹⁷⁷ *Mät din församling*, <https://svkyrkan.sharepoint.com/sites/kornet-statistik/SitePages/Mät-din-forsamling.aspx?locale=sv-se> läst 2023-08-07

¹⁷⁸ *Omvärldsrapport 2022*, Uppsala, Svenska kyrkan

¹⁷⁹ Kornet, Om omvärldsbevakningen i Svenska kyrkan <https://svkyrkan.sharepoint.com/sites/kornet-omvarldsbevakning> läst 2023-06-30

¹⁸⁰ Stiftsdiakon, intervju 1

¹⁸¹ *Att färdas väl – hur Svenska kyrkan kan navigera i välfärden* Svenska kyrkans utredningar 2013:3

I intervjuerna påtalas att Svenska kyrkan med dess många olika enheter och medarbetare behöver kunskapsstöd om hur ett lyhört innovationsarbete framgångsrikt kan bedrivas och implementeras i större skala. Kyrkans roll i välfärden har förändrats, och även församlingar som inte driver sociala företag har möjlighet att ansöka om EU-bidrag eller olika projektmedel från till exempel regering och riksdag, regioner, organisationer eller myndigheter för att möta olika välfärdsutmaningar.

I boken *Idéburen innovation – Nyskapande lösningar på organisatoriska och samhälleliga problem* (2017) skriver forskarna Malin Lindberg och Cecilia Nahnfeldt om att innovation spelar en central roll för att idéburna organisationer ska kunna förbli relevanta, kunna påverka och uppfylla sina syften. Samtidigt har få sådana organisationer utvecklat systematiska arbetssätt för att stötta och inspirera medarbetare, ledare och engagerade individer att vara innovativa och utveckla nya sätt att möta komplexa samhällsutmaningar.¹⁸² Enligt Nahnfeldt och Lindberg har innovationsforskning visat på fyra olika dilemman som utgör hinder för social innovation:

- *Ingen ting händer* – därför att nya idéer inte omsätts i praktisk handling,
- *Ingen ting förändras* – idéer förverkligas i organisationen men inget värde skapas,
- *Ingen ting skalas upp* – därför att idéer som genomförs aldrig institutionaliseras på rätt nivå i organisationen, och
- *Ingen ting fungerar* – därför att idéerna inte är anpassade till verksamhetens förutsättningar och behov.

Ett exempel på ett innovationsarbete som skalats upp med hjälp av externa projektmedel är framtagandet av *Marymetoden*, en metod för arbetslivsintegration som tagits fram och spridits i ett samarbete mellan kyrkokansliet och flera stift. I intervjuerna kommer det också fram, att det finns förväntan och intresse kring den nya metoden *Meningen med mig*, som tagits fram av Svenska kyrkans nationella nivå.¹⁸³

När Svenska kyrkans medlemstal och ekonomi minskar, är det troligt att externa medel kommer att få större betydelse för möjligheten att utveckla ny verksamhet för att möta sociala behov som annars kanske varit svåra att adressera. I intervjuerna påtalas dock, att denna ”projektekonomi” som blivit vanlig på välfärdsområdet, också ställer helt andra krav på kunskapsresurser och kompetenser än den ordinarie verksamheten. En stiftsdiakon problematiserar att församlingar och stift på många håll saknar tillräckligt kunskap om hur man framgångsrikt ansöker om, riggar och slutför externfinansierade välfärdsprojekt, och menar att kyrkans olika nivåer behöver fler medarbetare som har den förmåga och kompetens som krävs.¹⁸⁴

4.2.3 Kunskapsbehov och styrformer

Sammanfattningsvis visar intervjumaterialet på en bredd av metoder i diakonalt församlingsarbete. Inventeringen visar även på några olika modeller och metoder för att kommunicera diakoni och utöva diakonalt ledarskap. Stiftsorganisationen erbjuder församlingarna olika former av metodutbildningar men har olika resurser för detta arbete. Det är vanligt att församlingar själva utvecklar eller anpassar metoder för att passa den egna kontexten. Ett problem som kommer fram är att det saknas strukturer för att ta metoder som blivit föråldrade ur bruk och ersätta dem med nya. Arbetet med hembesök och gemenskapsinriktade mötesplatser som genomsyras av ett diakonalt förhållningssätt, ger uttryck för en ”tyst kunskap” som innehåller komplexa element som lätt kan underskattas. Ett aktuellt och komplext område är arbetet för att bryta eller motverka ekonomisk utsatthet, där fler verkamma metoder skulle behövas. Samverkan med offentliga eller privata aktörer kan ställa nya krav på diakoniarbetares metoder och församlingarnas strukturer för uppföljning.

---

¹⁸² Lindberg och Nahnfeldt 2017, *Idéburen innovation – Nyskapande lösningar på organisatoriska och samhälleliga problem*, Idealistas förlag, s. 23–24

¹⁸³ Intervju 1, 2, 3, 4

¹⁸⁴ Stiftsdiakon, intervju 1

Stiftsmedarbetarna påtalar ett behov av kompetenshöjning när det gäller förmågan att utveckla diakoni för att bättre möta samtidens utmaningar. Det gäller både metoder för och kunskap om omvärldsanalys, stöd i omvärldsbevakning, samt förmågan att skapa ett klimat där utveckling och innovation välkomnas. För att Svenska kyrkan ska kunna bedriva ett mer framgångsrikt och systematiskt arbete med diakonal utveckling och innovation på diakonins område, anser stiftsmedarbetarna att det finns behov av en höjd kompetens kring att ansöka om och driva externfinansierade projekt. Stiftskanslierna skiljer sig åt i kapacitet och resurser för att understödja diakonala utvecklingsprojekt, och påtalar att detta är ett särskilt kompetensområde i behov av förstärkning.

Svenska kyrkans organisation, med många små enheter och arbetsgivare, kan vara ett hinder för ett uthålligt byggande av den kompetens som behövs, då projekt med extern finansiering ofta innebär att nyckelpersoner anställs för kortare tid. När projekten tar slut går medarbetaren vidare till en annan anställning, och risken finns att den nyckelkompetens som byggs upp går förlorad.

Stiftsdiakoner som intervjuats lyfter också fram behovet av en yrkesinriktad fördjupningsutbildning för diakoner som har arbetat några år. Det framförs i intervjuerna, att det är svårt för ett enskilt stift att själv stå för en sådan satsning. Det framfördes flera argument för att Svenska kyrkan bör ta fram någon form av utbildning som diakoner kan gå i sin tjänst, dels den breda professionsbakgrund som diakoner har, som gör det svårt att hitta ett passande kursutbud i det ordinarie utbildningsväsendet, samt dels den långa utbildningsvägen för att bli diakon, som tillsammans med den höga medelåldern gör att många diakoner inte har möjlighet att beviljas studiemedel. Innehållet i utbildningen bör enligt stiftsmedarbetarna som intervjuats till exempel vara diakoniteologisk fördjupning, kompetenser i att driva strategiskt utvecklingsarbete och innovation, omvärldsanalys samt hur framgångsrik samverkan med andra samhällsaktörer kan byggas.

I intervjuerna förs också fram behovet av samverkan med akademien samt stipendier för att stödja möjligheten till högre utbildning och forskning:

[D]et är väldigt viktigt att vi tittar på diakonens möjlighet att vidareutbilda sig, att forska, att skriva masteruppsatser. [...] Nu finns (det) ingen riktigt som har det akademiska ansvaret för vårt skrå. Det tycker jag är oerhört viktigt, att vi får möjligheter i fördjupas, att vi ser till att det finns stipendier för att kunna göra det.¹⁸⁵

I intervjuerna lyfter stiftsmedarbetare fram att stift och församlingar saknar vägledning från kyrkan i viktiga samhällsfrågor, och efterlyser nationella styrdokument för diakoni. Biskopsbreven betonar att varje församling ska utforma diakoni utifrån sin lokala kontext med dess sociala behov. Det lokala perspektivet är förstås viktigt, men en konsekvens blir, som denna rapport visar, att det diakonala arbetet antar en bredd som gör det svårt att kraftsamla och kommunicera kring diakoni. Teologiskt och etiskt väl underbyggda, nationella styrdokument skulle ge riktning och mål för det diakonala arbetet.

---

¹⁸⁵ Stiftsdiakon, intervju 3

5 Sammanfattning och slutsatser

[V]ilken tyst kunskap är det vi ska fånga och vad ska vi göra av den? [...] Vi kan ju inte bara fånga den utan vi måste fundera på: vad ska vi göra av det, så att vi fångar rätt saker.¹⁸⁶

Denna rapport strävar efter att synliggöra ett komplext diakonalt arbete som har ett högt värde, både för Svenska kyrkan och för samhället, ett arbete som utförs av medarbetare som är engagerade och kunniga.

Kunskapen som församlingar behöver tillgång till för ett allsidigt diakonalt arbete, har i rapporten beskrivits i termer av fem komponenter: **teoretisk kunskap** från olika akademiska fält, **professionskunskap** exempelvis kring bemötande och metoder, **förankring i Svenska kyrkan** och det diakonala uppdraget, **omvärldskunskap** och ett **gott professionellt omdöme**. Som rapporten visar, behövs även strukturer, kompetenser och mandat för att driva samverkan och strategiskt diakonalt utvecklingsarbete, leda diakoni och system för kunskapspridning och organisatoriskt lärande.

5.1 Ny kunskap har svårt att hitta ut

På grund av kunskapsfältets bredd och bristen på en enhetlig terminologi kan ny kunskap som produceras vid svenska lärosäten ha svårt att hitta ut i det församlingsdiakonala arbetet. Centrum för mångvetenskapliga studier om religion och samhälle vid Uppsala universitet (CRS) samt Marie Cederschiöld högskola är viktiga svenska forskningsmiljöer. Forskning om Svenska kyrkans sociala arbete bedrivs även vid bland annat Handelshögskolan i Stockholm och Socialhögskolan i Lund. Bland lärosäten i andra nordiska länder kan nämnas VID Vitenskapelige høgskole samt MF i Oslo samt Åbo Akademi.

Kyrkokansliet har genomfört vissa åtgärder för att stärka forskning med samhällsteologisk inriktning och har också en egen kunskapsproduktion, i form av forskning, analyser och kanaler för spridning. Av rapporten framgår att stiftskanslierna har kännedom om och använder sig av flera av dessa samt har egna kanaler för att nå ut i församlingar med information, som dock inte alltid omsätts i förändrad församlingspraktik.

5.2 Medarbetarkåren: generationsskifte och kompetensbehov

I intervjuerna tar stiftsdiakonerna upp att diakoner och diakoniarbetare som de möter i församlingarna har hög kompetens, men understryker att diakoniuppgiften är komplex. Socialt arbete i församlingens kontext kan ställa nya krav, i relation till diakoniarbetarens tidigare yrkesbakgrund. Diakoni är hela församlingens uppdrag och diakonen har att ständigt försöka dra diakoni och församling mot varandra. Samtidigt förväntas diakonen förvalta en specialiserad professionskunskap och hålla denna aktuell.

Flera stift som intervjuats tar upp behovet av en satsning på vidareutbildning för diakoner. Det uttrycks ett behov av såväl yrkesinriktad fördjupning för diakoner som arbetat några år, och stipendier som ger möjlighet att ta masterexamen eller forska. Förmågan att göra mer kvalificerade omvärldsanalyser samt förmåga till innovation och att bedriva utvecklingsprojekt med extern finansiering lyfts fram som ett strategiskt kompetensbehov.

Som rapporten visar, är medelåldern hög hos de svenska diakoniarbetarna, och stora pensionsavgångar väntar inom fem till tio år. Om ingen motåtgärd vidtas, finns risken att Svenska kyrkan inte kommer att kunna upprätthålla diakonal verksamhet av samma omfattning och kvalitet som dagens. Ett stort generationsskifte, som sker samtidigt i många församlingar, innebär också en risk att mycket kunskap går förlorad, och att relationer mellan kyrkan och lokalsamhället bryts.

---

¹⁸⁶ Stiftsdiakon, intervju 3

5.3 Strukturer för datainsamling

Det diakonala arbetets bredd och lokala karaktär gör det svårt att systematisera och kategorisera på ett enhetligt sätt. Den verksamhetsstatistik som samlas in, även om den är relevant och viktig, täcker bara delar av det arbete som utförs. Kopplingen mellan församlingarnas lokalbokningssystem och statistikinsamling, vilken tagits i bruk under 2022, har underlättat statistikinsamling för vissa verksamhetskategorier, men det behöver utredas om den nedgång som syns inom vissa verksamhetsområden i statistiken 2022 beror på någon brist i systemstödet eller har andra orsaker. Den årliga enkäten till kyrkoherdar kompletterar verksamhetsstatistiken, men den så kallade *Diakonimatrisen* upplevs komplex och svår att besvara. Detta gör det svårt att dra slutsatser om förändringar i diakoniverksamheten och om dess målgrupper över tid.

Statistik över besök och deltagare i olika diakoniverksamheter visar på en viss, men fortfarande svag, återhämtning efter covid-19-pandemin. Antalet hushåll som fått ekonomiskt bistånd har ökat kraftigt under 2022, medan antalet kronor som utbetalats ligger kvar på samma nivå. Med andra ord har bidragets storlek per hushåll har minskat, och tillgängliga resurser fördelats på fler sökande. Statistiken fångar idag inte bistånd som ges i form av utdelning av mat eller kläder. Enligt statistiken för 2022 har antalet ideella medarbetare som är engagerade i det diakonala arbetet halverats sedan 2018, och ingen återhämtning syns efter covid-19-pandemin. Ideellt medarbetarskap är viktigt för både församlingen och den enskilde. Det är också en kanal för rekrytering till kyrkliga yrken.

Vissa aspekter av det diakonala arbetet följs inte upp på nationell basis, exempelvis samverkan med lokalsamhället, i vilken grad församlingar är utförare av insatser för arbetslivsinriktad rehabilitering samt profetiskt-diakonalt arbete. Det saknas också uppföljningskriterier för att kunna följa utvecklingen av verksamheter med inriktning mot klimat och miljö och omsorg om skapelsen. Den uppföljning som idag i den så kallade *Hållbarhetsrapporten*, handlar i hög grad om församlingars eget klimatavtryck i form av energianvändning, fastigheter och policydokument. För att kunna dra slutsatser om Svenska kyrkan som aktör i klimatomställningen, behövs också uppföljningen av hur klimatfrågan gör avtryck i församlingarnas verksamhet.

Den nationella datainsamlingen kring diakoni med hjälp av verksamhetsstatistik och enkätundersökningar ger ett viktigt bidrag till diakonins kunskap. En slutsats av denna rapport är att det behövs ett samlat grepp kring såväl verksamhetsstatistik som enkätundersökningar, för att ge kunskap om vilka förbättringsåtgärder som är rimliga.

5.4 Bred metodanvändning i diakonalt arbete

Intervjuerna med stiftsdiakoner synliggör, att en bred palett av metoder används i församlingarnas diakonala arbete. Församlingsmedarbetare tenderar att efterfråga metoder, men kanske inte alltid anamma dem. Vad gäller den ”tysta kunskapen” visar intervjumaterialet att en viktig sådan är förmågan att utifrån ett diakonalt förhållningssätt skapa möten och arenor där människor blir sedda och bekräftade. Stiftsdiakoner påtalar att hembesök och traditionellt gemenskapsskapande arbete med olika mötesplatser också rymmer metodiska inslag och har en komplexitet som lätt kan missas. Det diakonala förhållningssätt som enligt *Ett biskopsbrev om diakoni* ska genomsyra församlingen är något som inte skapar sig självt: det handlar om att bygga och vidmakthålla en kultur. Det kunnande som krävs för detta relationsbyggande arbete är något som särskilt bör beaktas, särskilt i ljuset av tidigare nämnda generationsskifte i medarbetarkåren.

Det förefaller att finnas god kännedom bland stiftsdiakoner och församlingar om det metodarbete som bedrivits i samverkan mellan kyrkokansliet och flera stift. *Marymetoden*, ett arbetssätt för att främja arbetslivsinkludering, är välkänd och spridd, och under intervjuerna uttrycker många stiftsdiakoner att det finns ett positivt intresse för den nyligen lanserade metoden för att främja psykisk hälsa bland unga, *Meningen med mig*. Fördelen med stöd från den nationella nivån i metodutveckling är att metoder kan nå ut brett och att församlingar kan få metodstöd.

Som framgår av metodförteckningen, Bilaga 2, finns det många snarlika och överlappande metoder i bruk i det församlingsdiakonala arbetet. Friheten att välja metod ger goda möjligheter till lokala anpassningar men försvårar kompetensspridning och uppföljning. Ett problem som kommer fram i intervjuerna är, att metoder som används kan vara egenutvecklade eller gamla, och att arbetssättet inte uppdateras utifrån nya forskningsrön. Det saknas även processer för att ta metoder **ur** bruk. Detta ställer höga krav på varje medarbetare, att försäkra sig om att en vald metod håller erforderlig kvalitet, samt beredskap att ta till sig kunskap om att ett inarbetat arbetssätt inte längre kan anses tillräckligt bra.

5.5 Förmågan till utveckling och innovation behöver stärkas

Intervjumaterialet visar att det kan finnas en spänning mellan församlingars önskan att bevara en god och efterfrågad verksamhet, och behovet att förnya det sociala arbetet för att möta nya och ökade välfärdsproblem. Det synliggörs i intervjumaterialet att både församlingar och stift söker sin väg i hur de kan arbeta med utvecklingsfrågor. Det kan finnas hinder på lokal nivå i form av en organisatorisk tröghet, strukturer som begränsar eller brist på intresse och mandat, och en föråldrad bild av samhällets välfärdssystem kan leva kvar. Kyrkoherdar och förtroendevalda anges som viktiga målgrupper för insatser som syftar till att öka ”diakonins kunskap” på olika områden.

En nyckelfråga som kommer fram i intervjumaterialet är förmågan att genomföra omvärldsanalys som grund för ny och förändrad diakoniverksamhet. Enligt stiftsdiakonerna som intervjuats är denna förmåga på många håll svag och behöver stärkas. Många stift ger stöd till församlingars arbete med diakonal utveckling, men stiftskanslierna har olika förutsättningar och resurser att arbeta aktivt med metodutveckling och -spridning. För församlingar och pastorat ingår omvärldsanalys som en del i arbetet med att ta fram en ny församlingsinstruktion. Olika metoder används, men stiftsmedarbetarna som intervjuats problematiserar att församlingar, oavsett metod, ofta stannar vid en omvärldsbeskrivning och inte genomför någon analys.

I intervjuerna betonas att det är ett både tidsödande och svårt arbete att bevaka förändringar, till exempel nya lagar och regler, som får betydelse för människors välfärd och kan skapa såväl möjligheter som nya diakonala behov. Kyrkokansliets omvärldsbevakningsprocess med den årliga *Omvärldsrapporten* förefaller dåligt känd bland de stiftsdiakoner som intervjuats. Det förefaller inte att finnas öronmärkta resurser för omvärldsbevakning på stiftsnivån, utan ansatsen, både i församlingar och stift, kan skilja sig åt beroende på ambition och arbetsbelastning. Detta gör det troligt att kvaliteten på den omvärldskunskap som församlingar och pastorat har tillgång till eller kan skapa, varierar över tid och mellan olika delar av landet, och att det sker ett visst dubbelarbete.

I ett förändrat välfärdslandskap behöver stift och församlingar kunna konkurrera om externa medel för att finansiera utveckling av verksamheten, samt en starkt förmåga att driva innovationsprojekt. Härvidlag är kyrkans organisation ett hinder eftersom den kunskap som byggs upp lokalt inte utan vidare blir tillgänglig för andra stift eller ekonomiska enheter.

Stiftsmedarbetare lyfter också fram att det saknas nationella styrdokument för diakoni; man saknar vägledning från kyrkan i viktiga samhällsfrågor. Det lokala och kontextuella betonas i biskopsbrev, men det behövs också teologiskt och etiskt väl underbyggda, nationella styrdokument som ger riktning samt övergripande gemensamma mål för det diakonala arbetet.

En stiftsdiakon säger

Utmaningarna för ett hållbart samhälle, en socialt hållbar värld [...] kräver att vi som kyrka tar ett sammanhållet grepp kring vårt sociala uppdrag.¹⁸⁷

---

¹⁸⁷ Stiftsdiakon, intervju 5

Referenser

Ahlqvist, Karin och Säll, Charlotte (red, 2018), *Som en rörelse – på spaning efter diakoni i vår tid*, Stockholm: Verbum 2018

Ampony, Büscher, Hofmann, Ngnintedem, Solon & Werner (reds, 2021) *International Handbook on Ecumenical Diakonia. Contextual Theologies and Practices of Diakonia and Christian Social Services – Resources for Study and Intercultural Learning*. Oxford: Regnum Books International

Att färdas väl – hur Svenska kyrkan kan navigera i välfärden Svenska kyrkans utredningar 2013:3

Biskopsmötet 2014, *Kallad till diakon och präst*, Uppsala: Svenska kyrkan

Biskopsmötet 2015, *Ett biskopsbrev om diakoni*, Uppsala: Svenska kyrkan

Bodin, Magnus och Hollmer, Miriam (2018), *En vägledning för diakoni*, Argument förlag

Bornemark, Jonna (2020) *Horisonten finns alltid kvar. Om det bortglömda omdömet*. Stockholm: Volante 2020

Brandberg, Peter (2016), ”Till vad ska diakonal statistik tjäna 2.0”, *Nyckeln till Svenska kyrkan 2016*, Uppsala: Svenska kyrkan, s. 45 – 57

Brodd och Weman (2020) *Liturgi i Svenska kyrkan*, Skellefteå: Artos förlag

Bäckström, Anders (2020), *Forskning om religion och samhälle Erfarenheter av en centrumbildnings framväxt och etablering vid Uppsala universitet 1997–2019*, Uppsala universitet

Christiansson och Engel (2017), *Diakonins strukturer*, Stockholms stift

Christiansson, Elisabeth och Inghammar, Helena, “Diaconia – Recent changes in the Church of Sweden”, *Diakonia Journal for the study of Christian social practice* vol 4 s 159 – 171.

Christiansson, Elisabeth och Linde, Stig (red, 2019) *Kan barmhärtigheten institutionaliseras?* Skellefteå: Artos och Norma 2019

Christiansson, Hansson och Linde, *Diakoni – reflektion och praktik*, Verbum 2022

Davidsson Bremborg och Jonsson (2018), ”Diakonalt arbete: hur kan och ska vi mäta det?”, *Nyckeln till Svenska kyrkan 2018* Uppsala: Svenska kyrkan s. 53 – 69

Davidsson Bremborg och Jonsson (2018), ”Diakonalt arbete: hur kan och ska vi mäta det?”, *Nyckeln till Svenska kyrkan 2018* Uppsala: Svenska kyrkan

Dietrich, Jorgensen, Karsrud Korslien, Nordstokke (red, 2014). *Diakonia as Christian social practice*. Eugene: Wipf & Stock

Edgardh, Ninna (2019), *Diakonins kyrka. Teologi, kön och omsorgens utmattning*, Stockholm: Verbum

Ehnberg, Jenny och Nahnfeldt, Cecilia (red, 2019), *Samhällsteologi. Forskning i skärningspunkten mellan akademi, samhälle och kyrka*. Stockholm: Verbum

Engel, Charlotte (2006), *Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför?: en religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma* Ersta Sköndal högskola

Fattigdomsrapporten 2022. Ett välfärdssamhälle i förändring, Sveriges stadsmissioner

Fransson, Bromander, von Essen (2021) *Av fri vilja på fri tid: Ideellt arbete i svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet på 2020-talet* Uppsala: Svenska kyrkan

Fransson, Sara (2022) "Från organisation till nätverk", *Nyckeln till Svenska kyrkan 2022*, s. 23–45

Fritzson, Ulrica och Älverbrandt, Ebba (2022), *Försoningens väg. Teologiska och diakonala perspektiv på försoning, upprättelse och liv*, Stockholm: Verbum

Gunnes, Gyrid (2017), "Our Lady of the heterotopia: An empirical theological investigation of heterotopic aspects of the Church of Our Lady, Trondheim" *Diaconia Journal for Christian Social Practice* 1/2017, s 51–68

Halldorf, Joel och Idestrom, Jonas (red, 2022), *Med Gud och hans vänskap: På spaning efter kyrkan i praktiken, historien och framtiden: festskrift till Sune Fahlgren* Bromma: Libris

Hansson, Kristoffer (2021a), "Att hålla ihop det sociala arbetet: Hur covid-19-pandemin påverkade tre olika civilsamhällesorganisationer", *Socialvetenskaplig tidskrift* 2021/4, s. 499–516

Hansson, Kristoffer (2021b), "Inställt tills vidare" – Diakonernas arbete att hitta nya vägar ut under covid-19-pandemin", *Socialmedicinsk tidskrift* 2021/1 s. 90 – 98

Hansson, Mats J (2022), "Att förstå diakoni" i Christiansson, Hansson och Linde (2022), *Diakoni – reflektion och praktik*, Verbum

Hellöre och Vikström (2022), "Diakonin och skyddshemmen", *Diakonian tutnikus 2022*, s. 6–31
<https://doi.org/10.37448/dt.111676> läst 2023-06-19

Hjort, Torbjörn och Linde, Stig (2020). *Decentraliserad diakoni – en studie av tre församlingar*. Research Reports in Social Work; Vol. 2020, Nr. 5, Socialhögskolan, Lunds universitet.

Hollmer, Mirjam (2020a), "Mätbara underlag för diakonala verksamheter i församling: hur och varför?" i *Nyckeln till Svenska kyrkan 2020* Uppsala: Svenska kyrkan s 41–57

Hollmer, Mirjam (2020b), *Hinder för diakonal utveckling*, Uppsala: Svenska kyrkan

Hollmer, Mirjam (2022), "Församlingsdiakoni i Svenska kyrkan", Christiansson, Hansson Linde (reds) *Diakoni – reflektion och praktik* Stockholm: Verbum 2022, s. 119–140

Idestrom Jonas (2021), *Ikoniska kartor: Att göra teologi i kyrkans vardag*, Verbum

Idestrom, Jonas och Linde, Stig (2017), *Det här är något vi måste göra*, Uppsala: Svenska kyrkan

Jakobsson och Berglund (2023), *Nya kompisar – nya upplevelser. En studie av barn och ungdomsverksamhet i Luleå stift*. Luleå tekniska universitet 2023

Jämställdheten i Svenska kyrkan KsSkr 2020:5 Bilaga 8

Karlsson, Magnus (2022), "Det svenska icke-mottagandet" i *Socialmedicinsk tidskrift* 4/2022, s. 449-457

Kleiven, Tormod (2015), "Empirical Diaconal Research and Normativity", *Diaconia Journal* vol 6, s. 43 – 60

Kyrkoordningen, Uppsala: Svenska kyrkan 2023

Ledstam, Maria (2023) "Work in medias res: an ethnographic study of different logics of work in faith-based businesses", *Studia Theologica - Nordic Journal of Theology*, 1/2023, s. 102–123

Leo Sandberg, Elinn (2022), "Kyrkligt arbete med fattiga, gåvor och ekonomisk utsatthet" i Christiansson, Hansson Linde (reds, 2022), *Diakoni – reflektion och praktik*, Stockholm: Verbum

Lindberg, Malin och Nahmfeldt, Cecilia (2017), *Idéburen innovation – Nyskapande lösningar på organisatoriska och samhällseliga problem*, Idealistas förlag
Linde, Stig och Christiansson Drake, Elisabeth (2022), *Stora Sköndal: arbetet, livet och diakonerna*, Appell förlag

Linde, Stig, "Kan omsorg organiseras rationellt?" i Christiansson, Elisabeth och Linde, Stig (red, 2019) *Kan barmhärtigheten institutionaliseras?* Skellefteå: Artos och Norma 2019, s 201 – 218

Lindström, Sanna och Hans-Erik (2015), *Diakonins sju bord*, Stockholm: Verbum

Lundgren, Linnea och Fransson, Sara (2023), "The differences between actions and desires: The role of religious congregations in national crises and disasters", *Journal of Contingencies and Crisis Management* 3/2023, s. 441–450

LWF (Lutherska Världsförbundet), *Diakonia in context* (2009), kan laddas ned från <https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/DMD-Diakonia-EN-low.pdf>

Middlemiss lé Mon, Strømsnes, Dinham och Cameron (2014), *Frivilliga i välfärden? En introduktion till diskussioner om kyrkan, socialt kapital och ideellt arbete*. Ideellt forums skriftserie #5

Nordgren, Johan och Richert, Torkel (2023) "A free position in midfield' – a qualitative study of faith-based social work with people who use drugs in Sweden", *European Journal of Social Work* <https://doi.org/10.1080/13691457.2023.2227774> läst 2023-08-15

NORDHOST <https://www.svenskakyrkan.se/forskning/forskningsprojektet-nordhost> läst 2023-05-08

Nordstokke, Kjell (2014), "The study of Diakonia as an academic discipline" i: Dietrich, Jørgensen, Karsrud Korslien, Nordstokke (red, 2014). *Diakonia as Christian social practice*. Eugene: Wipf & Stock

Omvärldsrappport 2022, Uppsala, Svenska kyrkan

Ramboll Consulting (2021) *Samhällsekonomsisk konsekvensanalys av Svenska kyrkans diakonala arbete*

Rodriguez Nygaard, Marianne (2015), *Caring to know or knowing to care? Knowledge Creation and Care in Deacons' Professional Practice in the Church of Norway*, MF Norwegian School of Theology

Rodriguez Nygaard, Marianne (2017), "Reflective Practice of Diaconia from the Margins: Ecclesiological and Professional Implications" *Diaconia* 2017/2, s. 166–187

Samhällsekonomsisk konsekvensanalys av Svenska kyrkans diakonala verksamhet (2021) Ramboll Consulting på uppdrag av Svenska kyrkan

Sandberg, Schött, Ganebo Skantz, Sjöberg (2020) *Utvärdering av profilutbildningarna vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut 2014–2019*, Uppsala: Svenska kyrkan

Schultz Rönssdal, Kaia (2018), *Calling bodies in Lived Space*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht

Sjöberg, Lena (2020) *Nordisk diakoniforskning 2015–2019. Kunskapsproduktion i det nordiska forskningssammanhanget*. Kyrkforskning online 2020:2

Slutrapport, lärdomar och metodstöd från projektet Kapacitetshöjande samverkan, Svenska kyrkan Västerås stift 2022

Socialstyrelsen, statistik över försörjningsstöd <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-6-8596.pdf> läst 2023-08-28

Sundström, Harriet (2018), *I bedömningens landskap*, Uppsala universitet

Säll, Charlotte och Ahlqvist, Karin (2022), *Brygga mellan samhälle och kyrka. Diakonens tjänstgöring i gudstjänstlivet och dess relation till det karitativa uppdraget*, Marie Cederschiöld högskola

Tillitsbarometern Tillitsbarometern Levande rapport 1 2021 version6.pdf (mchs.se) Marie Cederschiöld högskola läst 2023-06-19

Topor, Alain och Ljungqvist, Ingemar (2017), "Money, Social Relationships and the Sense of Self: The Consequences of an Improved Financial Situation for Persons Suffering from Serious Mental Illness", *Community Ment Health J* 53, 823–831 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10597-017-0146-3>

Væksthusets Forskningscenter (2020), *BIP Indikatorer och jobsannolikhet – Huvudpunkter* www.vaeksthusets-forskningscenter.dk läst 2023-06-26

Von Essen, Johan och Svedberg, Lars, *Engagemangets gestaltningar: insatser i och utanför civilsamhället*, Studentlitteratur, 2022

WCC World Council of Churches (2022) *Called to Transformation: Ecumenical Diakonia*

Widmark, Magdalena (2020) "Kommunikation som mission – synlig men ändå osynlig", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2020

Widmark, Magdalena (2021), "Nå ut och nå fram – pandemi, livshändelser och digital närvaro", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2021

Widmark, Magdalena (2022), "Kommunikation med kyrkans framtid – kan man skicka brev till den som är under 30 år?", *Nyckeln till Svenska kyrkan* 2022

Wijkström, Filip et al, *The Church of Sweden and the Quest to bounce back better*, <https://www.hhs.se/en/research/sweden-through-the-crisis/the-church-of-sweden-and-the-quest-to-bounce-back-better/> last 2023-06-19

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide gruppsamtal med stiftsdiakoner/motsvarande

Mötestid: 60 min

Intro, vad ska vi tala om (Lena): Varför är vi här. Kyrkomötesuppdraget. Inspelning, hur ska inspelningen användas. När tas den bort.

1. Presentationsrunda:
Namn, var du arbetar och något om var du befinner i relation till metoder i diakonalt arbete.
En frustration, en förhoppning, något som är aktuellt för dig just nu.
2. Vilka etablerade icke-kyrkliga metoder är i bruk i församlingsdiakoni idag, utifrån vad du känner till?
Till exempel sådana metoder som finns i Socialstyrelsens metodguide, som Motiverande Intervju (MI) och liknande
3. Vilka Svenska kyrkan-metoder är i bruk i församlingsdiakoni idag, utifrån vad du känner till?
Metoder som Svenska kyrkan äger eller som församlingar eller stift själva har utvecklat. Till exempel Marymetoden.
4. Hur ser det ut med kanaler för att fånga och sprida ny kunskap? Var letar man efter ny kunskap och nya metoder? Vilka kanaler fungerar? Vilket stöd skulle behövas?
Exempel: ny akademisk kunskap, nya regler/rättsfall.
5. Vad i övrigt vill du skicka med till uppdraget med Diakonins kunskap?

Bilaga 2: Metodförteckning

Exempel på arbetsmetoder som är i bruk i Svenska kyrkans församlingars diakonala arbete 2023. Förteckningen, som inte gör anspråk på att vara fullständig, baseras huvudsakligen på gruppintervjuer med stiftsdiakoner under maj-juni 2023. Vissa metoder är allmänt spridda i många stift, andra används av enstaka församlingar eller personer.

Metod	Beskrivning
Andlig vägledning	Andlig vägledning Metod som har rötter i ignatiansk andlighetstradition
Biblioterapi	Biblioterapi Biblioterapi är en expressivt uttryckande terapiform som handlar om att läsa, skriva och samtala i syfte att utforska, reflektera, få insikter och läka. Biblioterapi tillämpas för olika åldrar och inom en rad olika områden – till exempel inom hälso- och sjukvård, socialt arbete, psykiatri, skola, biblioteksväsende, diakoni och äldreomsorg. Ges som uppdragsutbildning vid Marie Cederschiöld högskola
BIV/BIS	BIV/BIS Barn i väntan/Barn i Start är en metod för samtal i grupp med barn/ungdomar som genomgått en migrationsprocess. Metoden är framtagen i Svenska kyrkan i samarbete med Individuell Människohjälp, och ägs nu av BIV/BIS Nationella förening. Se även BIV/BIS Kraftsamlingen .
BIV/BIS Kraftsamlingen	BIV/BIS Kraftsamlingen Kraftsamlingen är ett metodmaterial som bygger på BIV/BIS metoden, men anpassad för vuxna deltagare. Materialet är tänkt att komplettera BIV/BIS och till exempel användas för vuxna, till exempel föräldrar eller vuxna syskon till barn som går eller har gått i en BIV/BIS grupp. Se även BIV/BIS .
Borta men ändå nära	Borta men ändå nära En metodbok om arbete med stödgrupper för sörjande barn, ungdomar och familjer, skriven av Klara Yvonne Klingspor, reviderad och utgiven som kostnadsfri e-bok av Stockholms stift
Caféverksamhet	Caféverksamhet. Att arrangera mötesplatser i form av caféverksamheter är en vanlig arbetsmodell i församling. Det kan till exempel vara ett språkcafé. Även om det är oklart om arbetet följer någon viss metod är det tydligt att den bedrivs på ett metodiskt sätt och i en form som bygger på kunskap om hur en arrangör kan främja goda mötesplatser utifrån ett diakonalt förhållningssätt.
CBPS Community Based Psychosocial Support	Community-Based Psychosocial Support (CBPS) (SvK ACT) Community-Based Psychosocial Support CBPS är en arbetsmodell för psykosocialt stöd till lokalsamhällen och grupper i någon form av krissituation. Modellen har använts i ACT och också kommit att användas i Sverige i samband med olika kriser. Modellen bygger på att drabbade involveras i aktiviteter och beslutsfattande. Dessa vet

	bäst vad de behöver för att lösa problem, återerövra sin kapacitet och möjliggöra samexistens och återuppbyggnad efter krisen.
CCAM Crisis Comprehension Adaptive Model	CCAM Crisis Comprehension Adaptive Model CCAM är en modell för bemötande av traumatiserade personer och en hjälp i att förstå krisprocessen. Modellen och bakomliggande teorier är erkända av Kunskapscentrum för Katastrofpsykiatri. Modellen bygger på forskning och erfarenheter som växt fram inom psykologi, neurovetenskap och erfarenheter i arbetsgruppen på Vårsta Diakonigård.
Delaktighet och tillgänglighet	Delaktighet och tillgänglighet En digital utbildning om funktionsvariationer, med särskilt fokus på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (npf) utvecklad av Svenska kyrkan i samarbete med Sensus. Utbildningen vänder sig till anställda, förtroendevalda och ideella i Svenska kyrkans församlingar och tar avstamp i kyrkans grundläggande uppdrag. Tanken är att den ska ge inspiration, kunskap och handfasta råd om hur var och en kan bidra till ökad tillgänglighet.
Diakonala rummet	Diakonala rummet – digital mötesplats Modell för dialog mellan stift och församling som bygger på digitala möten. Olika stift har implementerat snarlika koncept, där deltagarna antingen kan ta upp aktuella frågor eller samtala utifrån något tema.
Diakonins sju bord	Diakonins sju bord Bygger på en bok med samma namn av Sanna och Hans-Erik Lindström. Fungerar som samtalsmaterial och pedagogisk modell för samtal om vad diakoni kan vara.
Digniti Omnia	Digniti Omnia – ett värdigt liv för alla Metoden fokuserar på att utrusta de mest utsatta EU-medborgarna med verktyg för att bryta sitt utanförskap, genom utbildning i språk, hälsa, samhällsinformation och digital kommunikation. Projektet har finansierats av EU-medel och riktar sig till utsatta EU-medborgare i Sverige. Projektägare är Växjö pastorat.
Enneagram	Enneagram Enneagrammet är en psykologisk modell som beskriver nio olika personlighetstyper med olika styrkor, utmaningar, drivkrafter med mera. Enneagrammet används som ett verktyg för självinsikt och personlig utveckling.
Existentiell hälsa samtalskort	Existentiell hälsa – Samtalskort Metod för samtal om livsfrågor utifrån WHO:s åtta faktorer för existentiell hälsa. Kortlek med samtalskort finns i några olika varianter och bygger på religionspsykologisk forskning.
Existentiell vägledning	Existentiell vägledning Samtalsmodell som utgår från ett holistiskt perspektiv på hälsa och ohälsa i termer av livsproblem. Fokus ligger på det existentiella livskrisbegreppet och på vägledning som grundas i det mänskliga behovet av att regelbundet ompröva och återupprätta sin tillvaro. Särskild vikt läggs också vid tålighet, hållbarhet och rehabiliteringsinsatser.

	Ges som högskoleutbildning bland annat vid Mälardalens högskola och Marie Cederschiöld högskola.
Exposure	Exposure Exposure är en arbetsmodell där medarbetare exponerar sig själv för utsatthet, tränar sig i att vara närvarande, med beredskap att dela verkligheten med andra och att arbeta i team där deltagarna delar reflektioner och intryck. Det är både ett arbetssätt och ett förhållningssätt. Arbetsmodellen är tänkt att ge ökad självkännetdom och möjlighet att bearbeta attityder, fördomar och värderingar
Expressive Arts	Expressive Arts /Uttryckande konstterapi I expressive arts (även kallad uttryckande konstterapi) används fördjupande samtal tillsammans med olika konstnärliga språk och uttryck.
Finansinspektionens ekonomiutbildningar: Trygga din ekonomiska framtid	Finansinspektionens ekonomiutbildningar Gilla din ekonomi/Trygga din ekonomiska framtid är ett digitalt utbildningsmaterial framtaget av Nationella nätverket för finansiell folkbildning. Här finns också Finansinspektionens Föräldraguide och Privatekonomisk rådgivning på lätt svenska .
Fjärilen/Humlan (barn i missbruksfamiljer)	Fjärilen, Humlan (och andra metoder för stöd till barn som lever nära någon med beroendeproblematik Ersta Vändpunkten, Eleonoragruppen med flera utbildar i metoder för trygga gruppsamtal med barn som lever nära någon med beroendeproblematik. Liknande metoder finns för vuxna och tonårsgrupper.
Fontänhusens modell	Fontänhusens modell Fontänhusens modell är en psykosocial arbetsinriktad rehabilitering som stödjer människor som lever med psykisk ohälsa på vägen till återhämtning. Grundtanken är att ta tillvara och utveckla människors friska sidor genom arbete och gemenskap.
Från idé till handling	Från idé till handling En metod för att skriva fram projekt och genomföra projekt, byggd på Logical Framework Approach (LFA) som rekommenderas bland annat av SIDA. LFA inkluderar instrument för målstyrd planering, analys, bedömning, uppföljning och utvärdering av projekt, och verktyg för att underlätta dialogen mellan intressenter i ett projekt samt planeringsinstrument som bidrar till struktur i förändringsprocesser. LFA-modellen inkluderar även instrument för att skapa deltagande/ansvar/ägarskap efter projektet.
Frälsarkransen-metoder	Frälsarkransen-metoder (flera olika) Det finns en rad metoder för existentiella samtal eller samtal om kristen tro, individuellt eller i grupp, med utgångspunkt i Martin Lönnebos Frälsarkrans.
Församlingens sju rörelser	Församlingens sju rörelser Metod för församlingsutveckling utgående från biskop Martin Modéus herdabrev till Linköpings stift. Med målet <i>Mer levande församlingar</i> i fokus, involveras anställda, förtroendevalda och i förlängningen hela församlingen i arbetet med sju rörelser.

Försoningens väg	Försoningens väg Metodmaterial som bygger på boken <i>Försoningens väg: Teologiska och diakonala perspektiv på försoning, upprättelse och liv</i> av Ulrica Fritzson och Ebba Älverbrandt. I boken beskrivs försoning som själavårdande process och hur en sådan process kan stödjas i församlingskontext.
Förändringens fyra rum	Förändringens fyra rum Väletablerad modell för att skapa struktur i förändringsprocesser, flitigt använd i såväl privata näringslivet, hos offentliga aktörer och även i kyrkan. Bygger på forskning av den svenska psykologen Claes Janssen om hur förändringsprocesser påverkas av motstridiga krafter som å ena sidan vill utveckling, å andra sidan vill behålla status quo.
Grubbelklubben	Grubbelklubben Metod för samtal med ungdomar om livsfrågor. Metoden bygger på värderingsövningar och startades ursprungligen för att kunna vara kyrka på ett bra och naturligt sätt i skolmiljö. Utifrån uppdraget som kyrka vill metoden underlätta kontaktskapande med skolan, och ge ungdomarna ett sammanhang för reflektion där de möter fler vuxna. Kan användas i en mångkulturell skolmiljö, med vuxna och i konfirmandarbete.
Grunda-Spana-Tolka-Agera	Grunda-Spana – Tolka – Agera Modell för omvärldsanalys och diakonal utveckling, framtagen i Växjö stift, med grunden i boken <i>Som en rörelse – på spaning efter diakoni i vår tid</i> av Karin Ahlkvist och Charlotte Säll. .
Grön rehab	Grön rehab Rehabiliteringsmetod vid stressrelaterad ohälsa, grundad på etablerad kunskap och forskning om naturens avstressande effekter.
Hembesök	Hembesök En traditionell diakoniuppgift som utgör en del av den tysta kunskapen om hur ett gott, säkert och konstruktivt möte kan genomföras i en annan persons hem.
Kapacitetshöjande samverkan	Kapacitetshöjande samverkan Arbetsmetodik framtagen i Västerås stift, för att öka församlingars och pastorats förutsättningar att bedriva ett effektivt diakonalt arbete genom att organisera samverkan med andra aktörer på orten. Målet är att kunna göra <i>mer för fler</i> med befintliga resurser, med utgångspunkt i lokala sociala och humanitära behov.
Katekumenat	Katekumenat Samtalsgrupper som träffas under ett år och bearbetar deltagarnas frågor om kristen tro. Gruppen relaterar till den gudstjänstfirande församlingen genom särskilda liturgier.
KBT Kognitiv beteendeterapi	KBT Kognitiv beteendeterapi Familj av psykoterapeutiska behandlingsmetoder som innebär att patienten arbetar med att förstå och förändra de tankar, känslor och beteendemönster som inte är välfungerande och därför leder till psykiskt illabefinnande.

Koll på pengar	Koll på pengar Konsumentverkets material för hushållsekonomisk rådgivning. Innehåller sådant som att göra en budget, få ordning på räkningar samt tips för att minska kostnader.
Konstterapi	Konstterapi Terapiform där patienter använder olika former av konst, såsom målning, skulptur, teckning eller collage, för att uttrycka och utforska känslor och erfarenheter.
Leva med ovisshet	Leva med ovisshet Bok skriven av Kerstin Enlund och Lisbeth Gustafsson, med tillhörande studiematerial framtaget i samarbete med studieförbundet Bilda. Det digitala och interaktiva studiematerialet är uppbyggt i åtta moduler med varsitt tema som bygger på de olika byggstenarna för existentiell hälsa.
Livsberättargrupp	Livsberättargrupp Metod för gruppsamtal för äldre, framtagen av Stockholms stadsmission. Metoden syftar till att motverka och bryta social isolering.
Livsgnistan	Livsgnistan Försöksverksamhet för att motverka fattigdom och ekonomisk utsatthet under utveckling i Stockholms Domkyrkoförsamling. Utvalda personer fick under ett år en månatlig utbetalning av 1000 kr som de fritt kunde förfoga över. Metoden bygger på forskning av Alain Topor.
Livsnära samtal	Livsnära samtal Metodmaterial framtaget av studieförbundet Bilda. Modellen vill ge gruppleddaren en form för att genomföra gruppsamtal som går på djupet i ett tryggt samtalsklimat.
Livsstegen	Livsstegen Självhjälpsprogram för livsförändring, med grund i tolvstegsrörelsens pedagogik för gruppsamtal, utgående från Olle Carlssons bok <i>Livsstegen - 12 steg till inre hälsa</i> .
Livsstilsverktyget	Livsstilsverktyget Det digitala <i>Livsstilsverktyget</i> har utvecklats av svenska universitet med stöd av Svenska kyrkan. Verktyget har är tillgängligt som ett kontinuerligt stöd för församlingsmedlemmar och kyrkans personal som en hjälp och inspiration i arbetet med existentiell hälsa. Till verktyget hör också boken <i>Hela livet</i> skriven av professor Anders Rosengren.
Lokal beredskap i Malmö	Lokal beredskap i Malmö/ Fosie kyrka En trygghetsskapande samverkansmetod i Nydala, Hermodsdal och Lindängen framtagen på initiativ av Fosie kyrka. En samverkan mellan Svenska kyrkan, Röda Korset, Ibn Rushd, Islamiska förbundet Malmö och Malmö stad.
Lågaffektivt bemötande	Lågaffektivt bemötande Bemötandemetod som tar sin utgångspunkt i att människor med problemskapande beteenden kan ha svårt att själva reglera sin affekt och lätt smittas av andras affekt. Verktyg i metoden är att bemöta

	personer med lugn och positiva förväntningar, med medvetenhet om vikten av kroppsspråk och fysiskt avstånd.
Marymetoden	Marymetoden Bemötandemetod utvecklad av Svenska kyrkan utformad för att stötta personer som står utanför arbetsmarknaden, bidra till att stärka egenmakt och delaktighet i samhället, samt hitta en långsiktig lösning för sin försörjning. Mary baseras på väletablerad kunskap och ansluter sig till Socialstyrelsens definition på evidensbaserad praktik. Se även S:t Mary .
Meningen med mig	Meningen med mig Metodmaterial utvecklat av Svenska kyrkan för samtalsgrupper där unga kan bearbeta livsfrågor och få en stärkt känsla, trygghet, mening och sammanhang. Metoden är forskningsbaserad och bygger på flera etablerade modeller.
Mentormammor Diakoni i retur	Mentormammor – Diakoni i retur Pågående metodarbete för att översätta Philani-modellen, en metod för att främja barns hälsa och sociala utveckling i Sydafrika, till svenska förhållanden. Målet är att ta fram en metod för att stödja kvinnor med små barn (upp till fem år) i utsatta områden genom kvinnliga mentorer/lotsar som förstår den kulturella kontexten och kan ge enskilt stöd.
MHFA/Mental Health First Aid	MHFA Mental Health First Aid: Första hjälpen till psykisk hälsa , Utbildningsprogram med syfte att stärka deltagarnas förmåga att gripa in och ge en psykisk Första Hjälpen vid risk för suicid, fram tills dess att annan behandling kan ta vid. Materialet finns i tre varianter, <i>Vuxna</i> , <i>Ungdom</i> och <i>Äldre</i> . Metoden ägs av Nationellt Centrum för Suicidforskning och -prevention.
MI/Motiverande samtal	MI/Motiverande samtal Väletablerad samtalsmetod som används för att ge stöd i förändringsprocesser. Syftet är att hjälpa människor att formulera en egen förståelse av sitt problem, hitta egna argument för förändring, och att stärka dennes beslut och åtagande att genomföra förändringen. MI finns med i Socialstyrelsens metodguide.
Musikterapi	Musikterapi En terapiform där musik används i behandlande syfte och som en hjälp att förmedla känslor och hitta nya uttrycksmöjligheter.
Må-bra-kit	Må-bra-kit (Svenska kyrkan i Norrköping) Ett material framtaget av Svenska kyrkan i Norrköping. Materialet vänder sig framför allt till unga, och ger hjälp till självhjälp för att kunna hantera ångest och stress genom strategier, konkreta verktyg och bättre självkänedom.
Naturens rättigheter	Naturens rättigheter Metodmaterial framtaget av Svenska kyrkan, bestående av en teologisk fördjupning, ett samtalsdokument och en samtalsguide framtagen i samarbete med Sensus. Guiden är tänkt som inspiration och stöd för att fortsätta det teologiska samtalet om klimatfrågor och naturens rättigheter.

NET Narrative Exposure Therapy	NET Narrative Exposure Therapy Traumametod som rekommenderas av Socialstyrelsen med flera för PTSD-behandling av flyktingar och asylsökande. NET är som namnet anger en exponerande metod med berättelsen om det som skett som det centrala. Metoden bygger på neurologisk forskning om den traumatiserade hjärnan och de mekanismer som leder till läkning. Utbildningar ges på Vårsta Diakonigård.
Omvärldsanalys	Omvärldsanalys (flera metoder) Metod för att bearbeta och analysera den kontext som en församling, pastorat, stift befinner sig och dra slutsatser kring bland annat diakonala behov. Omvärldsanalys ingår som ett moment i arbetet med att ta fram en församlingsinstruktion men kan också göras separat. Bland metoder som används finns till exempel ett metodmaterial framtaget av Ninni Smedberg. Se även Grunda-Spana-Tolka-Agera och P.S.A.L.M.
Rutiner vid oro för barn	Rutiner vid oro för barn (Stockholms stift) Metodmaterial och digital utbildning kring tystnadsplikt och anmälningssplikt vid oro för barn. Materialet är framtaget av Stockholms stift, och är särskilt utformat för kyrkliga medarbetare, med hänsyn till de olika tystnadspliktsbestämmelser som är reglerade i Kyrkoordningen.
PREP	PREP Prevention and Relationship Enhancement Program Ett pedagogiskt förebyggande program för bättre kommunikation i en parrelation. Metoden kan ses som ”friskvård för parrelationen” och minskar risken för låsta konflikter. Metoden, som ägs av Sensus, bygger på forskning om parrelationer.
P.S.A.L.M	P.S.A.L.M Modell för omvärldsanalys framtagen av Svenska kyrkan. Modellen är tänkt att ge inspiration och hållpunkter för det strategiska arbetet och bygger på fem steg: Problemformulering, Spaning, Analys, Lärdom, Målformulering.
Psykodynamisk psykoterapi	Psykodynamisk psykoterapi Samlingsnamn för terapiformer med grund i psykoanalytisk teori. Grundtanken är att människan har ett omedvetet inre liv som huvudsakligen formats av nära och viktiga relationer under uppväxten. Omedvetna försvar mot störande känslor, rädslor och inre konflikter leder till psykiska symptom och begränsningar.
RePULSE	RePULSE En strukturerad metod som tar sin utgångspunkt i ett kognitivt förhållningssätt, social inlärningsteori och utvecklingspsykologi. Metoden genomförs i en samtalsserie av individuella samtal med psykoedukativa inslag i kombination med social färdighetsträning.
Regnbågsnyckeln	Regnbågsnyckeln En processmodell för trossamfund som bejakar hbtq-personers rättigheter. Märkningen ägs av Riksförbundet EKHO – Ekumeniska grupperna för kristna hbtq-personer och Studieförbundet Sensus. Genom att förtroendevalda och medarbetare i en församling har genomgått processmodellen Regnbågsnyckeln visar församlingen att den har viljan att arbeta aktivt för mångfald och öppenhet. Processen består av utbildning, studiecirkel, visionsarbete och reflektion.

Rättighetsbaserat arbete	Rättighetsbaserat arbete Att arbeta rättighetsbaserat handlar om att skydda och omsätta de mänskliga rättigheterna i praktiken och bygger på fyra grundläggande principer: <i>Delaktighet</i> : Den som påverkas eller berörs av arbetet – rättighetsbäraren – inkluderas. <i>Ansvarsutkrävande och rättssäkerhet</i> : skyldighetsbäraren ska ta sitt ansvar. <i>Icke-diskriminering</i> : ingen människa eller grupp av människor ska diskrimineras, direkt eller indirekt. <i>Transparens</i> : att ge insyn i skyldighetsbärarens verksamhet
S:t Mary	S:t Mary S:t Mary är självständiga verksamheter inom församlingens ram, byggda på Marymetoden. S:t Mary är en del av församlingens diakoni, men utgör samtidigt en egen organisatorisk och ekonomisk enhet med egen verksamhetsledare. S:t Mary sköts som interna sociala företag inriktade på att erbjuda praktik och arbetsträning. S:t Mary är ett skyddat varumärke. Se även Marymetoden .
Själavård helt enkelt	Själavård helt enkelt Metodmaterial för själavårdare som bygger på en bok av Cecilia Wadstein.
Själavårdande samtal med unga	Själavårdande med unga Metodmaterial för själavårdande samtal med unga.
Skapa plats	Skapa plats i Svenska kyrkan ESF-projekt där sex stift gjorde en gemensam satsning för att skapa fler praktik- och arbetsträningsplatser i församlingarna. Se även Marymetoden och S:t Mary .
Skuldsnurren	Skuldsnurren Ett material från Kronofogden som syftar till ökad förståelse om vad som händer när en obetald räkning går vidare.
Snap and tell/ Botkyrkarapporten	Snap and tell/Botkyrkarapporten Metod som hjälper barn att berätta med bilder och citat om sitt område och sin vardag. Med sina mobiler dokumenterar barn sin vardag utifrån olika teman. Metoden är utvecklad i Botkyrka pastorat och har genererat en rapport för och med barn som lever och bor i församlingen
Sorgegruppsarbete (Fjellstedska)	Sorgegruppsarbete Kurs som ges av stiftelsen Fjellstedsta skolan. I kursen ges verktyg och praktiska tips för att leda sorgegrupp.
Stöd vid kognitiv sjukdom och demenssjukdom	Att stödja vid kognitiv sjukdom/demenssjukdom Uppdragsutbildning för kyrkans medarbetare framtagen i ett samarbete mellan Silviahemmet, Marie Cederschiölds högskola och Ersta Diakoni.
SWOT-analys	SWOT-analys Modell för att analysera en strategi, ett förslag eller en verksamhet med avseende på dess styrkor, svagheter, hot och möjligheter. Modellens syfte är att på ett strukturerat sätt värdera starka och svaga sidor, hantera risker och tydliggöra påverkan från omvärlden. Namnet SWOT är en engelsk akronym av orden Strengths, Weaknesses, Opportunities och Threats.

Tankesmedja (Karlstad stift)	Tankesmedja (Karlstad stift) Modell för strukturerade lärandesamtal i Karlstad stift. Utgående från en föreläsning som alla tagit del av, introduceras ett antal tankesmedjor, som deltagarna får välja mellan, där teman från föreläsningen kan penetreras djupare. Därefter panelsamtal som dokumenteras.
Tillsammans för Sverige	Tillsammans för Sverige Verksamhet med inriktning på interreligiös vägledning och utbildning bland unga, med syfte att motverka främlingsfientlighet, rasism och extremism. Projektet utgår från de mänskliga rättigheterna och vill visa hur religion kan vara en väg till integration och en växtkraft för unga i arbetet för fred och förståelse.
Trygga möten	Trygga möten Scoutrörelsens digitala utbildning för att skapa verksamheter där risker för kränkningar identifieras och kan motverkas.
Trygghetscirkeln	Trygghetscirkeln En föräldrautbildning som stärker föräldraskap och välbefinnande.
Vuxenpedagogik	Vuxenpedagogik Kunskapsfält inom pedagogiken, inriktat på vuxnas lärande, utveckling och socialisation. Tillämpningar av vuxenpedagogik kan till exempel användas för att stödja vuxna att greppa vuxenhetens och vuxenlivets utmaningar och möjligheter, förstå sig själva och utvecklas i möten med andra människor.
Vägledning för diakoni	Vägledning för diakoni Metodmaterial framtaget av Svenska kyrkan för samtal och utveckling av diakonalt arbete i församlingar. Även utgiven i bokform på Argument förlag.
Vän i Umeå	Vän i Umeå Nätverk för ökad integration med mötesplatser mellan nya och etablerade svenskar, och aktiviteter som skapar relationer och ömsesidigt lärande
Write yourself	Write yourself – Läkande skrivande. Metod för att bearbeta trauman och livserfarenheter med hjälp av skrivande. Metoden lär ut en skrivprocess i åtta steg, med målet att deltagaren ska utforma ett hållbart skrivande och ta kontrollen över sin röst och sin berättelse.